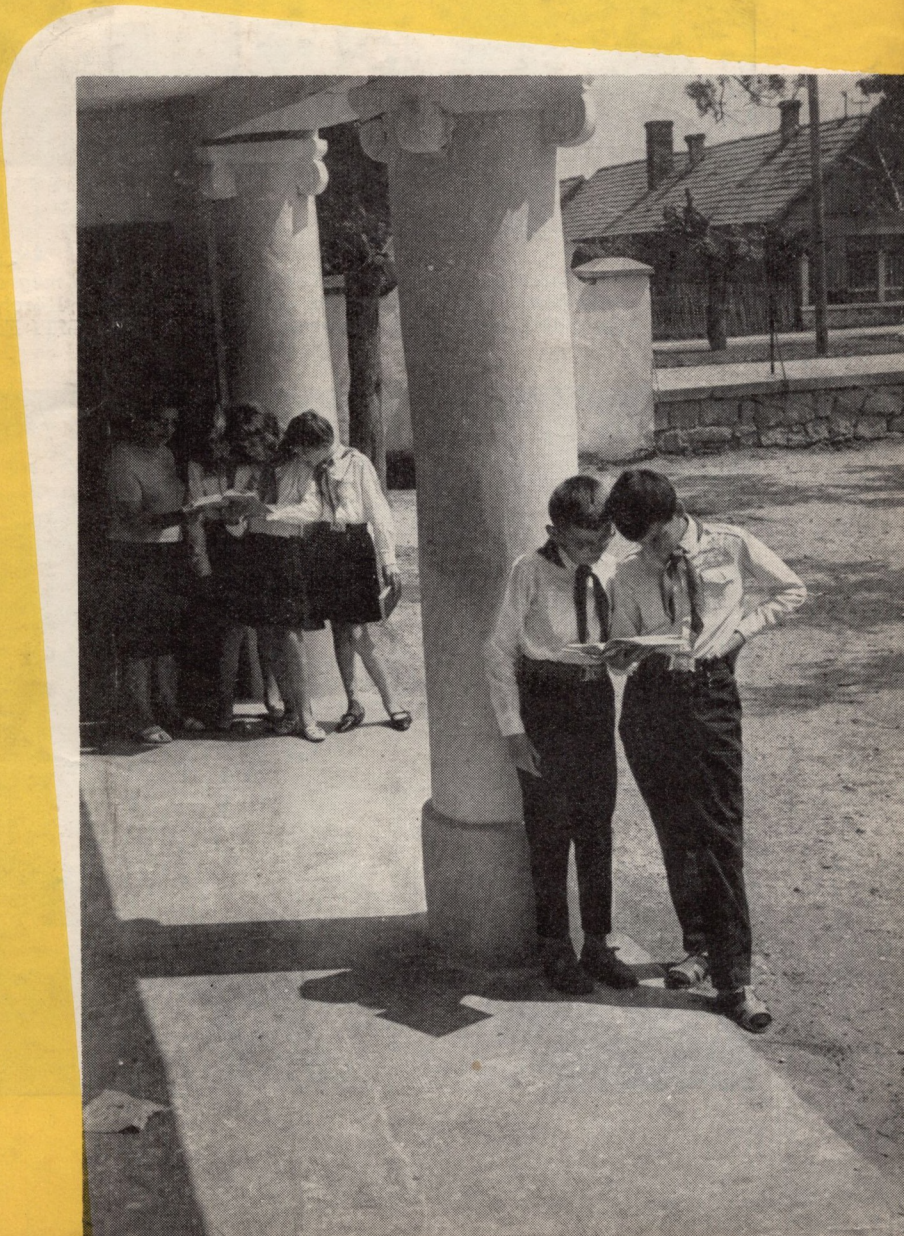

P 400(2)

Térkép

KÖNYVTÁROS

TIZENHATODIK ÉVFOLYAM/1966 AUGUSZTUS

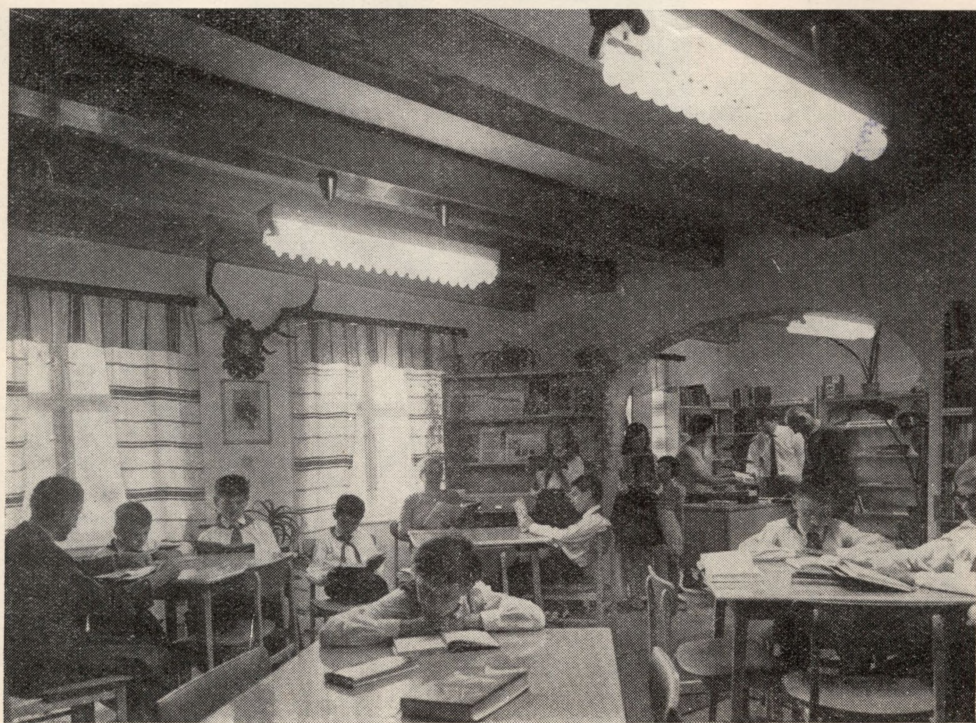
SZÉKESKÖNYVTÁR · KÖNYVTÁRSZÁM
 OSZK
 SZÉKESKÖNYVTÁR · KÖNYVTÁRSZÁM

8

Kölcsönözhető

1949-ben a mezőszentgyörgyi Eötvös Károly kúriában nyílt meg az ország első népkönyvtára. 1966-ban a házat tatarozták, és jún. 5-én, Eötvös Károly halálának 50. évfordulója alkalmából emléktáblát helyeztek el a ház falán (MTI Fotó — Percze Lajos felvételei)

TARTALOM

	Oldal
G. DALY LENKE: Könyvek felhasználása a dolgozók iskolájában	435
ISZLAI ZOLTÁN: Könyvtári módszerek a művelődési és tanulási igény felkeltésére	438
A járási könyvtárak kérdései az Országos Könyvtárügyi és Dokumentációs Tanács napirendjén (N. Rác Aranka)	440
Könyvtárvatások az ünnepi könyvhéten (—ő—)	442
SALLAI ISTVÁN — SZILÁGYI TIBOR: Az ajánló bibliográfiai munka öt éves programja I.	444
Könyvtárberendezési kiállítás Miskolcon (Gerő Gyula)	447
Megkerült egy munkásmozgalmi könyvtár (Krajczár Imre)	450
Gyermekkönyvtárosi tanfolyam Szolnokon (Halmai Béláné)	451
Legrégibb műszaki könyvtárunk feldolgozása (dr. Móra László)	452
Olvasótermi gondok a budapesti Egyetemi Könyvtárban (Vértesy Miklós)	454
Könyvtárosok írják (Fűrész Gyula, Wesniczky Antal)	456
Az északnémet könyvtárosok lübecki konferenciája (Ebergényi Tibor)	458
A lapokban olvastuk (Hajdu—Bihari Napló, Pest megyei Hírlap)	459
Kis bibliográfiák	
Korunk tudománya: a modern biológia	461
A modern szovjet szépirodalom	463
Mit olvassunk a műanyagokról?	465
A könyvtárépítés és könyvtárberendezés magyar nyelvű irodalmából	467
A FID C 3 bizottság 14., budapesti ülészaka (dr. Rózsa György)	469
Margó (—gh—)	470
Kik vetélkedjenek? (G. Gy.)	470
Hírek	472
TÁJÉKOZTATÓ	
Lengyel József hetven éves (Pomogáts Béla)	473
MÁRTON JÓZSEF: Az olvasók jobb megismerése egy falusi könyvtárban... ..	475
Soó Rezső könyvtára (Szió Rezső)	479
A könyvtárak sohasem gyászolnak? (Tanka János)	483
Könyvekről	
Könyvheti elbeszélés-gyűjtemények (Szappanos Balázs)	484
Regényes zenész-életrajzok (Szilágyi Tibor)	487
Kézikönyvtár	
LENIN: Művészetről, irodalomról (Gönczi Imre)	491
A magyar forradalmi munkásmozgalmak története I. (K. I.)	492
KÉPESSY JÓZSEF: 228 aranyérem (Gerő Gyula)	493
Bibliográfiák	
Az új veszprémi kötetkatalógus (Futala Tibor)	494
Könyvtári kladványok	496
Címlapképünkön: Uttörők a mezőszentgyörgyi Eötvös-házban levő könyvtár bejárata előtt (MTI Fotó — Percze Lajos felv.)	

ИЗ СОДЕРЖАНИЯ

Г. ДАЛИ Ленке: Использование библиотечных книг в школе учащихся без отрыва от производства (435);
ИСЛАИ Золтан: Возбуждение требований на образование методами работы библиотек (438);
Проблемы уздных библиотек на повестке дня Общегосударственного совета по делам библиотек и документации (*Н. РАЦ Аранка*) (440);
ШАЛЛАИ Иштван, СИЛАДИ Тибор: Пятилетняя программа работы по рекомендательным библиографиям (444);

Выставка библиотечных оборудований в городе Мишколц (*ГЕРЕ Дюла*) (447);

Библиотечная сработка в старшей технической библиотеке Венгрии (*Д-р МОРА Ласло*) (452);

14 сессия Комитете ФИД/Ц 3 в Будапеште (*Д-р РОЖА Дерда*) (469);

МАРТОН Йожсеф: Ближайшее ознакомление с читателями в одной из сельских библиотек (475).

FROM THE CONTENTS

Lenke G. Daly: Library books in workers' schools (435);
Zoltán Izslai: Library methods for rising the demand for learning and education (438);
Problems of the district libraries on the agenda of the National Council for Libraries and Documentation (*Aranka N. Rác*) (440);
István Sallai — Tibor Szilágyi: A five-year program of popular bibliographical guides (444);

Library furniture exhibition at Miskolc (*Gyula Gerő*) (447);

Cataloguing of our oldest technical library (*László Móra*) (452);

14th Session of the FID C/3 Committee at Budapest (*György Rózsa*) (469);

József Márton: Getting more acquainted with readers in a village library (475).

AUS DEM INHALT

Frau Lenke G. Daly: Die Benützung der Bibliotheksbestände in den Abendschulen der Werkstätigen (435);

Zoltán Izslai: Bibliothekarische Methoden zur Erweckung der Bildungsansprüche und der Lernlust (438);

Die Fragen der Kreisbibliotheken auf der Tagesordnung des Nationalrates für Bibliothekswesen und Dokumentation (*Frau Aranka N. Rác*) (440);

István Sallai — Tibor Szilágyi: Fünfjahrpro-

gramm der Arbeit mit der empfehlenden Bibliographie (444);

Eine Ausstellung von Bibliothekseinrichtungen in Miskolc (*Gyula Gerő*) (447);

Die Bearbeitung der Bestände in unserer ältesten technischen Fachbibliothek (*Dr. László Móra*) (452);

Die 14. Session des Komitees FID/C 3 in Budapest (*Dr. György Rózsa*) (469);

József Márton: Bessere Erkenntnis der Leser in einer Gemeindebibliothek (475).

CIKKEINK SZERZŐI

G. Daly Lenke pedagógus, Debrecen; *Ebergényi Tibor*, az Egri Megyei Könyvtár igazgatója; *Gerő Gyula*, a Könyvtáros olvasószervezője; *Halmi Béláné*, az Egri Megyei Könyvtár munkatársa; *Izslai Zoltán*, a Könyvtártudományi és Módszertani Központ munkatársa; *Krajczár Ime* újságíró; *Márton József* községi könyvtáros, Dombrád (Szabolcs-Szatmár m.); *dr. Móra László*, a Műszaki Egyetem Központi Könyvtárának osztályvezetője; *Pomogáts Béla* irodalomtörténész; *N. Rác Aranka*, az Ország-

gos Könyvtárügyi és Dokumentációs Tanács titkára; *dr. Rózsa György*, az Akadémiai Könyvtár igazgatója; *Sallai István*, a Könyvtártudományi és Módszertani Központ főosztályvezetője; *Szjő Rezső*, az MTA ipargazdasági kutató csoportjának könyvtárosa; *Szilágyi Tibor*, a Könyvtártudományi és Módszertani Központ munkatársa; *Tanka János* községi könyvtáros, Aba (Fejér m.); *Vértesy Miklós*, az Egyetemi Könyvtár osztályvezetője.

KÖNYVTÁROS

A MŰVELŐDESÉGÜGYI
MINISZTERIUM LAPJA

Szerkesztő bizottság: Barabási Rezső, Ebergényi Tibor, Elek Sándorné, Gönczl Imre, Karácsonyi Jánosné, Katona Jenő (főszerkesztő), Kellner Béla, Kisfaludi Sándor, Kiss István, Kiss Jenő, Kondor Istvánné, Kóhalmi Béla, Páldy Róbert (szerkesztő), Sallai István.

Kiadja a Lapkiadó Vállalat. Felelős kiadó: Sala Sándor. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, VII., Lenin körút 9/11. Telefon: 221-293.

Terjeszti a Magyar Posta. Előfizethető a Posta Központi Hírlap Irodánál, Bp., V., József nádor tér 1. Előfizetési díj: ¼ évre 12 forint. Egyéni előfizetés a 61.238, közületi előfizetés a 61.068 vagy átutalás az MNB 8. sz. fiókjánál vezetett folyószámlára.

66.1117 Egyetemi Nyomda, Budapest

Könyvek felhasználása a dolgozók iskolájában

Egyetlen iskolatípus sem nyújt — nem nyújthat — teljes, lezárt tudásanyagot, s egyetlen oktatási intézmény sem bocsát ki „kész” embereket. A tudomány-területek differenciálódása, a technikai fejlődés meggyorsulása, a műveltségi anyag tartalmában és összetételében lezajló gyökeres változások módosítják az iskolákkal szemben támasztott igényeket is; a szocialista társadalom a korszerű ismereteket önállóan elsajátító és alkotóan alkalmazó embereket kíván. Így hát *a tanulás addig tart, amíg az élet.*

A felnőtt lakosságnak az a része is, amely iskoláit a szokásos életkorban végzi el, kénytelen élete során újra meg újra átértékelni és bővíteni ismereteit. Egy másik nagy csoportnak pedig még a rendes korban elmulasztott tanulást is pótolnia kell. De képesek-e az iskoláinkból kibocsátott „félkész” fiatalok és az iskoláikat csak részben elvégzett idősebbek az egymásba fonódó, soha nyugvópontra nem jutó *pótlási-újraértékelési-bővítési* követelmény teljesítésére? Kaptak-e, kapnak-e indítékokat a továbbművelődéshez? S az esetleges logikai, etikai, esztétikai indítékok mellé az érdeklődés felkeltésén kívül kaptak-e kulcsot, útravalót a tudományok és művészetek területére való behatolás önálló eljárásaihoz?

Ezek a kérdések óhatatlanul mind gyakrabban felvetődnek az általános iskolától kezdve az egyetemig mindenféle oktatási intézményben és mindenféle népművelési tevékenység során.

De különösen fontos a *továbbművelődési indítékok és eszközök* állandó szem előtt tartása a felnőttek iskoláiban. Az itt folyó oktató-nevelő munka előremutató volta elsősorban abban mérhető le, hogy az önálló ismeretszerzést és az alkotó munkára való felkészülést hogyan szolgálja.

Ennek felismerése vezetett bennünket, a debreceni Dolgozók Általános Iskolájának pedagógusait arra, hogy tanulóinkat az alapműveltség tényanyagának elsajátítási folyamatában megpróbáljuk az *öntanítás-önművelés* fegyverzetével ellátni. A népművelés szinte minden módszerét és eszközét mozgósító programunkban többek között igyekeztünk közelebb vinni az iskola tanulóit a leghagyományosabb közlésmóddhoz: az olvasáshoz, s a napjaink nagy gépi közlés-konkurrenciája ellenére is előkelő helyet megtartó ismeretforráshoz, *a könyvhöz.*

A mi általános iskolai viszonyaink között már az is előre lépés, ha a könyveket oda-visszük a tanuló helyébe, és valamiféle kölcsönzési rendszerbe bekapcsolva olvastatjuk őket. Így szép statisztikai eredményeket lehet kapni, és a könyvtáros szíve megnyugodhat. Pedig tisztában kell lennünk azzal, hogy sokkal kevesebben tudnak olvasni, mint ahányan olvasnak. A könyv hozzáférhetővé tétele mellett tehát meg kell tanítani *hasznosan olvasni* az embereket.

Az elmúlt tanév kulturális szintfelmérésekor elgondolkoztató adatokat, megnyilatkozásokat kaptunk.

— A megkérdezett 100 felnőtt tanulóból csak 9 volt tagja valamilyen — rendszert üzemí — könyvtárnak.

— 8 megvallotta, hogy nem szeret olvasni. Ezt a számot különben tapasztalataink szerint nyugodtan meg lehet szorozni hárommal. Sőt, tapasztalataink mást is mutattak: sokan nem is tudnak olvasni — technikailag sem.

— Arra a kérdésre, hogy „Melyik olvasmányára emlékszik vissza legjobban?” — ketten azt válaszolták, hogy olyan sokat olvastak, hogy egyáltalán nem emlékeznek vissza egy könyvre sem. A megkérdezettek 67%-a az előző tanévi kötelező olvasmányt említette.

— Egy másik, csak az olvasást érintő kérdőívben ilyen kérdés szerepelt: „Miért tartja fontosnak az olvasást?” 15 válasz foglalható össze a következőkben: „Különböző leírásokból megismerem más népek országait, nagyobb világismeretem, intelligenciám (!) lesz, csendben, kellemesen szórakozom, és nevelő hatásúak is a könyvek.”

— A „Melyik költőt szereti a legjobban?” kérdésre 51 felnőtt tanuló közül 30 csak Petőfit említette, további 10 Petőfi mellett Aranyt, Adyt, József Attilát (1 hallgató Simon Istvánt), 4 nem szereti a költeményeket, 5 nem válaszolt, s csak egyetlen tanuló írta, hogy a mai költőket szereti.

— A megkérdezett 51 felnőtt tanulóból 30 nagyon kedveli a képregényeket, mert „így el lehet képzelni”, „nem tart sokáig, míg elolvasom”.

— A „Melyik regényt szeretné leghamarabb elolvasni?” kérdésre egy válasz így hangzott: „Ha tehetném, mindent (!) elolvasnék. Mióta iskolába járok, egészen más szemmel nézem az irodalmat, minden elolvasott mű mély nyomokat hagy bennem, értem, amit olvasok.”

Ezek a válaszok, amelyek a tanulók közötti nagy különbséget is mutatják, újabb lökést adtak bontakozó olvasómozgalmunknak; megértettük, hogy *több szintűen, differenciáltan* kell az embereket és a könyveket közelíteni egymáshoz.

A terv ez volt:

első és főfeladatunk: az *olvasási készség* fejlesztése — minden tanulónál;

a második lépés a központi iskolaépületben levő 18 osztályra kiterjedő egyszerű *kölcsönzési szolgálat* megszervezése;

a harmadik lépés kiválasztott osztályok, kiválasztott, illetve önként jelentkezett hallgatók *irányított olvasatása*, figyelése volt.

Az olvasás és a szép olvasás megtanítását iskolánk minden magyar szakos tanára a tanórákon végezte. Itt vigyáztunk arra, hogy ez a foglalkozás ne szegyenítse meg, ne kedvetlenítse el az amúgy is gátlásokkal teli, érzékeny embereket.

A minden tanulóra kiterjedő kölcsönzéshez az állományt a Szakszervezetek Megyei Tanácsának kezelésében levő központi könyvtárból letétként kaptuk. Itt minden igényünket kielégítették, a legmegértőbben segítették törekvéseinket. Azért kell külön is hangsúlyozni ezt, mert egyik mozzanata annak az országosan is egyedül álló segítségnek, amit iskolánk az SZMT kulturális bizottságától kap.

A kölcsönzött könyveket osztályonként vezetett regiszteres füzetekbe jegyeztem, amelyekbe minden tanuló neve bekerült. Ilyenformán nemcsak azokat tarthattam számon, akik olvastak, hanem azokat is, akik nem kértek könyvet.

A kölcsönzést az óráközi szünetekben bonyolítottam le; minden osztálynak a saját tantermében. Ez primitív eljárás, de lélektanilag indokolt; a padra kirakott könyvek odavonzák nézegetni a közönyösöket is, akik egy lépést sem tennének a könyvért. Nézegetik, leteszik, felveszik — végül kikölcsönöznek egy művet. Ezzel a „szabad pados” kölcsönzéssel sikerült a 448 tanulóból 275-öt bekapcsolni a kölcsönzésbe, s ezek 930 kötetet vittek ki.

Érdekes megfigyelés, hogy azok közül, akik a tanulást az adott tanévben kezdték el, 62% egy könyvet kivitt, s utána nem kért újabbat. Náluk nem hatott az sem, hogy előbb csak kis terjedelmű könyveket, népszerűsítő műveket, novellás köteteket ajánlottam nekik. Viszont a második, harmadik éve nálunk tanulók közül sokan 12—15 művet is elolvastak a decembertől április végéig tartó időszakban. Pedig elfoglaltság dolgában egyformán állottak.

A kölcsönzés során hamarosan jöttek a „rendelések”. Az igény, hogy bizonyos könyveket kiszemeltek maguknak, el akartak olvasni, reklamáltak — már a felkeltett érdeklődés jele volt.

Olvasómozgalmunk harmadik fokozatáról — a jobb szó híján irányítottanak nevezett olvasatásról — szólva először arról a 8. osztályról teszok említést, amelynek tagjai már évtizedekkel előbb elszakadtak a rendszeres ismeretszerzéstől. Náluk az egész évi irodalmi anyag és egyáltalán az olvasás iránt kellett az *értelmes érdeklődést* felkelteni.

Az első két irodalom órát egy könyvtárban töltöttük el. Szabad nézelődés után beszélgetést kezdtem: „Ki járt már könyvtárban?”, „Milyen témájú könyveket szeretnek olvasni?”, „Szoktak-e vásárolni könyveket?” — Ezekre a kérdésekre sok választ kaptam. „Ismernek-e mai költőktől verseket?”, „Említsenek meg egy múlt századi író!” „Melyik novella tetszett legjobban eddigi olvasmányaikban?” Itt már alig volt válasz; időbeli, műfaji bizonytalanság jelentkezett.

Aztán felolvastam Móricz Hét krajcár című novelláját. Beszélgetni kezdtünk a mű keletkezésének időpontjáról, a novella hangulatáról, az írói eljárásról stb. Megbátorodtak a hallgatók, véleményt mondtak, sokan a felszabadulás előtti, személyesen tapasztalt szegénységet idézték. — Majd a mai irodalomra fordítva a szót — Garai Gábor Artisták című versét mutattam be. Megértették a képet is, a gondolatot is. — Ezután verses köteteket, kisregényeket vettünk kézbe. Egymással is beszélgetni, vitatkozni kezdtek. Felfedezték Váci Mihály kötetait; páran tudták, hogy nemrég járt a városban. Vitázva hagytuk el a könyvtárat.

Itt a tájékozatlanságukra való rádőbbenés *emocionálisan* is megrázó volt. A továbbiakban feloldódtak, mert megértették két irodalmi alkotás mondanivalóját. Az ilyen kérdések: „Mikszáth regény van a könyvtárban?” „Meg lehet érteni a mai köl-

tők verseit?” „Melyik a nagyobb (!): Ady vagy József Attila?” — bizonyították, hogy érdeklődés ébredt bennük az irodalom iránt; valami ilyen gondolat születhetett: keveset tudok, de képes vagyok megérteni. S talán ilyen: meg akarom érteni. S az érdeklődés effajta *akarati hangoltsága* a művelődési aktivitás fontos forrása.

Hasonló helyzet teremtésére nyílt lehetőség egy másik, tanítási órán kívüli ismeretnyújtó alkalom során is. Iskolánk már két éve ismeretterjesztő előadásokat kapcsolott be a tanítás folyamatába. Ezek az előadások gazdag szemléltetési apparátusokkal, a hallgatók számára szokatlan formájukkal a tárgyi ismeretnyújtás és az érdeklődés felkeltésének alkalmai lehetnek. De az előadás hatékonyságát nehéz lemérni. Egy jól szerelt előadás után megnyugszik a szervező, az előadó, és sajnos a hallgató is a legtöbb esetben. Különösen a hiányos alapszintű hallgató, aki esetleg elámul, de nem helyezi el a hallottakat valamiféle rendszerben, mert ilyen nincs; s nem is serkenti további szellemi tevékenységre a hallottakból semmi, mert ennek módjait nem ismeri. Legfeljebb nyomok maradnak benne.

A 8. osztályok számára „Mai magyar próza” címmel következett előadás. A korszerű és népszerű kisregény műfajt emelte ki az előadó ebből a nagy témából. Ehhez az előadáshoz a helyszínen könyvkiállítást csináltam Fejes, Galambos, Galgóczi, Sánta, Somogyi-Tóth kisregényeiből. A tanulók az előadásra gyülekezvén nézegették a könyveket. A kitűnően vezetett, a résztvevőket is bevonó, részleteket bemutató előadás után érdeklődve jöttek a kiállító asztalhoz, kézbe vették a műveket. Arra a kérdésre, hogy „Szeretnék-e elolvasni?” — minden könyv gazdára talált. Itt a könyv életének első szakasza lezárult; a mű az olvasó kezébe került. Az a nagy gondosság, ami eddig a pontig a könyv útját kíséri — könyvtári gyakorlatunkban általában — egy kötet kézbe vételekor megszűnik. A könyv további — funkcionálisan fontosabb — élete csupa esetlegesség. Olyan, mint a behúnyt szemmel elhajított kő. A képzetlen emberek esetében különösen nem lehet tudni, mit is ér neki egy-egy könyv.

Ezért a könyv átvételének lélektanilag fontos pillanatában bekapcsoltam az *aktív gondolkodás* és az *önálló ismeretszerzés* motorját is; minden könyvhöz adtam egy kérdőívet azzal a kéréssel, hogy a regény elolvasása előtt tanulmányozzák át, s — ha szívesen teszik — kitöltve adják vissza.

Néhány kérdés az ívről: Mit tudott meg arról a korról, amelyben a regény cselekménye lejátszódik? Véleménye szerint mit akart a író kifejezni ezzel a művel? Mi a véleménye a főszereplő egyéniségéről, céljairól? Milyen gondolatokat ébresztett a könyv?

A kiadott 36 kérdőívől 29-et kaptam vissza kitöltve. Ezek között sok értékes megállapítás volt. Kiderült a válaszokból, hogy az előadás és a kérdőív kérdései hatására *elemzően, gondolkodva* olvastak. Megkérdeztem a véleményüket a kisregény műfajról is. Ilyen válaszok voltak: „Éppen hézagosságával gondolkoztatja az olvasót.” „Ez a műfaj a mai életformához alkalmazkodik.” „Nehéz olvasmány, mert ha az ember meg akarja érteni, benne kell élnie az eseményekben.” „... mint aki rövid takaró alatt akar kinyújtózni.” „Ez a tömörség jobban feltárja az igazságokat.”

Az ismertetett eljárás *komplex voltával, az előkészített, alkotó tevékenység megszervezésével* lényegesen növelheti a műkedvelő ember szellemi fegyvertárát. A konkrét ismeretanyag nyújtásának, a továbbművelődési vágy felkeltésének és az ehhez vezető út megismerésének hármass összefüggése jelentkezik itt. A tankönyvi anyag néhány sora megnőtt egy előadásban, önálló feldolgozássá vált az olvasáson és a véleményadáson keresztül. S közben mennyit „nőtt” egy ember!

Ugyancsak jónak látszó eljárás a tanult irodalmi anyaghoz kapcsolódó regények *feldolgozási szempontokkal* segített olvastatása. Az író megismerése után az érintett, illetve tárgyalt regényeket nagyobb példányszámban adtam ki a jelentkezőknek a megfigyelési szempontokat és kérdéseket tartalmazó ívvel együtt. A kérdések az ábrázolt kor konfliktusai, az író állásfoglalása iránt érdeklődnek, megfigyeltették a szereplők jellemvonásait, a stílust stb.

Kevés hallgató adta vissza az íveket kitöltetlenül. Értékes, sokszor meglepő válaszokat kaptam. De tulajdonképpen nem a válaszok minősítése itt a fontos, hanem a *figyelve, gondolkodva olvasásnak*, egy mű elemzésének készségét szerettem volna munkálni.

Egy másik osztályban a mai lírával foglalkoztunk ilyen formában. Illyés, Garai, Váci, Benjámin, Simon István kérdőívekkel ellátott kötetiből válogathattak a hallgatók. Igaz, hogy itt több volt a szűkszavú válasz, mint a regényelemzéseknél — hiszen az értelem és az érzelem nagy próbája a vers megértése! —, de a pár hét múlva együtt hallgatott versmondó est után áradt a tanulókból a vélemény, minden kérdés nélkül beszéltek a *művészi átélés* sokszor még körvonalazatlan lelkiállapotáról is.

A „szempontok kijelölése”, „kérdőívek mellékelése a könyvhöz” elemzési szemantizmusoz vezet, „mankó”, „szájba rágás” — mondhatja bárki. Véleményünk szerint

ezen a fokon, az ismeretszerzési eljárásokban elmaradt, tájékozatlan, sok esetben rossz szul rendezett agyú és önképességeit sem ismerő embereknel nem az! Nem az egy ideig, amíg az *adott szempontot felváltja a saját maga által alkotott szempont*, amíg egy-egy könyv — íróját, korát, mondanivalóját, műfaját tekintve — a helyére kerül az olvasó ismeretrendszerében.

Így szeretnénk felnőtt tanulóinkat olyan emberekké formálni, akikben nemcsak *vágy, igény van meg a művelődésre*, hanem a könyveken keresztül megszerezhető ismeretek elsajátításának útjait is ismerik. S így közelítünk e „felnőtt század” szocialista személyiség-ideáljához: az alkotó munka és az állandó, rendszeres, kihagyások nélküli művelődés igényétől áthatott emberhez.

G. Daly Lenke

Könyvtári módszerek a művelődési és tanulási igény felkeltésére

A felnőttoktatás segítése általában a könyvgyűjtemény, a könyvtári szervezet és az ennek keretében végzett olvasmányi tanácsadás révén valósul meg. Ez az általános megállapítás számos konkrét részfeladatot takar. Cikkünk célja ezeknek a folyamatosan újra és újra visszatérő, tervszerűen és ésszerű sorrendben végzendő részfeladatoknak logikus áttekintése a legalább heti 20—24 órát nyitvatartó könyvtárak olvasószolgálatának vonatkozásában. (A tervezésről, a felnőttoktatással való előzetes kapcsolatot megteremtéséről és az állomány kiegészítésének problémáiról a megadott irodalom tájékoztat.)

A könyvtár mindenekelőtt bekapcsolódhat a *hiányos iskolázottságúak* felderítésébe. Ez nem külön munka, csak annyi, hogy a könyvtárosok olvasóik között keressék ki azokat, akik életkoruk szerint a különféle iskolákba még beíráthatók, de tanulásukat megszakították. Adataik a gondosan vezetett beiratkozási naplóból kiírhatók. Törzslapjuk betűrendbe, vagy lakhely szerint rendezhető, a későbbiekben pedig a tervszerű toborzásra felhasználható olvasói jegyzék készíthető róluk. Ha egyszer már kialakul a képzetlen olvasók alapjegyzéke, az újonnan beiratkozók közül az ide is tartozók folyamatosan bekerülnek. Törzslapjukat persze nem célszerű külön kezelni. Pusztán arról van szó, hogy az ilyen olvasók lapját színezéssel vagy színes kartoncsik behelyezésével megkülönböztetjük a többitől, hogy tulajdonosával a továbbiakban kettőzött figyelemmel foglalkozhassunk. (Színesíkos határidőnyilvántartás esetében valamilyen, a nyilvántartásra nem használt szín választható.) Fontos azoknak az olvasóknak nyilvántartása is, akik azért maradtak ki a könyvtárból, mert már beiratkoztak az iskolába, és úgy érzik, hogy nem érnek rá olvasni. Ezeknek a „szüneteltető”-nek különválasztott törzslapjaik alapján időnként tudtukra lehet adni, hogy a könyvtár továbbra is számít rájuk.

A hiányos iskolázottságú olvasók tanulási igényét ezekután mindenekelőtt az *állomány ügyes csoportosításával* ébreszthetjük fel. A legtöbb könyvtár — még a kisebbek is — szabadpolcos. Ennek előnye — amellet, hogy lehetővé teszi az olvasók önkéntes választását —, hogy lehetőséget ad a választásnak a könyvek átcsoportosításával, állandó — vagy ritkább esetben ideiglenes — kiemelésével való befolyásolására. Ilyen, az iskolázatlanoknak összeállított könyvcsoport lehet a nagyobb iskolai egységek (pl. általános iskola 5—6., ill. 7—8. osztálya) anyagát nagyjából felölelő művek gyűjteménye. Összeállítása gondot, hozzáértést igényel, és legalább ugyanolyan rendszerességet és figyelmet kíván továbbfejlesztése is. (A fejlesztés irányainak érzékeléséhez kitérő segítség a *Népművelés és felnőttoktatás* c. gyűjtemény 225—340. lapján megjelent ajánló bibliográfia.) Elmaradhatatlanok a jól megválasztott, figyelemfelhívó feliratok. Fontos az értelmes tagolás és az anyag rendjének helyreállítása a használat után, a világos áttekintés érdekében. A főcím ne legyen a tantárgy hivatalos elnevezése, de tartalma álljon vele kapcsolatban. (Az említett kiadvány pl. a *földrajzhoz* ilyen fejezetcímeket ad: Ismerjük meg hazánkat és a nagyvilágot! Ismerkedjünk meg Földünk életével! Vagy a *biológiához*: Csodálatos élővilág?, Növények, állatok, emberek. Barangolás az élők világában.) A művek alapfokúak, legfeljebb középfokúak. Mindig meg kell keresni az ismeretterjesztő, esetleg alapfokú szakkönyvekhez a „szép-irodalmias” változatokat is. (Földrajzhoz pl. útleírást, természetrajzot vadásztörténeteket, történelemhez történelmi regényeket lehet párosítani.) Ez utóbbira különö-

sen jól használható a kiadvány 265—289. lapján közölt történelmi tantárgy-kiegészítő bibliográfia, amelyhez hasonló az Eseménynaptár 1965/2. számában is megjelent. Mindig gondolnunk kell arra, hogy a tárgyunk *történelmi vetülete* is van, és ezekről, könyvkiadásunk jóvoltából számos érdekesen megírt életrajz, vagy egyéb, történeti jellegű áttekintés akad. (Jó, ha ebbe a csoportba olyan könyvek is kerülnek, amelyek egyébként nagyon keresettek. Ez látogatottabbá teheti az illető könyvtári részleget.)

Elképzelhető, hogy a kiemelés nem külön történik, hanem „tantárgyanként”, illetőleg szakonként szétbonva, az ismeretterjesztő könyvek sorába illesztve, esetleg úgy, hogy a témák könyveit ugyanazonokon a polcokon belül elosztjuk alap- és középfokú művekre. Így lehet például személytelenül rávezetni az olvasót arra, hogy rendszeres iskolázottságának hiányai bizonyosfajta tudásanyagot tartalmazó könyvek elől elzárják.

Amelyik könyvtáros úgy érzi, hogy állományának hiányai miatt még nem rendelkezik az e módszerek alkalmazásához elégséges könyvanyaggal, lehetőséget kereshet az egyéni könyvajánlásra. Ehhez a kevesebb könyvet a nagyobb törődés, figyelem pótolja. Az „adjon valami jót!” vagy „valamit, de ne ezt”, a „másnak viszem”, a „szerelmes”, a „pikáns” és a „vidám” könyv kategóriák elszánt olvasóit nehéz másfelé orientálni. De már az olyan kérésre is mint a „kalandos”, „harcos”, „idegen országban játszódjon”, „igaz történet legyen” lehet valamilyen határozottabb irányba mutató témát ajánlani. Minden, bizonyos mértékig már körülhatárolt témára vonatkozó kölcsönzési kérelem után lehet ajánlani olyan könyveket, amelyek valamilyen tárggyal valamilyen szempontból összefüggenek. Már egy-két ilyen jellegű mű kikölcsönzése után meg lehet próbálkozni a témakör természetzerű bővítésével. (Fotó-könyvről pl. a kémia vagy a képzőművészeti látás fejlesztése felé nyíthat út.) Alkalmazható a *nehéz könyvről való lebeszélés* módszere is, természetesen elfogadható magyarázattal esetleg bizonyítás kíséretében.

A továbbtanulás első lépcsője sokszor a rendszeres olvasás

Felmérések bizonyossága szerint a továbbtanulás indokául a megkérdezett felnőtt-tanulók többször hozzák fel a könyvek hatását és jobb megértésüknek kívánságát. Az a huzamosabb ideje olvasó, aki olvasásában a könyvajánlás rendszeressége miatt bizonyos — ha nem is tudatos — rendhez szokott, hajlandó lehet arra, hogy olvasási terv szerint olvasson. Hibás és elfogadhatatlan természetesen az a — korábban megszokott — vélekedés, hogy elképzelt — magyarul: nemlétező — olvasói típusokra előregyártott tervek segítenek, vagy megkönnyítik az egyéni foglalkozást. Ellenkezőleg: az olvasó választási szabadságának korlátozását, olvasási jogaiba való beavatkozást lát bennük, és elmegy a kedve a rendszeres olvasástól. Az olvasási terv két elfogadható módja: 1. rejtett, csak a könyvtáros által számontartott rendszerű „*olvasatás*”, 2. olvasási terv összeállítása és teljesítése *megbeszélés alapján*. Az olvasó egyéniségétől függően elképzelhető, hogy csak hosszabb idő után, vagy egyáltalán nem lehet rá térni a nyílt módszerre. Mindkettőnek feltétele azonban, hogy a könyvtáros minden körülmények között biztosítsa (tegye félre, jegyezze elő) az általa tervbe vett, vagy a közösen megbeszélte, sorrakövetkező művet. Néha jó, ha a sorrendet nem kérlelhetetlen szigorúsággal határozzák meg, tehát az olvasónak, illetve a könyvtárosnak lehetősége van a tervben szereplő második könyv helyett, mondjuk, a negyedik kiválasztására, de csakis akkor, ha a második is megvan, tehát ha nem kényszerhelyzetből próbálnak erényt kovácsolni. Ha azonban előre megállapodtak a szigorú fokozatosságú haladásban, akkor török-szakad, be kell tartani a sorrendet.

Aki terv szerint olvas, esetleg rávehető *olvasási napló* írására, vagy fordítva, a könyvtáros javasolhatja az olvasóterv készítését, ha a kölcsönző elárulja, hogy titokban ilyen naplót vezet, mert ez az elolvasott ismeretanyag megőrzésének, rendszerezésének igényét bizonyítja.

Nem feltétlenül bizonyos, hogy a könyvtárosnak az olvasószolgálati munka ezen területén feltétlenül az ismertetett logikai folyamatot kell követnie. Kiderülhet már az első beszélgetéskor, hogy az olvasó hiányos iskolázottságának pótlására, tudásának kiegészítésére tudatosan fordul hozzá tanácsért, az esetek többségében azonban kihagyja, átugorja a rendszerező, tervszerű olvasás fokozatát, és így jár iskolába, mert csakis onnan várja tudásának rendszerezett formában való bővítését — és természetesen bizonyítvány formájában történő igazolását. Köztudott ezenkívül, hogy bizonyos alkalmak is rádöbbenhetnek valakít műveltségének hiányosságaira. Ilyenek például: a szélesebb tájékozottságot kívánó előadások meghallgatása, vagy a vetélkedő jellegű versek. A könyvtár teremthet ilyen csoportos alkalmakat is, ahol a hiányosabb iskolá-

zottságúak meghívás alapján, nézőként vesznek részt. Jobb azonban, ha az ilyen össze-
jövetelek szervezésében más népművelési szerveket támogatva vesz részt a könyvtár.
A lehetőségekkel *A TIT és a könyvtárak együttműködése az ismeretterjesztő munká-
ban* c. útmutató (1961. Könyvtártudományi és Módszertani Központ) részletesen foglal-
kozott. Az viszont csaknem törvényszerű, hogy az az olvasó, akivel az ötletszerű könyv-
választástól eljutottunk az olvasótervig, hajlandó lesz a felnőttoktatásba is bekapcsol-
lódni. A felnőtt-iskolába járók támogatásáról következő cikkünkben lesz szó.

I szl a i Z o l t á n

IRODALOM

- Felnőttnevelés. Szöveggyűjtemény a tanítóképző intézetek népművelő-könyvtárszakos hallgatói részére. Tankönyvkiadó, 1965. 266 l.
Népművelés és felnőttoktatás. A felnőttoktatás népművelési eszközökkel történő segítségével. Népművelési Intézet, 1965. 341 l.
Bögel József: A felnőttoktatás és a könyvtárügy. = Könyvtáros, 1964. 379—381 l.
Dobos Piroška: Könyvtárak a dolgozó tanulókért. = Könyvtáros, 1961. 577—579. l.
Fischer István: A könyvtár és az iskola együttműködése. = Könyvtáros, 1963. 646. l.
Iszlái Zoltán: A községi könyvtár szerepe a felnőttek ismeretszerzésében. = Könyvtáros. 1964 731—733. l.
Kiss Jenő: A könyvtárak és a tanuló dolgozók. = Könyvtáros, 1961. 135. l.
Kovács Máté: Az oktatási reform és a könyvtárak. = Könyvtáros, 1961. 1—5 l.
Markó József: A könyvtár segítségével az iskolának a kötelező irodalom olvastatásában. = Könyvtáros, 1963. 144—145. l.
Nagy János: A dolgozók iskoláinak segítése könyvtári eszközökkel. = Könyvtáros, 1963. 719—720. l.
Sallai István: A könyvtár és az ismeretterjesztés. = Könyvtáros, 1961. 201—202. l.
Szentmihályi János: A tanuló dolgozók és a magyar könyvtárügy egysége. = Könyvtáros, 1962. 319. l.
Tóth József: A felnőttoktatás problémái és tapasztalatai az építőiparban. = Könyvtáros, 1963. 591—592. l.
Az első országos felnőttoktatási konferencia. = Népművelési Ertesítő, 1964. 1.2. sz. 152—315 l.

A járási könyvtárak kérdései az Országos Könyvtárügyi és Dokumentációs Tanács napirendjén

A járási könyvtár a közművelődési könyvtáraknak az a sajátos típusa, amely arra hivatott, hogy összekötő kapocs legyen a nagyobb városi és kisebb falusi könyvtárak között, elősegítse annak a törekvésnek az érvényesülését, hogy a közművelődési könyvtárak szolgáltatásain keresztül a legkisebb települések lakói is hozzáférhessenek bármely könyvhöz, illetve dokumentumhoz, amelyre szükségük vagy igényük van. A város és a falu közötti műveltségbeli különbség kiegyenlítésében — könyvtári vonatkozásban — a járási könyvtárak kulcspozíciót töltenek be. Jelentőségük felismerését könyvtárügyünk vezetőinek számos szóbeli és írásbeli megnyilatkozása, állásfoglalása tükrözi, a járási könyvtárak problematikája még sincsen eléggé a könyvtári közgondolkodás előterében. Az elmúlt évtizedben ugyan többször jelentkezett az az igény, hogy meg kell határozni a járási könyvtáraknak a könyvtárügyben betöltött helyét, más könyvtárakhoz való viszonyát, működési feltételeit. Az Országos Könyvtárügyi Tanács először 1962-ben tűzte napirendre a kérdést, cz

azonban különböző gátló körülmények miatt a megvitatásig sem jutott el akkor. Közben más-más oldalról közelítve, újból és újból felbukkant a járási könyvtár problémája. Ezért vette fel az OKDT közművelődési könyvtári tagozata a járási könyvtárak problémájának megvizsgálását munkatervébe, és tűzte a kérdés megvitatását júniusi ülésének napirendjére.

A vitaindító referátumot *Kertész Gyula*, a Debreceni Tanítóképző Intézet könyvtári tanszékének oktatója készítette nagy gonddal, sokoldalú tájékozódás alapján. Előterjesztésének főbb tézisei a következőkben foglalhatók össze:

1. A közművelődési könyvtárügy általános fejlődése a járási könyvtárakat is egyre sokrétűbb és magasabb szintű feladatok vállalására készíteti. Az új feladatok jelentkezésével párhuzamosan azonban nem növekedett a járási könyvtárak teljesítőképessége. Fejlődésük lassú, elmaradt a közművelődési könyvtárak általános fejlődési ütemétől.

2. A jogszabályokban, szakmai publikációkban nem tükröződnek a járási könyvtárak tényleges feladatai, nem tisztázott

helyük a közművelődési könyvtárak rendszerében. Nem tűnik ki az sem, hogy a járási könyvtár fogalma nem azonos könyvtárakat takar (városokban, falvakban működő járási könyvtárak).

3. Mindezek az elvi tisztázatlanságok arra vezetnek, hogy a fenntartók sem látják világosan e könyvtárak helyét, szerepét, és sok esetben ezért sem biztosítják működésük, fejlesztésük anyagi és személyi feltételeit. — Az elvi tisztázatlanságok mellett némi bizonytalanságot okoz a fejlesztésben a járások összevonása, továbbá a tervezett további közigazgatási reformok.

4. A funkció tisztázatlanságából ered a járási könyvtár gyűjtőkörének, helyi és hálózati tevékenységének nem pontos, hézagos, sokszor a tényleges helyzetnek meg nem felelő megfogalmazása, számos fontos és időszerű feladat figyelmen kívül hagyása (pl. a helyben olvasás feltételeinek megteremtése, a tájékoztatásnak, mint új szolgáltatásnak szükség szerinti bevezetése, a könyvtárközi kölcsönzés rendszerébe való intenzívebb bekapcsolódás stb.).

5. Részben ugyancsak a feladatok tisztázatlanságával magyarázható a személyi ellátottság nem kielégítő volta, mind mennyiségi, mind pedig minőségi vonatkozásban. A helyenként rossz személyzeti ellátottságból azonban más problémák is fakadnak: pl. a túlzott megterhelés, a nagy felelősség. Sok helyen akadályozza az előrejutást a képzettségi rendelet meg nem tartása a könyvtárosok kiválasztásakor.

6. A hálózati és módszertani munka hiányosságainak egyik oka a járási könyvtárak általános gyengesége, a másikkal a falusi könyvtárak sok esetben még kezdetleges állapota.

7. Akadályozzák e könyvtártípus tervszerű fejlesztését a szervezeti hovatartozás megoldatlan kérdései is, főként a városokban működő járási könyvtárak esetében.

Az előterjesztés a következő intézkedéseket tartja szükségesnek:

a) távlati fejlesztési terv kidolgozása a járási könyvtárak vonatkozásában;

b) a közös fenntartás elvének fokozottabb érvényesítése éppen a járási könyvtárakkal kapcsolatban;

c) a helyi tevékenység fejlesztése: gyermekrészleg, fiókhálózat kiépítése; a tájékoztató szolgálat és az ehhez szükséges feltételek (pl. segédkönyvanyag, folyóiratok, bibliográfiák, dokumentációs kiadványok és mindenekelőtt jó katalógusok) megteremtése;

d) a letéti rendszer szükség szerinti alkalmazása;

e) kisközzeti könyvtárak folyamatos létrehozása, a főfoglalkozású falusi könyv-

tárosok számának gyarapítása és a nem főfoglalkozásúak tiszteletdíjának növelése;

f) Mind a lehetőség nyújtotta anyagi eszközökkel, mind pedig a képzettségi rendelet maradéktalan megtartásával elő kell segíteni a járási könyvtárakban dolgozó könyvtárosok szakmai felkészültségének lényeges javulását. Ennek érdekében az eddiginél nagyobb gondot kell fordítani a járási könyvtárak dolgozóinak szakirodalommal való ellátására is.

g) A jelenlegi és a jövőben csak szaporodó feladatok kielégítő ellátása érdekében szükség lenne a járási könyvtárakban dolgozó könyvtárosok létszámának növelésére is.

Az élénk vitát kiváltó előterjesztés megállapításait a felszólalók sok tapasztalati anyaggal támasztották alá. A tanácsülés az előterjesztett helyzetelemzéssel és a javaslatokkal általában egyetértett, megállapította azonban, hogy a kérdés ezzel nem zárható le. További elemző munkára és a részjavaslatok kidolgozására van szükség. Ezért a következő ajánlásokat tette a Művelődésügyi Minisztérium könyvtárosztályának:

1. A járási könyvtárak fejlesztését, feladataikra való alkalmassá tételét tekintve a Művelődésügyi Minisztérium súlyponti feladatnak. Szükségesnek látja a tanács, hogy az elkövetkező években a könyvtárak fejlesztésére rendelkezésre álló keretek, főként a létszám számottevő részét fordítsa a minisztérium a járási könyvtárak fejlesztésére. 2. A fejlesztés megtervezését megyei vonatkozásban a megyei könyvtárakra kell bízni. 3. A fejlesztésben figyelembe kell venni a közigazgatási reform során bekövetkező változásokat, és a rendelkezésre álló erőket elsősorban a jövőbeni járási székhelyek könyvtáira kell fordítani. 4. Szükségesnek tartja a tanácsülés, hogy az OKDT keretében alakuljon külön munkabizottság, amelynek feladata a következő:

— El kell készíteni a járási könyvtárak 10 éves fejlesztési tervét. (Ez a terv tartalmazza e könyvtártípus fejlesztésének koncepcióját, a könyvtári rendszerben való helyének meghatározását, funkcióinak kidolgozását.)

— A fejlesztési terv kidolgozásával egyidejűleg néhány könyvtárban, ahol a feltételek adva vannak, ki kell alakítani a járási könyvtár kívánatos típusát.

— A munkabizottság a koncepció kidolgozásával együtt tegyen javaslatokat egyes jogi kérdések rendezésére, a szakemberkérdés megoldásának előkészítésére, a folyamatban levő és ezután következő járási összevonások során a járási könyvtárak meglévő létszámainak megvédésére.

N. Rácz Aranka

Könyvtárávatások az ünnepi könyvhéten

Évek óta hagyomány, hogy a könyvtárosok nemcsak író-olvasó találkozóik megrendezésével ünneplik a könyvhetet, hanem a könyvek új vagy újjávarázsolt otthonainak ünnepélyes felavatásával is emlékeztetnek az olvasók számára a könyv ünnepnapjait. Az idei könyvhéten két érdekes könyvtárávatáson vettünk részt.

A Hatvani Járási Könyvtár felavatása azért figyelemre méltó esemény a megyében, mert Heves megye vezet az országban a falusi könyvtárak helyiséggondjainak megoldásában, viszont eddig a megyének egyetlen járási könyvtára sem működött könyvtári célra megfelelő helyiségekben, a hatvani könyvtár elhelyezése pedig különösen rossz volt. Most, a Hatvani Járási Könyvtár új székházának felavatásával remélhetőleg megtört a jég ilyen vonatkozásban is.

A városi tanács által könyvjóváírással átadott lakóházat a megye, a járás és — kisebb részben — a Művelődésügyi Minisztérium által rendelkezésre bocsátott pénzből, összesen 340 000 Ft-os költséggel alakították át, és rendezték be viszonylag gyorsan, 7 hónap alatt. A könyvtár

alapterülete 180 m², ennek a felét a szabadpolcos olvasói tér foglalja el. Az előtérben helyezték el a ruhatárat és egy nagyobb méretű folyóirattartót is: a folyóirattartóról leemelt újságokat, folyóiratokat az itt található székekre letelepedve azok is olvashatják, akik nem akarnak könyvet kölcsönözni, vagy nem mehetnek be a szabadpolcos terembe. A szabadpolcos kölcsönzőben térelválasztó bútorokkal különítették el a helybenolvasásra, a kézikönyvek használatára, a bekötött folyóiratok olvasására szolgáló övezetet. Sajnos, a gyermekkönyvtárat nem lehetett bevinni az épületbe, és mivel a forgalom várható növekedése következtében az új helyiség is rövidesen szűk lesz, a könyvtárosok csak abban reménykedhetnek, hogy az udvari épületrész megszerzésével a későbbiekben végleges megoldást teremtenek számukra.

Külön ki kell emelni az átköltözés és az avatás mintaszzerű megszervezését: a Hatvani Járási Könyvtár — ellentétben azzal az országosan elharapózó szokással, hogy az építkezés megkezdése és az új könyvtár megnyitása között sokszor hosszú hónapokig zárva tart a könyvtár

A Hatvani Járási Könyvtár szabadpolcos kölcsönzője (MTI Fotó — Kovács László felv.)

— egyetlen napig sem szüneteltette a könyvkölcsönzést; május 27-én még a régi helyén kölcsönzött, 28-án pedig már az új épületében. A színvonalas, műsoros megnyitó-ünnepség pedig jól szolgálta azt a célt, hogy a könyvtáravatást a járás ünnepévé változtassák. Ezt sikerült is elérni, mert az avató beszédet mondó Papp Sándorné megyei tanácselnökhelyettesen kívül a megye és a járás vezetőségének sok képviselője jelent meg a családi hangulatú megnyitón.

A Könyvtáros *Emlékkönyvtárak?* című cikkében (1965. 8. szám) szövegeltette, hogy az első (*Mezőszentgyörgy*), a kétezredik (*Balatonszárszó*) és a háromezredik (*Szép-halom*) községi könyvtárunk — régi elnevezéssel: népkönyvtár — az országra szóló avatási ünnepségek után a reflektorfényből kiesve teljesen elfelejtett szürke könyvtár lett, szegénységet, igénytelenséget áraszt. A mezőszentgyörgyi *Eötvös* kúriában 1949-ben megnyitott könyvtárat például kitétek első otthonából. Most, *Eötvös* Károly halálának 50. évfordulójára a *Fejér* megyei könyvtár gondoskodásából, az érdekelte tanácsok segítségével visszakerült eredeti helyére az *Eötvös*-könyvtár. A helyreállított épület falára *Eötvös* Károly emléktábla került, az ízlésesen berendezett, egybenyitott két könyvtárhelyiség egyikében pedig a leendő *Eötvös* Károly emlékszoba gyűjteményének magvaként *Eötvös* relikviákat helyeztek el egy üveg-szekrényben. Ezt az avatást nemcsak megyei, hanem országos ünneppé is sikerült tenni: az emléktábla leleplezésén a megye és a szomszéd *Veszprém* megye képviselőin kívül részt vett az *Írószövetség* küldötte is, s az eseményt megörökítette a televízió. Az emlékbeszédet *Köpeczi Béla*, az MSZMP központi bizottságának osztályvezetője tartotta. *Eötvös* Károly írói és emberi portréjának megrajzolása után beszédét azzal fejezte be, hogy emlékeztetett rá: *Eötvös* érdekes és sok tekintetben a haladást szolgáló élete, sok értéket rejtő műve megérdemli, hogy a késői nemzedék is számontartsa. *Mezőszentgyörgy* már egyszer úgy emlékezett meg róla, hogy könyvtárat rendezett be a házban, ahol lakott. A ház felújítása után ismét benne kapott otthont a könyvtár, s remélhetőleg rövidesen a múzeum is helyet kap. Tanítsa meg *Eötvös* Károly élete és műve a mai nemzedéket arra, hogy

Eötvös Sándor az Eötvös-család nevében koszorút helyez el az emléktáblánál (Kabácsy Szilárd felv.)

szerezse szülőföldjét, szűkebb és tágabb hazáját. — *Legyen ez a hajlék a szellemi világosság otthona, tanulja meg tisztelni itt a község időse és fiatalja a könyvet, a tudás forrását* — mondotta *Köpeczi Béla*.

Az avatást a megyei és a helyi könyvtár kitünően előkészítette: bibliográfiai röplapon mutatta be az írók és a legfontosabb *Eötvös*-irodalmat, színvonalas alkalmi műsort állított össze, és az avatás színhelyén könyvsátrat állíttatott fel az ünnepi könyvhét könyveinek árusítására. A *Mezőszentgyörgyi Községi Könyvtár* munkája az alkalmas helyiségben remélhetőleg tartósan jó maradni. Ennek biztosítéka, hogy a tanács sokat törődik a falu kulturális és kommunális fejlesztésével, s a könyvtáros is tagja a községi tanácsnak. Így aztán érthető, hogy az 1962. évi 74 olvasóval szemben ma már 500 főnyi olvasótábor található az 1500 lakosú községben.

(— ö — a)

Pályázat

A Pest megyei Könyvtár pályázatot hirdet módszertanos könyvtárosi állásra. Feltétel: egyetemi, vagy főiskolai végzettség, legalább 5 éves könyvtárosi gyakorlat és budapesti vagy Budapest környéki lakás. Fizetés a 7025-ös kulcsszám szerint. A pályázatokat a Pest megyei Könyvtárba (Bp., XII., Krisztina krt. 2—4. sz.) kell belküldeni augusztus 25-ig.

AZ AJÁNLÓ BIBLIOGRÁFIAI MUNKA ÖTÉVES PROGRAMJA

I.

A szocialista országok könyvtárügyében az ajánló bibliográfiai munka az új típusú közművelődési könyvtárak megalakulásától kezdve megkülönböztetett súllyal szerepelt. Különbféle elméleti és könyvtárpolitikai megfontolások alapján egyrészt szinte a legfontosabb bibliográfiai műfaj rangjára emelkedett, másrészt a közművelődési könyvtárak bibliográfiai tevékenységéből majdnem teljesen kiszorított minden más bibliográfiai műfajt.

A kezdeti kísérletek, majd a „dogmatikus” korszak elmúltával a szocialista országok könyvtári sajtójában lassan hangot kaptak a műfajjal kapcsolatos problémák is (I. *Az ajánló bibliográfia problémái*. Cikkgyűjtemény a szocialista országok sajtójából. 1961. KMK). Az ajánló bibliográfiai munka sokoldalú kritikája részben objektív felismeréseket, részben pedig bizonyos fokú kiábrándultságot tükrözött: eluralkodott a mennyiségi szemlélet, valóságos bibliográfiai „dzsungel” jött létre. Általános volt a panasz, hogy nagyon sok bibliográfia csak egy formális tervfeladat formális teljesítését jelenti: gyakori az érdektelen, tematikus témaválasztás, sokszor silány a szerkesztés, semmitmondók a típus-annotációk, csúnya és primitív a bibliográfiai technikai kivitele. A tudományos és szakkönyvtárak alig vesznek részt ajánló bibliográfiai vállalkozásokban, ezért sok szakterületen dilettantizmus uralkodik. A cikkek többsége szerint a hibák fő oka az elméleti kérdések tisztázatlansága: nincs kimunkálva az ajánló bibliográfia célkitűzése, funkciója, helye a bibliográfiai rendszerben; hiányzik olvasás-szociológiai megalapozása, de nincsenek kidolgozva műfaji, tartalmi és szerkesztési kérdései sem.

Hazánkban az 1961. évi gödöllői bibliográfiai konferencia határozatai is bizonyos fokig ezt az általános kiábrándultságot tükrözték, de az előrelépés útját keresve számos fontos elvi és szervezeti útmutatást is adtak. Hangsúlyozták a szükségletek alapján való témaválasztás fontosságát, sürgették az átfogó, tervszerű tematikai rendszer kidolgozását, és leszögezték, hogy ennek a rendszernek a megteremtése közös, országos érdek, s kimunkálásában az összes könyvtári hálózatoknak részt kell venniük. Célul tűzték ki a közművelődési könyvtárak tájékoztató szolgálatának kialakítását is; ezek lennének az ajánló bibliográfiai készítői, egyben legfontosabb felhasználói és terjesztői. Szervezeti vonatkozásban a határozatok a Könyvtártudományi és Módszertani Központra bízta az egész munka előkészítését, a tartalmi kérdések kimunkálását és a koordinációt; s végül feltétlen szükségletként jelölték meg a központi előállítás és az országos terjesztés megvalósítását.

E gödöllői programból 1965-ig viszonylag nagyon kevés valósult meg. Hiányzott számos elengedhetetlen tárgyi feltétele, de keresztülvitelét szubjektív okok is gátolták. A viszonylag fiatal közművelődési hálózat sok más fontos gyakorlati feladattal volt elfoglalva (lényegében erre az időszakra esett a közművelődési könyvtárak végleges szervezeti megszilárdulása), s amellett, hogy még nem volt kellően felkészülve a programban szereplő igényes, újszerű feladatokra, kapacitása sem lett volna azok végrehajtására. A tudományos és szakkönyvtárakból a növekvő tudományos bibliográfiai feladatok mind inkább kiszorították az ajánló bibliográfiát, s emellett a gyenge, színvonalatlan kiadványok elburjánzása miatt magát a műfajt is egyre inkább lenézték, elutasították. Hiányzott az elvi és funkcionális kérdések tisztázása, ezért az amúgyis erős régebbi szemlélet és gyakorlat még sokáig eleven maradt. Nem jött létre átfogó távlati bibliográfiai terv, sem tervszerű tematikai rendszer, nem került sor a témáknak a könyvtárak közötti felosztására, s mivel nem volt lehetőség az országos szükségletre elegendő példányszámú előállításra és terjesztésre, a bibliográfiai munka koordinálása és irányítása sem lehetett elég hatékony. Itt kell keresnünk a program megindításának legfőbb akadályát: az irányító szervek és a könyvtárak feltétlenül szükséges, fáradságos előkészítő munkája mindaddig gyakorlatilag kárbaveszett, irreális erőfeszítés maradt volna, amíg a megfelelő példányszámot lehetővé tevő központi előállítás és az országos terjesztés problémája meg nem oldódott.

Ha a gödöllői átfogó program 1965-ig nem is indulhatott meg, a második ötéves terv időszakának szerves fejlődése és általános előrehaladása a bibliográfiai munka szempontjából is lényegesen kedvezőbb körülményeket teremtett. Míg a közművelődési könyvtárak fejlődésének első évtizedét elsősorban a szervezet kiépítése, az alapállomány összegyűjtése, az olvasótábor toborzása, egyszóval a számszerű fejlesztés és a propagandatevékenység túlsúlya jellemezte, a második ötéves terv időszakában előtérbe kerültek a tartalmi és minőségi kérdések: könyvtáraink modernizálódtak, általánossá vált a szabadpolc, jelentkezett a prézens használat, a folyóiratolvasás, a tájé-

kozódás-tájékoztató igénye. Az igények, a szervezet és a szemlélet fejlődése többé-kevésbé együtt haladtak: könyvtáraink kinőttek „gyermekkorukból”, és közművelődési könyvkölcsönzőből a korszerű, magas színvonalú, teljes funkciójú közművelődési könyvtár irányába fejlődtek.

Fejlődést hozott az időszak a bibliográfiai munka szempontjából is. A gödöllői konferencia — ha szervezeti vonatkozásban nem is — *tartalmi-műfaji* szempontból termékenyítően hatott: ajánlásainak figyelembevételével számos értékes műfaji kezdeményezés és kiadvány született. A bibliográfiai termés elemzése lehetővé tette a gyakorlatban kialakult főbb típusok meghatározását, az elméleti és módszertani tanulságok levonását és a leghasználhatóbb, legfontosabb típusok kiválasztását.

A *Népművelési Propaganda Iroda* megalakulása (1965) elhárította az átfogó bibliográfiai program megindításának legfőbb gyakorlati akadályát: megoldotta a központi előállítás és az országos terjesztés kérdését. Az ötéves távlati terv kimunkálása lehetővé tette az átfogó tematikai rendszer kidolgozását és a bibliográfiai programnak a könyvtárak ötéves tervébe való beillesztését. Így — az előző időszak fejlődését is figyelembe véve — az ajánló bibliográfiai program kidolgozására és megindítására a korábbiaknál lényegesen kedvezőbb feltételek között kerülhet sor.

Tartalmi kérdések. A célok kijelölése

Az elmúlt időszak ajánló bibliográfiai termését tartalmi és funkcionális szempontból elemezve szembevetünk az olvasóknak szánt, *propagatív célkitűzésű bibliográfiák túlsúlya*. Feltűnően ritkák voltak viszont a könyvtárosnak szóló, referenz-értékű bibliográfiák. Könyvtáraink erősen túlbecsülték az olvasók bibliográfiai igényeit, szűk propagatív értelemben fogták fel az ajánló bibliográfia feladatát, és elhanyagolták annak tájékoztatói és referenz-funkcióját.

A bibliográfiai munka ötéves programjának kialakításakor a könyvtárak és az olvasók *tényleges* szükségleteinek elemzéséből kell kiindulnunk, szakítva a korábbi évek szubjektív, gyakran önkényes elképzeléseivel.

A felszabadulás óta eltelt húsz év alatt hazánkban az olvasás tömegszükségletté vált. Az analfabétizmus gyakorlatilag megszűnt, a lakosság 20—25%-a könyvtári olvasó lett, szinte hihetetlenül megnőtt a legkülönbébb szinten tanuló és továbbtanuló népesség aránya. Ezek az eredmények rendkívül jelentősek, de egyre inkább fel kell ismernünk, hogy az évtizedes, sőt évszázados lemaradások felszámolásához húsz év nem elegendő, a valódi kulturális forradalomnak még csak a kezdetén vagyunk. Mint Sebestény Géza mondotta, „a jelenlegi szakaszban a tömeges olvasási igény már jelentkezik, de a *tájékoztatói igények*, az irodalomban való eligazodás igénye még csak az elkövetkező években és évtizedekben várható”. A magára az olvasásra irányuló propaganda túlhangsúlyozása ma már némileg idejétmúlt, az olvasók tömeges bibliográfiai tájékoztatása pedig még némileg korai. Az olvasóknak előbb hozzá kell szokniok ahhoz a gondolathoz, hogy a könyvtár nem csak a könyvek, az irodalom tárháza, hanem az információké is, ahol választ kaphatnak a legkülönbébb kérdéseikre és problémáikra. A könyvtár tájékoztató szerepének megismertetése pedig nem elsősorban ajánló bibliográfiákkal, hanem személyes, referenz-jellegű tájékoztatással oldható meg.

A tájékoztató munka kifejlesztése nem véletlenül került az elkövetkező évek legfőbb célkitűzései közé: objektív társadalmi szükségletet tükröz, és mind a könyvtárak, mind az olvasók színvonalbeli továbblépésének a kulcskérdése. Tájékoztató munkát megfelelő referenz-eszközök (bibliográfiák, lexikonok, adattárak stb.) nélkül végezni nem lehet. Milyen tájékoztatói eszközök állnak azonban a közművelődési könyvtárak rendelkezésére? A magyar referenz-könyvkiadásban évtizedes lyukak tátognak. Nemzeti bibliográfiánkban évtizedes hézagok vannak. Lexikonkiadásunk újabb örömdetesen fellendült, de az előzmények, a folyamatosság hiányát éppen lexikonjaink bibliográfiai anyaga sínylette meg leginkább. Az újabb irodalomra vonatkozólag hasznos segítséget jelentenek ugyan a Magyar Könyvészet gyűjtőkötetei, ezek azonban nélkülözik a közművelődési könyvtárakban elengedhetetlen válogatást, értékelést, annotálást, a többszemponútú feltárást. A külföldi referenz-eszközök pedig a közművelődési könyvtárakban alig használhatók, hiszen számukra hozzáférhetetlen, külföldi irodalmat tárnak fel.

Ahhoz, hogy a közművelődési könyvtárak hatékony tájékoztató munkát tudjanak végezni, a legelső és legfontosabb feltétel a tájékoztató *szerszámainak* elkészítése: ezt kell az ötéves programnak elsősorban biztosítania. Ennek megfelelően a program középpontjában tehát a tájékoztató *szerszámainak*: az elsősorban a könyvtárosoknak szóló, átfogó, nagyobb szakokat vagy témákat feldolgozó, kalauzjellegű bibliográfiáknak az elkészítése áll. Ezekből öt év alatt összefüggő, legalább az ismeretek legfontosabb területeit felölelő rendszernek kell kialakulnia.

Anyagukban ezeket a bibliográfiákat a legnagyobb közművelődési könyvtárak (a megyei könyvtárak) „testére” kell szabni, mert ez biztosítja legszélesebb körű használhatóságukat, mind a kisebb közművelődési, mind a tudományos könyvtárakban. Témájukat valóban átfogóan kell feltárniok: az alapfoktól a gyakorlati szakemberek tájékozódási igényeinek kielégítéséig kell tartalmazniok a vonatkozó irodalmat, de anélkül, hogy átlépnenék a tudományos kutatást szolgáló szakkönyvtár területére. Ez egyúttal azt is jelenti, hogy ezek a bibliográfiák kitűzik a közművelődési könyvtár felső gyűjtési szintjét, az adott területen tehát körülhatárolják gyűjtőkörét, s így fontos állománygyarapítási segítséget is adnak.

A konkrét művek vonatkozásában ez azt jelenti, hogy bibliográfiáinknak a megyei könyvtárak tényleges anyagára, tehát elsősorban a modern (1945 utáni) magyar monográfiákra kell épülniök (természetesen a szükséghez képest analitikus feltárással), s ezt a téma és az adott modern irodalom diktálta mértékben szükség szerint kell cikkekkkel, régebbi magyar monográfiákkal és a legfontosabb külföldi irodalommal kiegészíteniök. A tényleges arányokat mindig a téma és a rendelkezésre álló modern magyar irodalom dialektikus kölcsönhatásának kell megszabnia: ha fontos részletekérdésekről nincsen modern magyar irodalom, feltétlenül hozzá kell nyúlni a többi irodalomcsoportokhoz. Minden esetben fel kell azonban tárnai az illető szakterület alapvető magyar és külföldi forrásanyagát.

Formai és szerkesztési vonatkozásban lényeges előrehaladásra van szükség: le kell vonni a funkcionális célkitűzés (ezek a bibliográfiák elsősorban a könyvtárosnak szólnak!) összes konzekvenciáit. Szakítani kell a propagandisztikus, színes, „csevegő” stílussal, és a gazdag bibliográfiai információk mellett a *tárgyi és fogalmi* információk (évszámok, adatok, fogalmi magyarázatok, áttekintések stb.) minél bőségesebb közlésére kell törekedni. Ezt a célt legjobban a bibliográfiai bevezető, *bibliográfiai kalauz* néven ismert műfaj szolgálja, amely egyidejűleg vezet be a tárgy vagy téma fogalmkörébe, részágazataiba, kutatásának és művelésének történetébe és irodalmába. Ez a műfaj sajátos annotálási technikát követel: a különböző tárgyköröket elsősorban a bevezető szövegeknek és a csoportos, több azonos tárgyú művet összefoglalóan ismertető annotációknak kell megmagyarázniok, míg az egyes műveket csak az illető mű sajátosságaira utaló közlésekkel kell ismertetni. Az annotációknak, bevezető szövegeknek rövideknek, tárgyilagosaknak, gazdaságosaknak kell lenniök: stílusideáljuk a lexikon; és mindig meg kell jelölniök a könyv képzettségi szinteknek megfelelő színvonalát. A bibliográfiák használatát minden esetben részletes tartalomjegyzékkel, magyarázó bevezetővel és a témához szükséges mutatókkal kell megkönnyíteni.

Az átfogó, nagyobb területen eligazító bibliográfiák mellett mindenekelőtt olyan további referenz-eszközöket kell készíteni, amelyek a már most is jelentkező tájékoztatási igények kielégítését szolgálják. Kettőt emelünk ki ezek közül: a tematikus bibliográfiákat kiegészítő, folyóiratcikk-anyagot feltáró *repertóriumokat* (egyelőre elsősorban az irodalmi és leggyakrabban keresett politikai-társadalomtudományi folyóiratokról), továbbá a nagy alkotók életét és munkásságát feltáró *személyi bibliográfiákat*. (Ez utóbbi műfajok már a megelőző időszakban kikristályosodott formát öltöttek, és számos sikerült művet produkáltak, mint pl. a *Nagyvilág* repertórium, vagy a Főv. Szabó Ervin Könyvtár személyi bibliográfiái, többek között Illés Béláról, Brecht-ről stb.)

Sallai István — Szilágyi Tibor

(Folytatjuk)

Kőhegyi Gyula exlibrise

A miskolci SZMT-székház, ahol a borsodi bútorkiállítást rendezték

Könyvtárberendezési kiállítás Miskolcon

Májusi számunkban, a *Sárospatak és a többiek* c. cikkben foglalkoztunk a Borsod megyei könyvtárkorszerűsítési törekvésekkel, a központi bútorgyártás és berendezés megszervezésével, valamint azal, hogy a megye hajlandó szerepet vállalni a bútorbizottság országos gondjainak enyhítésében. Jeleztük a miskolciak bútorkiállításának idejét is.

A cikkben közölt időpontnak megfelelően valóban sor került a kiállításra, sőt a megyei könyvtár nem elégedett meg bútorbemutatóval, hanem több napos szakmai programot is összeállított az egész országból meghívott nagyszámú könyvtárosnak. A *borsodi bútornapokat* mintaszerűen szervezték meg: a városban nagy utcai plakátok hívták fel a figyelmet a kiállításra, az országba az *Országos Könyvtárügyi és Dokumentációs Tanács könyvtárépítési szakbizottságának* meghívóin kívül szétküldték a megyei könyvtár színes meghívóját is, mely a teljes programot tartalmazta és szép könyvtári enteriőrökből mutatott be részleteket. Ugyanakkor elkészült a *Korszerű könyvtárak Borsodban* című, nyomtatott füzet is, mely alkalmas arra, hogy a megyén belül megismertesse az érdekelt könyv-

tárfenntartókkal a legjobban sikerült könyvtárépületeket és a legjobb berendezési megoldásokat, valamint kedvet csináljon és ötleteket adjon hasonló, illetve még korszerűbb, szebb könyvtárak kialakítására. Ez a füzet több nyelvű képaláírásai révén propaganda-kiadványnak is felhasználható. Végül külön katalógus készült a kiállított bútorokról: ez a típuszámok és az árak közlésével a vásárolni szándékozók dolgát könnyítette meg.

A kiállítás első napján *Varga Gáborné*-nak, a megyei tanács elnökhelyettesének megnyitója után *Tombor Tibor*, az OKDT könyvtárépítési és berendezési szakbizottságának elnöke fűzött szakkommentárt a kiállításához. Idézzünk megállapításaiból:

„Az OKDT könyvtárépítési és berendezési szakbizottsága a borsodi kezdeményezésből kiindulva szeretné elérni azt, hogy a borsodi példa nyomán megvalósulhasson a hazai könyvtári viszonyoknak leginkább megfelelő, európai színvonalú, funkcionális és esztétikai szempontból egyaránt korszerű és időtálló egységes könyvtári bútorzat kialakítása, olyan általánosításokhoz jutva, amelyek mégsem viselik magukon a típusbútorok egyhangúságát.

Sok korszerű, új magyar könyvtárba

terveztek az elmúlt évek során szép, érdekes új bútorokat, a legtöbb esetben egyéni ötletek, sajátos megfontolások alapján. Egységes szemlélettel, szervezett központi, szakmai irányítással ez a megye messze jutott el, és a könyvtári berendezések egész sorát hozta létre.

Ez a kiállítás a fejlődésnek nem záróakkordja, hanem országosan egy új fejlődést meghatározó nyitánya. Alkalmos arra, hogy megkeresve a fejlődés útját, kijelöljük abban a könyvtárépítési és berendezési szakbizottság országos jellegű feladatait is.

Létre kell hoznunk azt a szintézist, amely a magyar könyvtári kultúrának a könyvtári berendezések területén nélkülözhetetlen velejárója. Ehhez a szintézishez több megye járult hozzá igen értékes kezdeményezésekkel és eredményekkel. A kölcsönös tapasztalatok nyomait itt is látjuk. Most ez a megye mutatott szép példát és szolgáltat alapot a további fejlődéshez.

Nyilvánvalóan országos, közösségi feladat, hogy a szakma erőteljes segítséget nyújtson a szövetkezetnek, amely nagy áldozatot hozva eljutott a jelenlegi eredményekhez. Segítenünk kell a könyvtárosokat, a tervezőket és a kivitelezőket

olyan, további bútoregységek kialakításában, amelyek országosan általánosíthatók lesznek.

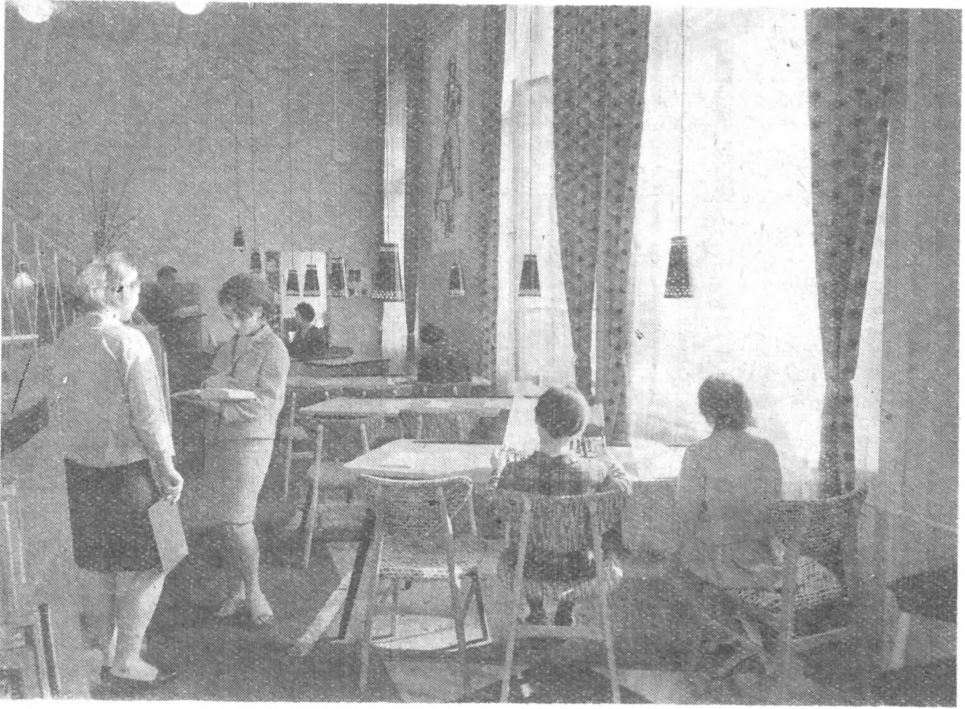
Feladatunk az is, hogy e cél' érdekében a tanácskozások részletes menetében megvizsgálhassuk e bútordarabokat, egybevessük azokkal a bútorokkal, berendezési tárgyakkal, amelyeket külföldi útjaink során láttunk, vagy amelyeket sokszor szakmai közlésekből ismertünk meg. Ennek az egybevetésnek eredményeképpen elmondhatjuk építő szándékú bírálatunkat, rámutatván arra, mi az, ami korszerű, funkcionálisan jó, esztétikailag szép, időálló, ami minden vonatkozásban szolgálja a fejlődést."

A kiállításra a megyei tanács tanácsi és szakszervezeti vezetőket és népművelési funkcionáriusokat hívott meg a megyéből: a megyéből megjelent 83 tanácsi vezető vetítettképes előadáson vett részt a kiállítás színhelyén, majd különböző csoportokra osztva, a megye több szép könyvtárát látogatta meg a könyvtár mikrobuszain.

A kiállítás kiegészítő programjába tartozott, hogy három útvonalon különböző könyvtárakat kerestek fel a megyébe látogató könyvtárosok is. Ezzel kapcsolatban végtelenül tiszteletre méltó az a fi-

A Tiszaluci Községi Könyvtár felnőtt kölcsönzője (MTI Fotó — Kovács László felv.)

Részlet az ózdi Liszt Ferenc Művelődési Házban működő könyvtárból, mely városi feladatokat is ellát (MTI Fotó — Kovács László felv.)

gyelem, gondoskodás, amellyel a megyei könyvtár munkatársai a nagyszámú vendég kalauzolását napokon keresztül végezték.

A rendezvény-sorozat vége felé került sor a könyvtárépítési szakbizottság keretében rendezett előadásokra, illetve a szakbizottság kibővített tanácskozásainak vitájára, melyben a látottak szakmai tanulságait vonták le. Előadást tartott *Sallai István* főosztályvezető és *Szabados László*, a Könyvtártudományi és Módszertani Központ mérnöke, és felszólalt a vitában a hazánkban vendégeskedő *Drahošlav Gawrecki*, az ismert csehszlovák könyvtárépítészeti szakember, a prágai koordinációs központ vezetője is. A könyvtárosok kérték, hogy — tekintettel a tanácsok egyre fokozódó önállóságára — minden megyében legyen felelőse (konzultánsa), illetve szakemberekből álló bizottsága a könyvtárépítési és berendezési ügyeknek. Vas megye tanácsa az összes beruházóknak, körrendeletet adott ki, mely szerint a megyei könyvtár megkérdezése nélkül nem lehet könyvtárépítésbe, illetve átalakításba belevágni. A nagyobb nyomaték kedvéért hasonló rendelkezés kiadását kellene javasolnia a Művelődésügyi Mi-

nisztériumnak a többi megyék vonatkozásában is.

A kiállított bútorokkal kapcsolatban azt a reményüket fejezték ki a könyvtárosok, hogy a szériagyártás esetén az árakat mérsékelni lehet, és a szakmai, illetve minőségi és formai hiányosságokat is kiküszöbölni majd a tervező és a kivitelező. Javasolták további, központi tervek alapján kialakított bútorok gyártását is. Erre megvan a lehetőség, mert a bútorokat gyártó *Sátoraljaújhelyi Asztalosipari KTSZ* a rendelő kívánságára hajlandó választékát szélesíteni, és a hozott tervek alapján is vállal gyártást. (Remélhető, hogy a KMK Könyvtárépítési Füzetek c. kiadványának további számai az eddiginél gyorsabban jelennek majd meg, s ezzel megfelelő központi segítséget kapnak a könyvtárak éppúgy, mint a bútorok gyártásával foglalkozó üzemek, vállalatok.) Az ország különböző megyéiből érkezett könyvtárosok azt is kérték, hogy a könyvtárépítéssel és berendezéssel foglalkozó helyi szakembereket a jövőben rendszeresebben hívja össze szakmai megbeszélésre a KMK illetve az OKDT.

Gerő Gyula

Megkerült egy munkásmozgalmi könyvtár

„Szép történet. Kicsit legendászerű is. A szolnoki Lenin Termelőszövetkezet parasztemberei megtalálták, megmentették a fűrésztelepi munkások egykori könyvtárát” — így kezdi riportját az ugari legendáról a Szolnok megyei Néplap.

A Lenin tsz központja — hivatalos néven Ugar 48 — messze esik a várostól, ahol májusban avatták a fűrésztelepi famunkások emlékművét. A könyveket tiz vagy tizenöt évig őrizték az ugari tanyákon. A tsz mostani párttitkára, Bíró Boldizsár úgy emlékszik, hogy „ötvenhatban még a városban voltak, de valamennyit kiszórták az utcára, s a szemétből válogattuk ki őket. Kihoztam a tanyára egy egész kocsiderékkel.” Az előző titkár szerint 1951-ben a gazdakör irodájából fuvarozták Ugarra Marx, Engels, Lenin, Bernstein vászonba és papírba kötött munkáit. Akármilyen igazság, legendának is szép, hogy ötvenhat őszen valaki könyveket mentett.

Tíz évvel később, 1966 áprilisában Bíró Boldizsár azt mondta Bihari Júliának, aki érettségi után helyezkedett el a szövetkezetben, hogy csomagolja be a könyveket, mert érték jönnek. Júlia ekkor lapozott bele először Jászai Samu, Kropotkin, Otto Bauer írásába. „Nem tudtam értékelni őket. Azt hittem, hogy nem fontos könyvek, itt csak a helyet foglalták.”

— Hallott valamit Szabó Ervinről? Ki volt Garami Ernő, Gyagyovszki Emil, Kunfi Zsigmond?

— Nem tudom. Nem hallottam. Történelemből ne kérdezen, az a gimnáziumban is rosszult ment.

A tanyán hárman-négyen lapozgatták a könyveket. Bíró Boldizsár néha kinyitotta valamelyiket, mielőtt gyűlést tartott. „Az embereknek megmondtam belőlük, hogy 30 évvel ezelőtt mennyit adtak a kubikért, mennyi volt a csizma meg a napszám.”

A könyvek ma ereklyék, a szolnoki munkásmozgalmak dokumentumai. Az első világháború előtt a Szociáldemokrata Párt küldte a Szocialista Iratokat a Földmunkás Szövetség szolnoki fűrésztelepi szakosztályának. A telep a szolnoki gyárnegyed őse, a város vörös övezete. Amikor a könyveket gyűjteni kezdték, a fűrésztelepet még Márkus, Grasznér és Tsai Fűrészüzemének nevezték. 1912-ben fiatalon lépett a gyárba a könyvtár gazdája, Tóth Ferenc. Ő vezette az Általános Munkásképző Egyletet. Egy szolnoki diáklány, Kukri Éva tanulmányt írt a városi munkásszervezőkedések történetéről, és ő idézi azt a je-

lentést, amelyet a polgármester az alispánnak küldött éppen az egyletről: „Az egylet nem más, mint az országos Szociáldemokrata Párt expozitúrája.”

A Tanácsköztársaság bukása után (a fűrésztelep és a téglagyár önálló vörös zászlóaljat küldött a szolnoki frontra) is megmaradt a könyvtár, és továbbra is szerveztek vitaesteket. A rendőrség érdeklődése szintén megmaradt, mert a szemináriumokon az újjászerveződő Kommunista Párt agitátorai vették át a szót. 43 évvel ezelőtt állapította meg a rendőri jelentés: „Az előadások azt a célt szolgálták, hogy a proletárdiktatúra alatt elhintett destruktív eszméket és különböző kétélyeket terjesszék.”

A hallgatóság Marx, Engels, Lenin igazságait olvasta, s az előadónak nem volt nehéz dolga, amikor történelmi téma keretében a nemzetvesztő Dobzse Lászlórol beszélt. A rendőrfőkapitány bosszankodva jelenti: „A hallgatóság önkéntelenül is a mai állapotokra vonatkozó célzást látott benne.” Az állapotok pedig nyomasztóak voltak. A terror és a nyomorúság izzó hangulatot szült, és a huszas — az inflációs — években az egylet vette át a szót a telepen. *Kiharcolta a tüzelőjegyet és a kenyér órabért:* ezután a kenyér árának emelésével együtt növelték a béreket is.

Az 1924-es rendőri jelentés ezt mondja a Munkásképző Egyletről: „Tagjai úgy egyenként, mint összességükben ellenségei a jelenlegi rendszernek... kommunista érzelműek... A kapitány a vezetőség átszervezésével próbálkozik. A következő tisztújításon Tóth Ferenc mellett már két „nemzeti érzület szempontjából fedhetetlen férfiú” került a szervezet élére. Nincs nagyobb tekintélyük ott, ahol a legolvasottabb könyvek a szocializmusról és a közéletéről szólnak, ahol Gyagyovszki Emil a legnépszerűbb költő, ő agitál: „Elvisz a célhoz, boldogabb időkhöz, a Tervszerű Munka, s a Szövetkezés.”

Mártírt, minisztert, munkást neveltek a könyvek. 1945 után két fűrésztelepi munkás kapott miniszteri tárcát a demokratikus kormányban. 1944 őszen szabadult fel a város, a könyveket átvette a kommunista párt. A VIII. kerületi bizottság bélyegzőjét ütik az első lapokra, de azokban a hónapokban senki sem törődik velük, földreformról, nemzetgyűlésről, békéről beszélnek az emberek — rendőri ellenőrzés nélkül. Friss, nyomdászágú könyveket hoz a posta, ki figyel a régiekre? Mi történt velük addig, míg az ugari tanyák könyvszerető párttitkára kocsiba rakatta őket?

Bíró Boldizsár úgy emlékszik, hogy tíz éven át őrizték az irodán a fűrésztelapi bibliotékát. Őrizték, vagy kerülgettek? A fiatal adminisztrátorlány minden nap látta, de még az írók nevére sem volt kíváncsi. A tizenhét éves gimnazista megnézte a kiállítást, és elhatározta, hogy a levéltárban megkeresi Tóth Ferencék régi leltárkönyvét. A könyvtáros, aki megköszönte az ugari ajándékot, azt mondta a titkárnak: „A Földmunkás Szakszervezet egykori

könyvtára nagy kulturális érték, a művek feledésbe merült, nehezen hozzáférhető munkák.” A Szolnok megyei Néplap munkatársa így írt az ugari könyvekből rendezett kiállításról: „Nem hivalkodó. Szimbólum.”

Szimbólum, mint Szolnok legfiatalabb szobra, a famunkás emlékmű. Nem bizonyos, hogy felavatták volna a fűrésztelapi könyvtára nélkül.

Krajczár Imre

Gyermekkönyvtárosi tanfolyam Szolnokon

Három megye, Szolnok, Nógrád és Heves gyermekkönyvtárosai, valamint főhivatású községi könyvtárosai — akiknek munkájában szintén részt kap a gyermekolvasók ellátása — egyhetes tanfolyamon vettek részt június végén Szolnokon. A tanfolyam megrendezése kísérleti jellegű szervezeti újítás volt. Ugyanis a korábbi évek 2—3 napos gyermekkönyvtáros találkozói nem adtak elegendő tartalmi és módszertani segítséget a gyermekkönyvtárak rohamosan fejlődő munkájához. Kevés kivétellel mindig csak az új kérdések kerülhettek napirendre, a mindennapos gyakorlat módszereivel éppúgy nem lehetett foglalkozni, mint a gyermekkönyvtári munka alapját adó lélektani, pedagógiai ismeretekkel. Ezért a gyermekkönyvtárosok kérték, hogy speciális problémáik, módszereik behatóbb megismertetésére külön tanfolyamot szervezzenek.

A szolnoki tanfolyam programja lehetővé tette, hogy a gyermekkönyvtárosok tájékoztatást kapjanak könyvtártechnikai teendőkről, de emellett *pedagógiai, gyermekpszichológiai* képzésben is részesüljenek.

A következő témákról hangzott el előadás: A könyvtár a gyermek életében; Raktározás, katalógus, bibliográfia; Olvasószolgálat, információ, egyéni foglalkozás; A gyermekkönyvtár berendezése. Nagyon színvonalas előadás szólt a fejlődés-lélektani és a könyvtári szempontokat egyaránt figyelembe vevő könyvvállomány kialakításáról is. A tanfolyam délutáni programjaiban bemutatók és könyvtárlátogatások szerepeltek.

Például nagyon újszerű, jól előkészített gyermekfoglalkozást láthattak a résztvevők *Utazás az indiánok földjén* címmel. Ez a foglalkozás kitűnő ötleteket adott arra, hogyan lehet a gyerekeket tevékenyen bevonni a foglalkozások előkészítésébe, tervezésébe. A játék könnyed, változatos volt, de minden játékossága mellett sem szakadt el a könyvtári ismeretektől, a könyvektől. Egy másik gyer-

mekfoglalkozás pedig valóságos alkotóműhellyé varázsolta a könyvtárat. A gyerekek különféle dobozokat, tubusokat, papír- és rongyanyagokat hoztak magukkal, és a könyvtárban meghallgatott rövid bevezető, *fantázia-mozgató* mese után a legkülönfélébb dolgokat készítették el a leg egyszerűbb eszközökkel. *Császár Antalné*, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár csillaghegyi gyermekkönyvtárosa kis gyermekcsoportot is hozott magával Budapestről, s velük, valamint a szolnoki pájtásokkal közösen nagyszerű, játékos bemutató foglalkozást tartott. Ennek a foglalkozásnak nem volt produkció jellege. A gyerekek nem érezték, hogy szerepelnek, hanem teljesen leköttötte őket a kitűnően irányított, fejtörőkkel tarkított játék.

A tanfolyam hallgatói néhány községi könyvtárat és *Mezőtúron*, illetve *Törökszentmiklóson* a gyermekkönyvtárat is megtekintették. Általános véleményük szerint a szolnoki hét újszerű és hasznos volt, s hasonló találkozót érdemes lesz évenként megrendezni.

Halmi Béláné

Legrégibb műszaki könyvtárunk feldolgozása

A Budapesti Műszaki Egyetem, a miskolci Nehézipari Műszaki Egyetem és a soproni Erdészeti és Faipari Egyetem Központi Könyvtárai az elmúlt három évben könyvtárközi együttműködés keretében feldolgozták az egykori selmeci Bányászati és Erdészeti Akadémia könyvtári anyagát. A Selmecbányán 200 évvel ezelőtt alapított híres akadémia könyvtára hazánk legrégebbi technikai könyvgyűjteménye, amely a freibergi Bergakademie könyvtára mellett a világ egyik legértékesebb műszaki szakkönyv gyűjteménye. A feldolgozást indokolta az is, hogy az 1949-ben Miskolcon felállított Nehézipari Műszaki Egyetem kezdetben nem rendelkezett könyvtárral, és így a bánya- és kohómérnök képzés részére az egyetlen szakirodalmi bázist az a selmeci szakanyag jelentette, amely a tanszékek birtokában volt. A több helyen tárolt anyagról nem állt rendelkezésre megbízható leltár és katalógus, így a kb. 40 000 kötetnyi gazdag anyag szélesebb körben való felhasználására nem nyílt lehetőség.

A selmeci könyvtár sorsára vonatkozólag az 1950-es évektől kezdve az érdekeltek többféle határozatot hoztak. Nagyjából két ellentétes vélemény alakult ki: a könyvtárosok szerint a történeti fejlődés során kialakult közgyűjteményt együtt kell tartani és műemlék jellegű könyvtárként kezelni, az egyetemek képviselői azonban hivatkoztak a bányász és az erdészeti felsőoktatás szakmai és földrajzi szétválására, és ez okból a könyvtár szakok szerinti megosztását tartották célszerűnek. (Vö. Szabó István: Hazánk első műszaki jellegű műemlékkönyvtára. *Soproni Szemle*, 1961. évi 3. sz.) A főhatóságok az érdekelt intézményekkel egyetértésben végül is úgy döntöttek, hogy a könyvtár elhelyezése Miskolcon lesz, kivéve azokat a műveket, amelyeket a soproni egyetem könyvtára és tanszékei igényelnek. Ezek továbbra is Sopronban maradnak. Miskolcra került át az anyag túlnyomó többsége: 30 143 kötet; ebből 22 783 a könyv és 7360 a folyóirat. Sopronban maradt 7691 kötet könyv és 8979 kötet folyóirat.

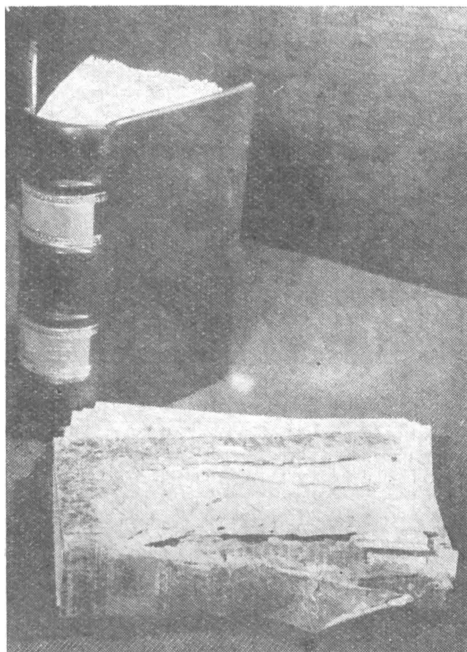
Egy 1738-ban megjelent kohászati szakkönyv címlapja és címlapképe

A selmeci anyag szétosztásának és feldolgozásának központi irányításával és szervezésével a tárcaközi bizottság a Budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyvtárát bízta meg. A műegyetemi könyvtár ezt a nagy távolságok következtében is sok nehézséggel járó feladatot (rendezés, átszállítás, feldolgozás, katalógusok felállításása a három városban stb.) a három egyetemi könyvtár, valamint az Országos Széchényi Könyvtár és az Akadémiai Könyvtár munkatársainak bevonásával — összesen mintegy félszáz tudományos könyvtáros részvételével — különmunkában hajtotta végre. A nagyméretű vállalkozás befejeződött, a három egyetemi könyvtárban különkatalógus tárja fel az értékes selmeci állományt.

Az anyag muzeális részét az a kb. 2000 kötet alkotja, amelyben a 16—18. századból származó bányászati és kohászati, továbbá az általános természettudományi — főleg kémiai — szakkönyvek, köztük könyvritkaságok találhatók. E tudománytörténeti szempontból felbecsülhetetlen értékű művek műemlékké nyilvánításához szükséges intézkedések megtétele és ennek megfelelő kezelésük a jogutód könyvtárak megítéző kötelessége.

A központi feldolgozás során a teljes selmeci állományt az ETO szakrendszerében osztályozták. Az anyag túlnyomó többsége (kb. 82%) a természettudományok és az alkalmazott (műszaki, mezőgazdasági) tudományok irodalmába tartozik. A szakkönyvek százalékos megoszlása nagyjában megfelel a miskolci és a soproni egyetemeken oktatott tudományterületek fontosságai sorrendjének. A bányászati és erdészeti felsőoktatás tudvalevően a természettudományi alaptárgyakra támaszkodik. Ezek közül is a legfontosabbak, a kémia és a geológia szakirodalmának aránya megfelelő. A technikai tudományok között a bányamérnöki képzés a legszorosabb kapcsolatban a gépészettel, a mélyépítéssel és a geodéziával áll. A bányászattal a közeli rokon kohászati szaktudomány kb. azonos arányban szerepel, így a miskolci egyetemi könyvtár, amely e két területen tudományági szakkönyvtár, nagy segítséget kapott a selmeci anyaggal országos feladatainak ellátásához. A harmadik szaktudomány, az erdészeti alapját a növénytan, geológia, éghajlatlan stb. és a matematika adja. Az erdőmérnöki képzésben fontos szerepet játszanak a szállítással foglalkozó mérnöki tudományok: az út-, vasút- és vízipítés; ezek, valamint a faipari géptan szakirodalmát is tekintélyes számban megtalálható az anyagban.

Érdekes, hogy a selmeci könyvek jól kiegészítik a hazánkban jóval később alakult Műegyetemi Könyvtárnak (1848) és a Technológiai és Iparmúzeum könyvtárának

A selmeci hagyaték egyik régisége restaurálás előtt és után

— a mai Országos Műszaki Könyvtár 1883-ban alapított elődjének — műszaki gyűjteményét. Kiderült, hogy a selmeci könyvtárnak csak mintegy 30—40%-a volt meg a Budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyvtárában. Különösen a 19. század első feléből származó neves szerzők műveinek címadataival gazdagodott a műegyetemi könyvtár katalógusa. A selmeci anyagból tekintélyes mennyiség az alaptárgyakhoz (kémia, fizika, matematika stb.) tartozik, és ez az irodalom ma is felhasználható az oktatókutató munkában, mivel a természettudományos ismeretek elavulása jóval lassúbb a műszaki-technikai szakirodalom előregedésénél. Ezt bizonyítja, hogy a soproni egyetem tanszékein 5000, a miskolci tanszékeken pedig 4500 kötet könyvet és folyóiratot, azaz a selmeci anyag mintegy 25%-át rendszeresen használják.

A feldolgozás eredményeképpen a Budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyvtára 1965 végén a használat számára átadta a központilag, adréma lemeztárának segítségével sokszorosított katalógusokat: Budapest, Miskolc és Sopronban betűrendes, Miskolcon ezenkívül szakkatalógust és raktári katalógust állítottak fel. A selmeci művek az Országos Széchényi Könyvtár központi katalógusába is bekerültek.

Dr. Móra László

Olvasótermi gondok a budapesti Egyetemi Könyvtárban

A budapesti Egyetemi Könyvtár 1875-ben készült épületét már régen „*kinötte*”. Állománya és dolgozóinak száma 90 év alatt hatszorosra nőtt. Új könyvei számára férőhelyet, dolgozóinak munkahelyet csak igen nehezen tud biztosítani. A helyhiány azonban az olvasóteremben a legsúlyosabb.

A 132 férőhelyes olvasóterem tulajdonképp már nem sokkal az építkezés befejezése után kicsinek bizonyult. Ennek igazolására két korabeli újságcikket idézek. A *Függetlenség* című napilap tudósítója az 1880. szeptember 26-i számban elpanaszolja, hogy már nyitás előtt nagy tömegben vár az olvasni akaró tömeg, és amikor megszólal a nyitást jelző harang, nagy tülekedés keletkezik a ruhatár előtt. Az öklök és a szolgák protekciója dönti el — a riporter szerint —, hogy ki jusson be az olvasóterembe, és ki maradjon kívül. Rényi József, az Egyetemi Kör elnöke az *Egyetemi Lapok* 1892. február 18-i számában így sóhajt fel: *„Hányszor volt zsúfolva az Egyetemi Könyvtár, melynek elhanyagolásával vádolnak, hányszor kellett dideregnünk a téli hónapokban, míg az olvasóterem székei közül valamelyik szabaddá lett.”*

A panaszokat a forgalmi statisztika megerősíti. 1880-ban 37 197 olvasó 45 375 művet használt az olvasóteremben. A napi átlag 140 fő volt, de a forgalom nem oszlott meg egyenletesen, november 3-án az olvasók száma elérte a 263-at. Tekintettel arra, hogy a nyitvatartási idő ekkor csak napi hat óra volt (10—12-ig és 4—8-ig), igen magasnak kell mondani ezt a „*csúcsot*”.

A forgalom 1890-ig azonos szinten mozgott, utána állandóan és nagy mértékben emelkedett (1900-ban 53 470, 1910-ben 78 857 olvasó), és 1913-ban 93 263 olvasóval, 100 026 kötetrel rekordmagasságra szökött.

Az 1920 előtti statisztikát kissé helyesbíteni kell. Ugyanis pontosan véve nem egyezik meg az olvasók számával, hanem azt jelenti, hogy például 1913-ban „*a 3862 látogatásra jogosultsággal bíró olvasó hány ízben használt könyvet*”. Az akkori szabályzat szerint ugyanis „*rendszerint egyszerre csak egy kötet adatik ki olvasás végett; kivételt tesznek e szabály alól a szótárak, fordítások, atlaszok s más efféle segédkönyvek*.” Egymásután azonban „*több különböző munka is kiadatik*” az olvasónak. (Az olvasott művek száma ezért olyan kevés az olvasók számához viszonyítva.) Tehát, ha valaki egy fél óra elteltével a kapott könyvet visszaadta, és újat kért, akkor a statisztikában két látogatót jelentett. Ez azonban feltehetőleg az eseteknek aránylag kis százalékában eshetett meg, s így még ennek a korrekciónak a figyelembevételével is túl magasra szökött az olvasók száma.

Érdekes körülményre világít rá a forgalom havi megoszlása. A látogatók jelentékeny részének nem könyvekre volt szüksége, hanem jól *fűtött* helyiségre, ahol nyugodtan készülhet vizsgáira. Legalábbis erre enged következtetni a nyári vizsgaidőszak sokkal kisebb forgalma. A statisztika 1913 áprilisában 4247, májusában 2558, júniusában 2319 olvasót tüntet fel, míg novemberben ez a szám egyszerre 15 273-ra ugrik fel, és decemberben eléri a csúcsot, egy szinte valószínűtlenül nagy számot, 19 551-et. Ez 750 olvasó körüli napi átlagot jelent, vagyis állandó túlzásfűtöttséget. Az igazgatói jelentés hangsúlyozza is, hogy a déli órákban, 12 és 3 között „*épp annyi az olvasó, mint a napnak többi szakában*”.

A déli látogatottságot azért kellett külön hangsúlyozni, mert 1894-től a nyitvatartási idő de. 9—12-ig és du. 3—8-ig volt. 1912 elejétől azonban az olvasóterem reggel 9-től este 8-ig egyfolytában a látogatók rendelkezésére állt.

A zsúfoltság miatt már a tizedes években felvetődött egy új egyetemi könyvtári épület terve. A megvalósítás útját elvágta az első világháború, és a Horthy-korszakban komolyabb formában fel sem vetődött. Ennek egyik oka a forgalom erős visszaesése volt. Az 1920-as olvasótermi statisztika mindössze 4727 látogatót és 7769 kötetet tüntet fel. Ezek a számok azután lassan emelkedtek (az 1926/27. tanévben 37 740 olvasó), majd 1930/31-ben, a nagy gazdasági válság előtti utolsó évben tetőztek 56 432 olvasóval és 88 179 kötettel. Ettől kezdve a forgalom előbb lassú, később gyorsabb ütemben csökkent: az utolsó békésnek nevezhető tanévben, 1938/39-ben 26 970 olvasó már csak 39 652 kötetet olvasott.

A felszabadulás utáni első években az egyetemen lassan alakult ki az új tanterv és vizsgarend, az Egyetemi Könyvtár pedig szénhiánnyal küzdött, nagy olvasóterme télen hónapokig zárva maradt. Az ötvenes évek elejétől mindez megváltozott. Magasabbak lettek a vizsgakövetelmények, jobban számon kérték a kötelező olvasmányokat. A tanítással nem sokat törődő „*mezei hadak*”, vagyis a beiratkozott, de előadásokra nem járó hallgatók eltűntek, viszont nőtt a tanulásra alkalmas otthon-

nal nem rendelkezők száma. Mindezek következményeként a forgalom 1946-tól tíz esztendőn keresztül állandóan emelkedett. 1956-ban az ellenforradalmi események, 1957-től 1960-ig pedig a fűtési nehézségek miatt újból kevesebb a látogató. A könyvtár 85 esztendő, teljesen elavult központi fűtése ugyanis felmondta a szolgálatot. Hidegebb időben nem tudta eléggé felmelegíteni a 14 méter magas olvasótermet, és a jóformán havonként előforduló csőrepedések minden alkalommal 4—8 napi zárvatartást jelentettek.

Az új fűtőberendezés elkészülte (1961) után a forgalom ismét hatvanezer látogató fölé emelkedett, és még tovább emelkednék, ha több férőhely lenne. Az 1965. évi forgalom számszerűen alacsonyabb a tíz év előttinél, mégis telítettséget jelent. Ma ugyanis — bár ez a statisztikából nem tűnik ki — az olvasók tovább maradnak a könyvtárban, hosszabb időre foglalnak el egy-egy férőhelyet, mint régebben.

év	olvasó	kötetforgalom
1946	11 216	25 335
1950	45 674	81 991
1955	68 370	120 757
1957	27 828	45 423
1961	61 431	87 736
1965	63 467	95 644

Az egyetemi hallgatók természetesen más könyvtárakba is járnak olvasni. Sokat jelent, hogy néhány, előttük azelőtt zárt könyvtár (Parlamenti, Akadémiai) is kinyitotta kapuit, és hogy a Széchényi Könyvtár délután is nyitvatart. Ugyancsak haladást jelentett az egyetem több tanszéki könyvtárában megnyílt olvasószoba. A bölcsészettudományi karon a történelmi tanszékek közös könyvtára egy 48 személyes, a magyar irodalomtörténeti intézet pedig egy 40 személyes olvasótermet rendezett be. Az 1965-ben megnyílt központi bölcsész olvasó e tekintetben nem jelent fejlődést, mert megnyitásával egyidőben bezárták az előbb említett két olvasót, ahol pontosan ugyanannyi férőhely (88) volt.

Mostanában vizsgaidőszakban az Egyetemi Könyvtár olvasóterme délelőtt is, délután is teljesen megtelik, és sokan a ruhatárnál várják — Rényi József 1892-ben mondott panaszát ismételve — „ *míg az olvasóterem székei közül valamelyik szabaddá* ” válik. Pedig ilyenkor a forgalom az Eötvös Loránd Tudományegyetem hallgatói érdekében korlátozva van, a ruhatárban csak ők kaphatnak számot. Az év többi részében délelőttönként az olvasóterem fele, kétharmada telik meg, délutánonként azonban alig akad üres hely.

Nem sokkal jobb a helyzet a többi pesti nagykönyvtárban sem. A Széchényi, a Szabó Ervin, a Parlamenti stb. Könyvtár nagyrészt egyetemi hallgatókkal telik meg, s ennek következtében vizsgaidőszakban néha ott is várni kell egy-egy üres helyre.

Nyilvánvaló, hogy az olvasótermek zsúfoltsága az elkövetkező esztendőkből enyhülés helyett csak rosszabbodni fog. A Széchényi Könyvtár ugyan a Várba költözés után jóval több látogatót tud majd befogadni, de az Egyetemtől messze kerül. A hallgatók javarésze sokkal ritkábban fogja felkeresni, legfeljebb olyankor, amikor egyfolytában több óra idejük lesz olvasásra.

A hallgatók három csoportra oszthatók, a csoportthatárok azonban többnyire elmosódottak. Az elsőbe tartozók az olvasótermekben szak-, évfolyam- vagy egyéb dolgozataikhoz keresnek irodalmat, és a speciál-kollégiumokhoz szükséges olvasmányokat használják. A második csoport vizsgákra készül, s ennek megfelelően kérelmükön csak tankönyvek, egyetemi jegyzetek, vagy legfeljebb kötelező olvasmányok címeit találjuk. Végül a hallgatóknak egy elég jelentékeny része rendelkezik a szükséges könyvekkel, jegyzetekkel, de otthon nincs tanulásra alkalmas helye, s így lehetőleg a könyvtárakban is a maga könyveit használja. Az Egyetemi Könyvtár statisztikája szerint a „*saját*” könyvek száma megközelíti az egész forgalom negyedét!

Nem kétséges, hogy az első csoport igényei egészen mások: olvasmányaik tekintélyes hányadát csak a tudományos jellegű könyvtárakban találják meg. Jogos a másik két csoport olvasótermi igénye is, de kielégítésére kevés féle mű elegendő. Viszont gondoskodni kell arról, hogy a tudományos könyvtárak olvasótermi helyeit ne foglalják el a kutatók elől.

Nézzük, hogyan lehetne megszüntetni, vagy legalább enyhíteni az olvasótermi zsúfoltságon!

1. Minél több férőhelyes tanszéki és kari olvasótermek, olvasószobák létesítése, illetve a meglévők kibővítése. A megoldást az egyetemen a tantermek, tanári szobák stb. helyhiánya akadályozza, de sok esetben nyilván lehet megoldást találni. Minden új férőhely enyhít valamit a helyzeten! Fontos lenne a történelmi tanszékek olvasótermének újbóli megnyitása, egy nagy férőhelyű, megfelelően berendezett jogi kari olvasó és egy természettudományi központi olvasó létesítése is. Ez utóbbi különösen akkor lesz elengedhetetlen, ha a kar — a jelenlegi tervek szerint — egy új, az Egyetemi Könyvtártól távol eső épületbe költözik.

2. Sok orvostanhallgató jár megfelelő saját egyetemi könyvtár hiányában különböző könyvtárakba, különösen a két legközelebb esőbe, a Szabó Ervinbe és a Közgazdaságtudományi Egyetem könyvtárába. Az Egyetemi Könyvtár olvasótermét is sokan használták addig, amíg a tudományegyetemi hallgatók ki nem szorították őket innen. A Budapesti Orvostudományi Egyetemenk elsődlegesen fontos feladata, hogy hallgatói számára nagy olvasótermet rendezzen be.

3. A Széchényi Könyvtárnak a Várba költözése után a Nemzeti Múzeum épületében levő olvasótermeket továbbra is meg kellene hagyni. Ez ellen a Történelmi Múzeum tiltakozik, mert szeretné az egész épületet birtokába venni. Itt kompromisszum is elképzelhető: nagy nyilvános történelmi-régészeti könyvtár megnyitása, ahol azonban megtalálhatók lennének a nem történelmi tárgyú egyetemi tankönyvek is.

4. Az Egyetemi Könyvtárban egy új, 100—120 férőhelyes, főleg tankönyvekkel ellátott olvasóterem. Már az 1927/28. tanévi jelentésben felmerült az a terv, hogy az udvaron egy süllyesztett, üvegtetős olvasótermet kell építeni. Ennek költségét akkor 120 000 pengőre becsülték. Ez a megoldás látszik ma is a legjobbnak, a legolcsóbbnak. Megvalósítását a könyvtár bevette a harmadik ötéves terv feladatai közé.

Vértesy Miklós

KÖNYVTÁROSOK ÍRJÁK

A könyvtár és a klub kapcsolata Iváncsán

Iváncsán 1966 februárjában ifjúsági klub alakult, helyiségét a művelődési otthontól kapta. A klub összejövetelei szombaton és vasárnap este vannak. Ilyenkor 50—100 fiatal találkozik a klubhelyiségben. Eleinte csak táncoltak. Most már kéthetenként van kötött program is. A klubfoglalkozások közötti időt tölti ki a könyvtár. A klubhelyiségben tíz asztalka van. A sarokban polcon a következő lapokat helyezték el:

Népszabadság, Megyei hírlap, Dunaújvárosi Hírlap, Magyar Ifjúság, Ifjú Kommunista, Ifjúsági Magazin, Élet és Irodalom, Élet és Tudomány, Nők Lapja, Képes Újság, Tükör, Rádió és Televízió Újság, Ludas Matyi, Társadalmi Szemle, Szovjetunió, Szovjet Híradó, Polgári Védelem, Film Színház Muzsika, Pesti Divat, Foto, Autó-motor, Egészség, Tanácsok Lapja, Magyar Mezőgazdaság, Baromfityénzés, Szőlészet-Kertészet, Népművelés, Könyvtáros.

Ezeket a lapokat a művelődési otthon és a községi könyvtár vásárolja. A klubhelyiségben van a könyvtár olvasótermi szolgálata is a nyitvatartási napon. Így a lapoknak lényegesen nagyobb az olva-

sótáboruk. Az ifjúsági klub asztalára esetenként különböző könyveket teszünk ki, olyanokat, amelyek rövid idő alatt kiolvashatók. Például: Fiúk évkönyve, Lányok évkönyve, Universum-sorozat, A kultúra világa kötetek, lexikonok, művészettörténeti kiadványok, különböző képes albumok, útleírások, amelyek sok képet tartalmaznak, a Szép Otthon füzetek, a Családház tergyűjtemény, kertészeti könyvek, szakácskönyvek, műszaki könyvek, egészségügyi könyvek (orvosiak is), gyümölcsfák képekben, új verses könyvek stb. Ezekből néha otthoni olvasásra is visznek.

A klubvezetőség egyik tagja a KISZ titkár, aki egyben a művelődési otthon vezetőjének helyettese is. A könyvekért ő felel. Könyv itt még nem veszett el. A klubban a sok bejáró üzemi dolgozón kívül középiskolások is találhatók. Kérésükre a könyvtár beszerzi a gimnáziumok kötelező irodalom anyagát.

A községi könyvtár eddig két előadást rendezett az ifjúsági klubban. Még ebben a népművelési évadban egy író-olvasó találkozó és egy irodalmi előadás is lesz a klubban.

Fűrés Gyula
könyvtáros, Iváncsa (Féjér m.)

1924 óta könyvtáros vagyok...

Már régebben észrevettem, hogy nálunk, Besenyszögön (Szolnok m.) az egyszerűbb dolgozók nem olvassák a külföldi írók műveit. Hiába tettem eléjük a könyvet, csak ránéztek, de kezükbe se vették. Valamelyik alkalommal egy régi tanítványomtól megkérdeztem, honnan tudja, hogy az általam neki kínált Puskin elbeszélések nem érdekesek, amikor azt a könyvet még a kezébe sem vette? Ez a fiú őszintén megmondta: azért nem kell, mert nem magyar író. Erre elmondtam neki s a többi jelenlevőnek, ki volt Puskin, hogyan szerette őt az egyszerű, elnyomott régi orosz nép, majd részletesen beszéltem a Pugacsov-féle felkelésről, melyet Puskin „A kapitány lánya” című elbeszélésében dolgozott fel. A hallgatók érdekesnek találták a történetet, s mindjárt ki is kölcsönözték a több példányban is meglévő Puskin elbeszéléseket. Néhány hét múlva megkérdeztem az asszonyokat, szépnek találták-e az elbeszéléseket? Az egyik asszony azt mondta, nagyon szépek, csak az a kár, hogy az általa elvitt könyvből sok lap hiányzik. Amint a könyvet megnéztem, láttam, hogy éppen a Pugacsovról szóló történetet valaki teljes egészében kivágta a könyvből, anynyira megtetszett neki. Így jártam, ez lett az eredménye lelkes magyarázatomnak. De ez nem kedvelenített ei, hanem most már a Bahcsiszeráji szökőkútról meséltem. Ez még jobban megtetszett az olva-

sóknak, s ettől kezdve Puskin könyvei állandóan forgalomban vannak. Azóta Tolsztoj, Dosztojevszkij, Turgenyev, Dickens, Dumas és más külföldi írók művei iránt is van érdeklődés.

Mint érdekességet közölhetem, hogy ez év első 40 napján 430 olvasó iratkozott be, és az első negyedév végén az olvasók száma 524-re emelkedett. Egy hónap alatt 840 kölcsönző 1649 kötet könyvet cserélt. Ebben azonban nincs benne az 5 termelőszövetkezet és a két könyvkölcsönző könyvtárában cserélők száma. Itt küldök egy kölcsönzési felvételt is. A képen látható idős bácsi én vagyok, a 69 éves könyvtárvezető, aki 1924-től 1952-ig ingyen kezeltem a tanítói, ifjúsági és a népkönyvtárat. 1953-tól 1959-ig ezért fizetést is kaptam. 1964-ben már mint nyugdíjazott tanítót ismét felkértek a könyvtár vezetésére. Munkaidőm napi négy óra. Az olvasók és könyvek száma állandóan gyarapodik: a 4730 lakosú község könyvtárának állománya 7492 kötet; 1964 december végén 620, 1965. dec. 31-én 752 olvasóm volt. Az eredményt az olvasókkal folytatott barátságos beszélgetésekkel és az állandó könyvismertetésekkel értem el. Most már csak az a kívánságom, hogy egy nagyobb, korszerű könyvtárhelyiséget kapjak, amelyben az újság és folyóirat olvasóknak, jegyzetelőknek is helye lenne.

W e s n i c z k y A n t a l

Könyvkölcsönzés a Besenyszögi Községi Könyvtárban

A Lübecki Városi Könyvtár bibliobusza

Az északnémet könyvtárosok lübecki konferenciája

Május végén, Lübeckben konferenciára gyűltek össze az északnémet közművelődési könyvtárosok. E konferenciára a főhivatású könyvtárosokon kívül meghívtak angol, francia, belga, holland, dán, svéd, osztrák, svájci könyvtárosokat is. A napirenden két téma szerepelt: 1. A modern irodalom és a közművelődési könyvtár. A felső és alsó határ kérdései. 2. A német irodalom Thomas Mann után.

A tanácskozásokat a schleswig-holsteini miniszterelnökhelyettes és a dán kultuszminiszter nyitotta meg, és a konferencia programjában az erre az alkalomra összeállított színvonalas kiállítás megtekintésén kívül könyvtár- és múzeumlátogatás, koncerthallgatás (Bach, Hindemith), valamint baráti találkozók is szerepeltek.

A referátumok középpontjában a könyv, irodalomesztétikai kérdések, az állomány minőségi problémái állottak, valamint az olvasó és a könyvtáros viszonya.

Dr. Hans Mayer, a konferencia egyik előadója a Thomas Mann utáni német irodalom útjait elemezve néhány könyvtárpolitikai kérdéstről szólt, például az olvasók fölötti gyámkodás értelmetlenségéről és a könyvtárak alapvető feladatairól: a

tájékoztató és kommunikációs funkcióról, az önképzés lehetőségeinek megteremtéséről. Hangsúlyozta, hogy a könyvtár ma már feltételezi az „értő olvasót”.

Szerinte Thomas Mann visszavonhatatlanul valaminek a befejezése: az irónikus epikai objektivizmus helyébe a szubjektív elkötelezettség — Brecht és Kafka — lépett. Thomas Mann tehetség, Kafka produktum. Thomas Mann mint a realizmus képviselője ábrázolni akarta a kort és életet, Brecht meg akarta változtatni az embereket. Thomas Mann gyönyörködött, Brecht agitál. Kafka és Brecht útjait követi a német új hullám írócsoportja, a Gruppe 47 (Richter, Böll, Walser, Celan, Günther Grass).

A referátum másik központi gondolata az egységes német irodalom kérdése volt. A referátum német íróknak számít mindenkit, aki németül írt vagy ír, Kafka ép úgy mint Brecht, Dürrenmatt épp úgy mint Walser, Peter Weiss épp úgy, mint Apitz. (Ez a minősítés a gazdasági, társadalmi alapot, a létfeltételek műalkotás teremtő és művészetformáló hatását teljesen kikapcsolja az irodalmi mű születéséből.) Feltűnő melegséggel szólt a fiatal magyar írók (nevek nélkül) művészi tö-

rekvéseiről, József Attila ma is élő és ható költői hagyatékáról, novella- és kisregényirodalmunk fellendüléséről.

A konferencia napjaiban az északnémet napilapok nagy cikkeiben számoltak be a referátumokról, a kiállítás megnyitásáról, a modern irodalom legégetőbb kérdéseiről.

Ez két dologra vet fényt. Egyrészt arra, hogy az északnémet kulturális életnek igen elevenen ható tényezői a könyvtárak, másrészt arra, hogy az újságírók komolyan érdeklődnek a könyvtárak problémái iránt.

Ebergényi Tibor

A LAPOKBAN OLVASTUK

KÉSZ LESZ VALAHA AZ ÚJ KÖNYVTÁRHELYISÉG?

Egy fiatal, de annál lelkesebb pedagógus állított meg Sárrétudvariban, hogy hallgassam meg, szeretne egy-két dolgot elmondani. De közben menjünk már el a kulturházhoz — mondta —, itt van nem messze. S amíg mentünk, beszélt: de jó, hogy végre elmondhatja egy újságírónak, a sajtó talán segít majd valamit, mert ő már nem is tudja, kihez forduljon segítségért.

A lelkesedése kissé talán felnagyította azt az ügyet, amit elmesélt, de mégis érdemes leírni, mert bár könnyen orvosolható lenne, mégsem teszik ezt a község illetékesei. S ez tényleg nagyon bosszantó, érthető hát a fiatal pedagógus felháborodása.

A kulturház sok-sok ajtaja közül kinyit egyet, és bemegyünk. — Ez a könyvtárunk — mondja, és körülmutat. Egyetlen szoba, körben polcok, lakattal lezárva az ajtajuk. Némelyik egészen a plafonig ér. De vannak itt kisebb-nagyobb szekrények is, amelyeknek nem tudni a tartalmát. Ezekben is könyvek vannak — tájékoztat pedagógus kísérőm, aki mellesleg a község könyvtárosa.

— Képzeld el, hogyan tudnak így válogatni az olvasók! Hát ki megy fel a plafonig, pláne az idősebb olvasók közül? Vagy honnan tudják, hogy ezekben a szekrényekben milyen könyvek találhatóak? Nekem minden egyes olvasni vágyó kölcsönzővel külön el kell mennem a szekrényekhez, és kikeresnem a kívánt könyvet. Nagyon hosszadalmas ez így, különösen akkor, ha némelyik este több mint száz kölcsönző keres fel itt a könyvtárban. Nagyon kellene már a szabadpolcos rendszer nálunk is, hiszen elég lelkes olvasótábor van ebben a faluban. Tavaly például több mint 19 ezer könyvet kölcsönöztek az olvasók. Jelenleg is tízezer körül járunk, és 870 olvasónk van.

Ez az egyik probléma itt Sárrétudvariban a könyvtárral. A másik — amiért lényegében megszűlített ez a fiatal pedagógus — az egészen más, de a könyvtár-

ral kapcsolatos. A könyvtáros átvezet az épületsor másik részébe, s ott is bemegyünk egy terembe.

— Látja, ezt szeretnénk berendezni könyvtárnak, erre a célra alakítottuk át, és költöttünk rá már eddig több mint negyvenezer forintot. Az egyik szövetkezet építőbrigádja vállalta el, de csak eddig futotta erejükből.

S elkeseredetten mutat szét a szobában, ahol a félig bemázolt falak, összekent és összefröcskölt ajtófélfák, padló hirdetik, hogy tényleg régen, de hirtelen hagyták abba itt a munkát. Pedig nem is sok tennivaló maradt. A könyvtáros szólt már mindenkinek, a tanácsnak, a termelőszövetkezetnek — amely elvállalta a munkát — de eredménytelenül. Nincs tovább gazdája ennek a néhány szobácskának.

Hát senkinek sem érdeke ebben a faluban, hogy egy kulturált könyvtárunk legyen? Már áprilisban be lehetett volna költözni, ha ezt a hátralevő munkát is elvégzik rajta. De a könyvtáros már azt sem reméli, hogy erre a nyáron sor kerül.

— Hát mondja meg, hová forduljak? — kérdezte a könyvtáros.

Nem tudtam válaszolni, mert már minden olyan szervhez fordult, amire a józan ész következtetni tud. De ezek valahogy nem reagálnak, tartósan mozdulatlanok, mint a félig kész könyvtár ajtajára fröccsent mézcsomók. (b. ó.)

(Hajdú—Bihari Napló)

Kőhegyi Gyula exlibrise

Az átlagdiák

A GÖDÖLLŐI TÖRÖK IGNÁC GIMNÁZIUMBAN arra kértem az iskola igazgatóját, hadd beszélgethessek néhány diákkal könyvről, irodalomról. Ne válogassa ki őket, azokat küldje be az irodába, akikkel éppen összetalálkozik.

Hárman jöttek. *Három* harmadikos lány. *Tizenhét évesek. Kettő* közülük *közepes, egy pedig jó rendű.* Vagyis nem az iskola legjobb diákjai, de nem is a leggyengébbek közül valók. Az átlag. Akik a legtöbben vannak. A nevük talán éppen ezért nem is fontos. Válaszaik az *átlagdiák* válaszaik.

Legkedvesebb magyar írójuk Berkesi András. Kettő közülük olvasták a *Húszévesek* című regényét, ketten a *Magányt*. Egyikük Németh Lászlót kedveli. Most olvassa tőle a *Bűnt*, filmen látta az *Izonyt*, színházban a *II. Józsefet*. Fejes Endre: Rozsdatemetőjét szintén ketten olvasták. Aztán... aztán mintha le is zárt volna számukra a mai magyar próza-irodalom.

És a mai magyar költészet? Mindössze egy említi közülük Váci Mihály nevét. A másik kettő hallgat. Egyetlen mai magyar költő nevét sem tudják...

— *Ismerik Zolát?* — kérdezem minden különösebb megfontolás nélkül.

— Francia író volt — mondja az egyik.

— Nana, Tisztes úriház... — toldja meg a másik.

A harmadik hallgat.

— *Melyikük olvasott már Zola-regényt?*

Csend.

— Milyen művészeti irányzatnak volt a képviselője?

Hallgatás.

— *Kicsoda Osborn, Moravia?*

A nevüket sem hallották.

— *Milyen könyvet olvasnak most?*

— Németh Lászlótól a *Bűnt*...

— Rejtő Jenőt...

— A *Büszke szív* című leányregényt. Az írója nevét nem tudom...

— *Hogyan választják ki: milyen könyvet olvassanak el?*

— Ha valaki jó könyvet olvas, az hamar elterjed az osztályban. Például a Berkesi-könyvek.

VALAKI ELOLVASTA, AZTÁN TOVÁBBADTA. Majd az egész osztály elolvasta...

— *Mennyi időt töltenek olvasással?*

— Naponta öt órát tanulok otthon. És másfél órát zongorázom. Olvasásra csak nagy ritkán jut időm...

— Bejáró gyórok. Az utazás sok időmet elveszi. Öt óra van, mire hazaérek...

— Én naponta csak egy órát tanulok otthon, vacsora után. De segítenem kell a szüleimnek. Az olvasásra kevés időm jut...

— *Mennyi könyvük van odahaza?*

— Ezer-ezerkétszáz... Nem tudom pontosan...

— A padláson a ládák, bőröndök tele vannak könyvvel. Hogy mennyi lehet a számuk, nem tudom. Biztosan több száz darab...

— *Öt-hatszáz biztosan...*

— *Mennyit költenek könyvekre?*

— Harminc-negyven darabot biztos, hogy megvesz a család évente. Lehet, hogy többet is...

— Kevés a pénzem. Csak ritkán veszek...

— Van otthon elég?

— *Melyikük könyvtári tag?*

Hallgatás.

Nemcsak a tudásuk, gondolkodásuk átlagos, gondoljaik is az átlagdiákok gondolja.

— *Minek készülnek az iskola befejezése után?*

Hosszú ideig csend. *A válaszok* később is csak *bizonytalanok*.

— Történelemtanárnő szerettem volna lenni. Vagy tanítónő... Bár azt hiszem, a négyes átlag ehhez már kevés...

— A Testnevelési Főiskolára szerettem volna menni. Közepes eredménnyel azonban...

— Még nem tudom...

NEM CSUPÁN ŐK HÁRMAN VANNAK ÍGY. Sokan, nagyon sokan, a most érettségizettek közül is. A továbbtanuláshoz kevésnek bizonyul tanulmányi eredményük. Maradna a hivatal... ha lenne belőlük annyi ebben az országban. Fizikai pálya? Arra egyelőre még nem gondolnak. Még hátra van egy évük.

Lemondóan jegyzi meg szinte mind a hárman.

— Jelentősebb előrelépésre egy esztendő már kevés...

Valóban kevés? Ha magukban sem hisznek, akkor valóban az.

Szándékosan nem említettem a nevüket. Mert nem egyedül ők a felelősek. Ők is. De az iskola is, a tanárok is.

AMÍG EZ ÍGY VAN, addig hiába állapítjuk meg újra és újra, hogy az élet egyre közelebb kerül az iskolához. *Elvben* talán igen. *De a gyakorlat legalább annyira lényeges!*

P r u k n e r P á l
(Pest megyei Hírlap)

KORUNK TUDOMÁNYA: A MODERN BIOLÓGIA

Kevés tudományág tekinthet vissza korunkban olyan hatalmas iramú fejlődésre, mint éppen a modern biológia. Művelői egyre mélyebben hatolnak be az élet titkaiba, egyre többet derítenek fel az élet feltételeiről, fejlődésének, szerveződésének mechanizmusáról. Behatolnak az élet legparányibb hordozóinak világába, finom eszközökkel, a fizika, a kémia, a műszeralkotó tudomány legmodernebb vívmányait felhasználva kutatják a baktériumok és vírusok, a sejtek, a fehérjék, az öröklődés, a nemek kialakulása, az élet egyéb sok megnyilvánulásának problémáit. A biológia egyre több határterületen érintkezik a többi tudományággal s mind több új szakágra bomlik, mint pl. a bionika, biokémia, biogeokémia és sok más hasonló. Korunk biológiája az élet „titkaiba” való egyre mélyebbre hatoló törekvéseivel mind több gyakorlati eredményt produkál a gyógyítás, az egészség megőrzése, az életkor meghosszabbítása, a teljesebb és igazabb világkép kialakítása, a természet erőin való uralkodás, egyszerűen az ember érdekében. Fejlődését a rohamosan gyarapodó irodalom is tükrözi, amelynek népszerű tudományos könyveiből s folyóiratcikkeiből nyújtunk válogatást.

Könyvek a modern biológia történelmi előzményeiről

BENEDEK István: *A darwinizmus kibontakozása.* 1961, Tankönyvkiadó, 151 l. A biológia történetének áttekintése a reneszánszkor kezdetektől a modern élettan létrejöttének küszöbéig. Anyaga számos alapfogalmat tisztáz, s megvilágítja a modern biológiához vezető út törvényszerűségeit s problematikájának kibontakozását.

FÜLÖP Zsigmond: *A kísérletezés úttörői.* 1958, Gondolat, 196 l. (Élet és Tudomány kiskönyvtára 6.)

A fizikai, kémiai s biológiai kutatások történetének áttekintése, s legjobb művelőik bemutatása a kezdetektől a XVIII. század végéig.

ZEMPLÉN Jolán — SZABADVÁRI Ferenc — KONTRA György: *A kísérletezés úttörői a XIX. században.* 1963, Gondolat, 225 l. (Élet és Tudomány kiskönyvtára 27.)

A múlt század fizikai, kémiai és biológiai kutatásainak történeti áttekintése, azoknak a kísérleteknek, felfedezéseknek ismertetése, amelyek a ma tudományos diadalainak előkészítői voltak.

Válogatás a biológiai ismeretterjesztő irodalomból

Az egészség. Szerk. Ákos Károly. = Az egészség. Lélektan — nevelés. Sport és testkultúra. 1964, Közg. és Jogi K. 5—307. l.

A könyv az emberi test felépítésének, működésének leírása során részletes biológiai alapismereteket nyújt, tisztázza az alapfogalmakat, megláttatja a biológia problémáinak sok összefüggését. Modern ismeretekre támaszkodó összefoglaló s tájékoztató kézikönyv.

Élet. = A természettudományok zsebkönyve. 2. átd. bőv. kiad. 1963, Gondolat, 483—523. l.

Lexikonrendszerűen tárgyalja a fontos biológiai alapfogalmakat. Összefoglalja az élő anyag felépítésére, tulajdonságaira vonatkozó ismereteket. Tárgyalja az élet keletkezésének, az élet egyszerűbb formáinak problémáit, a baktériumokról, sejtekről, szövetekről, a növekedésről és fejlődésről, a szaporodásról s a megtermékenyítésről szerzett ismereteinket. Összefoglalja, mit tudunk az öröklésről, a szervezet és környezet kölcsönhatásáról, végül a biológia történetét vázolja fel.

Az élővilág. (Szerk. B. Neu Pirooska.) = A világmindenség. Az élővilág. Főszerk. Lukács Ernőné. Bp. 1963, Közg. és Jogi K., 267—381. l. (A kultúra világa 1.)

A szerzők megvonják az élő természet határait, meghatározzák az élet lényegét, tárgyalják az élő anyag keletkezését, szerveződését, az életjelenségek, a szaporodás, az öröklődés, a változékonyság, az élővilág és környezete kapcsolatának problémáit. Foglalkoznak az élet földi feltételeivel, végül az élővilág rendszerét tekintik át.

A biológiai fejlődés problémái. = HOLLITSCHER, Walter: A természettudományos világkép. 1961, Gondolat, 253—378. l.

Az élet előfeltételei, keletkezése és fejlődése, valamint a biológia legmodernebb kérdéseinek tudományos igényű, de közérthető kifejtése a leghaladóbb természettudományos eredmények fényében.

BONNER, David M.: Atöröklés. 1964, Gondolat, 128 l.

Az öröklődés tárgyalása ebben a könyvben a gének köré csoportosul. A szerző meghatározza az átöröklés anyagi alapjait, bemutatja a DNS-t, az örökítő anyagot, a gének szerkezetét, a genetikai mechanizmusokat, a gének szerepét az egyes betegségek kialakulásában és az egyedfejlődésben. Külön fejezetet szentel az atomrobbantások okozta sugársérülések öröklési vonatkozásainak. Alapismeretekkel rendelkező olvasók kitűnő tájékoztatója az öröklődés problémáiról.

FILOVÁ, Elena: Materializmus és idealizmus a biológiában. 1965, Gondolat, 215 l.

A biológiában megnyilvánuló materialista és idealista tendenciák ismertetése, összevetése, keletkezésük és egymás közötti harcuk leírása, fejlődési tendenciáik felvázolása. Nélkülözhetetlen írás a biológia világnézeti vonatkozású problémáiban tájékozódni kívánó olvasók számára.

HÁRSING László: Az ember élettana. 1965. Gondolat, 275 l., 8 t.

A szerző végigkíséri azokat az életfolyamatokat, amelyek az életjelenségeket az emberi szervezetben, az élő anyagnak az emberre jellemző szervezetségi fokán fenntartják. Az embert és életfunkcióit az élővilággal való szoros kapcsolatában mutatja be úgy, hogy az alapvető különbségek is kidomborodjanak. Tudományos igényvel, színesen, érdekesen tájékoztat az élő anyagról, az élő szervezet felépítéséről, az életfolyamatok idegi és vegyi szervezéséről, az ember helyéről a természetben, az öregedés és a halál, a szaporodás, az egyedfejlődés és törzsfajlás kérdéseiről. Színes illusztrációi jól segítik az elmondottak megértését.

KAHANE, Ernest: Az Élet nem létezik! 1965, Kossuth, 262 l. (Korunk világnézeti kérdései.)

A szerző sokoldalúan, alaposan fejti ki materialista álláspontját az élet lényegének, eredetének, elterjedésének ősi kérdéseiről. Többek között boncolja az élő és élettelen anyag viszonyát, bírálja az élet metafizikus magyarázatait,

ismerteti a materializmus álláspontját és bizonyítékait az élet kérdéseiben, ír az élő anyag önmozgásáról, megújulásáról, a szabadakarat, a gondolkodás élettani jelenségeiről, biológiai vonatkozásairól. Végkövetkeztetése: az életjelenségek az anyag magasabbrendű mozgási módjai, egyúttal az evolúció feltételei és következményei.

NAGY Mária: Mi a sejt? 1965, Mezőgazdasági, 262 l.

Modern tudományos ismeretekre támaszkodó ismeretterjesztő könyv egy csak kevéssé népszerűsített biológiai témáról. Előljáróban az élet lényegét és a sejt fogalmát határozza meg, áttekinti a sejttan történetét, vizsgáló módszereit és eljárásait, majd részletesen tárgyalja az élő anyag sejtje szerződésének folyamatát, s fizikai—kémiai tulajdonságait. Leírja a sejt alkotó részeit, a növényi és állati sejtek közötti különbséget, anyagforgalmukat és anyagcserejüket, növekedésüket és szaporodásukat, ingerlékenységüket, mozgásukat, öregedésüket, halálukat. Ír az ivarsejtekről, majd a baktériumokról is. A már némi alapismeretekkel rendelkezők, s főleg a biológiai pályára készülő középiskolások számára fontos olvasmány.

WOLTERECK, Heinz: Az élet nyomában. Korunk biológiája. 1965, Gondolat, 342 l.

Korszerű, részletes népszerű tudományos összefoglalás. Vezető a modern biológia eredményhalmazában, ismeretanyagában, sokrétű problematikájában. Anyaga változatos, a világegyetemben lehetséges élet kérdéseitől az élet keletkezésének, fejlődéstörténetének, funkcióinak problémáin át az öregedés és az életkor meghosszabbításának témájáig mindennel foglalkozik, ami a biológia fejlődésével lépést tartani kívánó laikus olvasó érdeklődésére számot tarthat. A remek fényképekkel illusztrált könyv korunk biológiájának hű tükré.

Folyóirateikkek a biológia érdekes területeiről

- A bionika.** = Népszabadság. 1965. 21. sz.
CSÁNYI Vilmos: „Beteg molekulák” — Élet és Tudomány. 1964. 20. sz.
— —: **A biológia forradalma.** — Élet és Irod. 1965. 8. sz.
— —: **Az evolúció biokémiája.** = Élet és Tudomány. 1965. 22. sz.
— —: **Az evolúció molekuláris alapjai.** = Élet és Tudomány. 1965. 20. sz.
— —: **A kromoszómán kívüli öröklődés.** = Élet és Tudomány. 38. sz.
— —: **Molekuláris parancsok az egyedi**

- élet első óráiban.* = Élet és Tudomány. 1964. 25. sz.
- —: *A nemeket szabályozó kromoszómák.* = Élet és Tudomány. 1964. 32. sz.
- —: *Szabályozó molekulák.* = Élet és Tudomány. 1965. 3. sz.
- ELŐDI Pál: *A fehérjék biológiai sajátosságai.* = Világosság. 1963. 1. sz.
- EMME, A.: *Kirándulás az „élősejt-kombináta”ba.* = Univerzum. 1965.
- FARKAS László: *A keresztezés örökléstan jelentősége.* = Népszabadság. 1965. 181. sz.
- IVÁNOVICS György: *A genetika újabb eredményei a mikroorganizmusokon végzett vizsgálatok alapján.* = Élővilág. 1965. 1. sz.
- FRIDVALSZKY Loránd: *A sejtek finomszerkezete az újabb kutatások tükrében.* = Természettud. Közlöny. 1965. 7. sz.
- —: *Vizsgáljuk a sejtmagot!* = Búvár. 1965. 1. sz.
- KISZELY György: *A biológia 20 esztendeje hazánkban.* = Búvár. 1965. 2. sz.
- KOVÁCS László: *Filozófusok felelőssége is. Megjegyzések a biológia forradalmáról.* = Élet és Irod. 1965. 10. sz.
- —: *Gondolatok a biológia fejlődéséről.* = Alföld. 1965. 3. sz.
- KREMJANSZKIJ, N. L.: *Az élő anyag építőkövei. A modern genetika és a fehérjeszintézis.* = Világosság. 1964. 11. sz.
- LÁNYI György: *Fejlődik-e napjainkban is az élővilág?* = Világosság. 1964. 1. sz.
- LÁSZLÓ Miklós: *A világhírű ismeretlen: Bauer Ervin.* = Élet és Irod. 1965. 28. sz. (A biológia egy kimagasló művelőjéről.)
- LEVY, H.: *A csecsemőmirigy hormonja.* = Univerzum. 1965. 1. sz.
- MÉSZÁROS Béla—HORVÁTH József: *Korunk biológiai irányzatainak néhány kérdéséről.* = Magyar Tudomány. 1965. 3. sz.
- MILE Imre: *Forradalom a biológiában.* = Valóság. 1965. 10. sz.
- —: *Tisztuló léggör a biológiában.* = Élet és Irod. 1965. 36. sz.
- PÁLFY Ágnes: *A sejtek életműködésének vizsgálata autoradiográfiával. A sejtek finomszerkezete az újabb kutatások tükrében.* = Természettud. Közlöny. 1965. 9. sz.
- PARIN, V. V.: *Az élő szervezetek és a technika. A bionika néhány problémája.* = Világosság. 1964. 10. sz.
- PERELMAN, A. I.: *Mi is az a biogeokémia?* = Univerzum. 1965. 2. sz.
- PETROV, D. F.: *Oparin elméletéről.* = Világosság. 1964. 7—8. sz.
- RÉTI Endre: *Materialista és idealista irányzatok harca a biológiában.* = Természettud. Közlöny. 1965. 6. sz.
- RIZSKOV, V. L.: *Ultramikróbák.* = Univerzum. 1965. 7. sz.
- STRAUB, F. Bruno: *A magyar biológiai kutatás jövője.* = Népszabadság. 1965. 179. sz.
- —: *Molekuláris biológia és fehérjekutatás.* = Természettud. Közlöny. 1965. 3. sz.
- SZÉKELY Sándor: *A lombikbébi.* = Élet és Tudomány. 1965. 21. sz.
- SZENDEI Ádám: *A vírusok és a fehérvérűség.* = Élet és Tudomány. 1965. 19. sz.
- SZLUKA Emil: *Mendel és a modern genetika.* = Népszabadság. 1965. 202. sz.
- SZTARICSKAI Ferenc: *Enzimek az iparban.* = Természettud. Közlöny. 1965. 7. sz.

Összeállította: Csomor Tibor

A MODERN SZOVJET SZÉPIRODALOM

Verseskötetek

- JEVTUSENKO, Jevgenyij: *Én szólok: Kuba!* Prózai poéma. 1964. Európa, 195 l. (Modern könyvtár 76.)
- JEVTUSENKO, Jevgenyij: *Rakéták és szekerek.* 1963. Magvető, 237 l.
- Mai orosz líra.* Jevtusenko, Vinokurov, Mihajlovics stb. versei. Szerk. Pór Judit. 1962. Európa, 127 l. (Modern könyvtár 54.)
- MARTINOV, Leonid: *Mindent kimon-dani.* Versek. 1965. Magvető, 261 l., 1 t.
- MARTINOV, Leonid: *Visszhang.* Versek 1960. Európa, 119 l.
- A szovjet líra kincsesháza.* Versfüzetek. Szerk. Kun Ágnes, Rab Zsuzsa. 1963. Európa, 12 db. Közös tokban.
- TVARDOVSZKIJ, Alekszandr: *Egyre messzebb.* Elbeszélő költemény. 1962. Európa, 151 l.

VINOKUROV, Jevgenyij: *Hétköznapiok gyöngyöze*. Versek.

Kisregények, elbeszélés- és novelláskötetek

AJTMATOV, Csingiz: *Életveszélyben*. Elbeszélések. 1963. Európa, 461 l.

BAKLANOV, Grigorij: *Két tűz között*. Kisregény. 1964. Kossuth, 271 l.

Emberi sors. Mai szovjet elbeszélések. 1965. Európa, 514 l. (Milliók könyve.)

GLAGYILIN, Anatolij: *Örök küldetés*. — *Az új év első napja*. Kisregények. 1964. Szlov. Szépirodalmi K. — Európa, 259 l.

JEVDOKIMOV, Nikolaj: *Bűnös leány*. Kisregény. 1962. Európa, 169 l. (Modern könyvtár 48.)

KAZAKEVICS, Emmanuil: *Csillag*. Kisregények és elbeszélések. 1965. Európa, 387 l. (Milliók könyve.)

KAZAKOV, Juri: *Égszínkék történet*. Elbeszélések. 1961. Európa, 267 l.

Kilátó. 21 mai szovjet novella. Szerk. Elbert János—Lénárt Éva. 1964. Magvető, 640 l.

KONYECKIJ, Viktor: *Holnapi gondok*. — *Petyka, Jack meg a gyerekek*. — *Ha bajtársad hív...* Kisregények. 1963. Magvető 353 l.

KOZSEVNYIKOV, Vagyim: *Változó napok*. Kisregény. 1965. Magvető, 148 l.

LAVRENYOV, Borisz: *A negyvenegyedik*. Kisregények. 1963. Európa, 418 l.

A talizmán. Szovjet írók új elbeszélései. Szerk. Nikodémusz Elli. 1964. Európa, 237 l.

TYENDRJAKOV, Vlagyimir: *Bíró előtt*. Elbeszélés. 1962. Kossuth, 159 l.

A visszhang titka. Szovjet írók új elbeszélései. Szerk. Nikodémusz Elli. 1963. Európa, 295 l.

Regények

AKSZJONOV, Vaszilij: *Kollégák*. Regény. 1962. Magvető, 354 l. — A regényből színmű és film is készült!

BALTER, Borisz: *A viszontlátással*. Regény. 1964. Európa, 315 l.

BIKOV, Vaszil: *A harmadik rakéta*. Regény. 1964. Európa, 156 l. (Modern könyvtár 73.)

BONDAREV, Juri: *Csend*. Regény. 1963. Európa, 346 l. — A regényből film is készült!

BONDAREV, Juri: *Az utolsó ágyúlövés*. Regény. 1961. Magvető, 371 l.

DRABKINA, Jelizaveta: *Viharos esztendők*. Visszaemlékezések. 1964. Európa, 438 l.

GERASZIMOV, Jevgenyij: *Süvölvények*. Regény — majdnem felnőtt emberek-ről. 1964. Európa, 257 l.

GERMAN, Juri: *Zsebmetszők*. Regény. 1963. Európa, 616 l.

GOLOSZOVSZKIJ, Igor: *Hinni akarok!* Regény. 1964. Európa, 207 l.

GRANYIN, Danyiil: *A vihar elébe*. Regény. 1964. Európa, 435 l.

IVANOV, Vszevolod: *Egy fakir kalandjai*. Önéletrajzi regény. 1964. Európa — Kárpáti Kiadó, 603 l.

KOZSEVNYIKOV, Vagyim: *Bemutatom Balujevet*. Regény. 1962. Szlov. Szépirodalmi Kiadó — Európa, 244 l. 1963. Kossuth K. — Kárpátontúli Területi Kiadó, 318 l. — A regényből film is készült!

LEONOV, Leonyid: *A tolvaj*. Regény. 1962. Európa, 647 l.

NAGIBIN, Juri: *Pavlik*. Regény. 1965. Zrínyi, 204 l.

NYIKOLAJEVA, Galina: *Útközben*. Regény. 1962. Európa, 715 l.

NYIKULIN, Lev: *A gyáva*. Regény. 1962. Európa, 255 l.

NYIKULIN, Lev: *Összeroppanás*. 1965. Európa, 293 l.

PROKOFJEV, Szergej: *Önéletrajzi írások*. 1962. Zeneműkiadó, 192 l., 8 t.

SKLOVSZKIJ, Viktor: *Így éltünk...* Visszaemlékezések. 1964. Európa, 291 l., 7 t.

SOLOHOV, Mihail: *Feltört ugar*. Regény. 1963. Európa — Kárpátontúli Területi Kiadó, 681 l.

SZAZSIN, Pjotr: *Tramontana*. Regény. 1961. Európa, 282 l.

SZTYELMAH, Mihajlo: *Igazság és hamiság*. Regény. 1964. Magvető, 642 l. (Világkönyvtár.)

SZTYELMAH, Mihajlo: *A nagy rokonság*. Regény. 1964. Kossuth, 1. köt. 721 l., 2. köt. 513 l.

TYENDRJAKOV, Vlagyimir: *A múlt idő nyomában*. Regény. 1963. Európa, 400 l.

VISNYEVSZKIJ, David: *A hetvenkettedik nap*. Regény. 1964. Kossuth, 305 l.

ZSESZTYEV, Mihail: *Sorsforduló*. Regény. 1964. Kossuth, 401 l.

Bibliográfiák

Tavaszi szél. Napjaink szovjet irodalma. Bibliográfia. Összeáll. Ecsedy Andorné, Gáliczky Éva. (Lezárva 1962. jún. 30.) 1963. Főv. Szabó Ervin Kvt., 133 l., 20 t.

A Nagyvilág hét esztendeje (1956—1962). Elemző bibliográfia. Összeáll. Körtés Júlia. 1963. Főv. Szabó Ervin Kvt., VIII. 226 l.

Összeállította: Körtés Júlia

MIT OLVASSUNK A MŰANYAGOKRÓL!

Életünket ma már szinte el sem képzelhetnénk a műanyagok nélkül. A mezőgazdaságban, bányászatban, építkezéseknél éppúgy találkozunk velük, mint a közlekedésnél, a textiliparban, orvostudományban és nem utolsósorban mindennapos használati tárgyainknál. A műanyagokról már sokan tudják, hogy azok nem pótanyagok, hanem óriásmolekulákból álló új szerves anyagok. Ennél többet azonban általában keveset tudnak róluk; ezért jelennek meg világszerte nagy számban a műanyagokat részletesen bemutató népszerű ismeretterjesztő művek.

BORSODI Lóránt: *Műanyagok a könnyűiparban.* 1953. Művelt Nép, 123 l. (Népszava Műszaki Könyvtára). Áttekintő a műanyagok könnyűipari felhasználását, feldolgozásmódjukat, alapfokú ismereteket nyújt.

REUTOV: *Mesterséges szerves anyagok.* 1953. Művelt Nép, 61 l. (Természettudományos Kiskönyvtár 98. kötet). Általános ismertetést ad a mesterséges anyagok alapfogalmairól.

BUJANOV: *A csodálatos szénatom.* 1956. Művelt Nép, 185 l. A különféle természetes és mesterséges anyagokat megismertetve bevezet az óriás molekulák birodalmába. A mesterséges gumi, galelit, celluloid, PVC, bakelit stb. felépítését és gyakorlati felhasználását tárgyalja.

JAKAB Erzsébet — HOROVITZ Magda — SÓS Feodóra: *Szintetikus szálanyagok.* 1957. Műszaki, 248 l. — Beszámol a szintetikus műanyagok jelentőségéről, fizikájukról és kémiájukról, gyártásukról, textilipari feldolgozásukról, tulajdonságaikról, végül az előállító vállalatokról.

JAKAB Árpád — THURZÓ György — ZINCZ Béla: *PVC előállítása, feldolgozása és alkalmazása.* 1957. Műszaki, 305 l. — Részletesen ismerteti a forgalomban levő PVC gyártmányokat és felhasználási területüket. Kitér tulajdonságaikra, sokoldalú megmunkálási módszereikre, tárolásukra, csomagolásukra és szállításukra is.

MACSKÁSI Hugó — ETTRE László: *Mit kell tudni a műanyagokról?* 1957. Műszaki, 224 l. — Áttekintést nyújt a műanyagok nyersanyagairól, gyártásukról, feldolgozásukról és alkalmazásuk-

ról. A könyv végén levő Kis Műanyag Lexikon a fontosabb műanyagipari szakkifejezések és kereskedelmi elnevezések rövid magyarázatát adja.

KERTÉSZ János — ZINCZ Béla: *Műanyagok sajtoltatása.* 1959. Műszaki, 328 l. (Ipari Szakkönyvtár). — Ismerteti a sajtoltatás gépeit és technológiáját; foglalkozik a műanyagok összetételével, alapanyagokkal és gyártásukkal. Szakmunkások részére.

MACSKÁSI Hugó: *Hőre lágyuló műanyagok feldolgozása.* 1960. Műszaki, 424 l. — A különböző műanyagok változatos feldolgozásmódjával, a feldolgozó gépekkel, szerszámokkal, eljárásokkal és felhasználási lehetőségeivel ismerteti meg a műanyagiparban dolgozó olvasót.

SCHRADER, Werner: *Műanyagok feldolgozása és hegesztése.* 1960. Műszaki, 468 l. — A szakmunkásoknak részletes útbaigazítást ad a munkafogások elsajátításához, azonkívül a műszaki dolgozóknak az ilyen munkák tervezéséhez és irányításához.

KARDOS György: *Műanyagok a híradástechnikában.* 1961. Műszaki, 340 l. — A televízió, rádió és egyéb távközlő berendezések alkatrészei mindinkább műanyagok felhasználásával készülnek. A könyv a műanyagok alkalmazásáról számol be a híradástechnikai alkatrészek és készülékek gyártásánál.

MAKÁDI József — DR. CZÉGI József: *Műanyagok a gépiparban.* 1961. Műszaki, 432 l. — Főleg a hazai előállítású műanyagokkal foglalkozik. Ismerteti tulajdonságaikat, gyakorlati alkalmazásaikat, a feldolgozó iparaga-

- kat és a színesfémeket helyettesítő műanyagokat.
- BEYER, W.: *Üvegszálvázás műanyagok*. 1962. Műszaki, 176 l. (Új Technika sorozat.) — Az üvegszálvázás műanyagok számos iparág nélkülözhetetlen új szerkezeti anyagai. A könyv a szakma iránt érdeklődőket vezeti be a szükséges szerszámok, megmunkálások és ipari szerkezetek ismeretébe.
- HAGER, Werner: *Olajból készül*. 1962. Táncsics, 198 l. A szerző a nagyközönségnek mondja el a tudnivalókat a kőolajról és a belőle előállítható különféle termékekről. Áttekintést ad a nylon, polietilén, epoxidgumi és a többi műanyag felhasználásáról, a jövőben várható lehetőségekről.
- JEGOROV, N. M.: *Kisnyomású polietilén*. 1962. Műszaki, 104 l. Átfogóan ismerteti a nagy mennyiségben feldolgozásra kerülő polietilénnel kapcsolatos technológiákat. Leírásait mérési adatokkal egészíti ki.
- MIKES János: *Műanyagok mindenütt!* 1962. Móra, 167 l. (Búvár könyvek, 29. kötet). Az ifjúságnak számol be ötleletesen az eddig elért eredményekről. Rávilágít arra is: mi teszi a műanyagokat számunkra értékessé és a technika fejlődéséhez szinte nélkülözhetetlenné.
- SZEKERES Gábor: *A vegyipar meghódítja a világot*. 1962. Gondolat, 205 l. (Gondolattár, 17. kötet.) A nagyközönség számára vázolja a vegyipar népgazdasági szerepét és nagyarányú fejlődését. Ismerteti a gazdaságos nyersanyagforrásokat és a vegyipar fontosabb gyártmányait (műtrágya, műanyagok, műszál stb.)
- VASZILJEV, M.: *A ma és a holnap gépei*. 1962. Táncsics, 187 l. A könyv a természetes anyagok egyre nagyobb tért hódító vetélytársairól: a műanyagokról, továbbá a villamosításról, automatizálásról és a kihasználatlan energiaforrásokról szól. Közérthetően rajzolja meg a közeljövőben előreláthatóan megvalósítható feladatokat.
- SZABÓ Ambrus: *Műanyagok a mezőgazdaságban*. 1963. Műszaki, 196 l. (Új Technika sorozat.) — Ismerteti a mezőgazdaságban használt legfontosabb műanyagokat, azok fizikai, kémiai és mechanikai tulajdonságait. Foglalkozik a mezőgazdasági gépekben, építkezéseknél felhasznált műanyagokkal is.
- FINKELSTEIN, D. N.: *A vegyészet versenyre kel a természettel*. 1963. Gondolat, 286 l. Megismerteti a középfokú képzettségű olvasót a műanyagok történetével, feldolgozásmódjukkal, a kémiai szintézis új útjaival, a gázok felhasználásával és a mesterséges ásványok előállításával.
- BUJANOV, A.: *Atom, molekula, élővilág*. 1964. Táncsics, 248 l. Megismerteti a textilipari műszálak gyártásával és felhasználási lehetőségeivel, a műgyantákkal, gázból előállított műanyagipari termékekkel, üveghelyettesítő anyagokkal stb. Bármilyen képzettségű olvasónak ajánlható.
- BELEZNAY Géza — REMÉNYI Tibor: *Műanyagok az építőiparban*. 1964. Műszaki, 370 l. — Átfogó és értékelő könyv az építőipari műanyagokról, feldolgozásukról, megmunkálásukról, magas-, mélyépítőipari és épületgépeszeti felhasználásuk eredményeiről. Műszaki képzettségű olvasóknak való.
- KÁLMÁN György: *Barkácsolás műanyagokkal*. 1964. Táncsics, 116 l. (Kis Technikus Könyvtár, Politechnikai sorozat). A hőre lágyuló és keményedő műanyagok házi eszközökkel történő megmunkálásához nyújt hasznos útbaigazítást elsősorban az általános iskolák VIII. osztályos tanulóinak politechnikai foglalkozásaihoz. Ezenkívül az otthon barkácsoló felnőttek is jól felhasználhatják.
- PETŐ Gábor Pál: *Kalandozások a kémiában*. 1964. Gondolat, 164 l. (Ismeretterjesztő Kiskönyvtár). Közérthetően foglalkozik a különböző anyagok kristályrendszerével, az üveg előállításával, a műanyagokkal, nemesgázok előállításával. Végül — a szakkifejezések magyarázatára — lexikonszerű kisszótárt közöl.
- 1000 kérdés—felelet a technika világából. (Szerk. Pap János). 1964. Műszaki, 447 l. — A nagyközönség számára készült kiadvány műanyagokról szóló fejezete megismertet termelésük, alkalmazásuk módjai mellett a várható lehetőségekkel és a növekvő termelés világgazdasági méretű adataival is.
- Műanyagzsebkönyv* (Szerk. Kovács Lajos). 1965. Műszaki, 800 l. — Első része a műanyagkémiai alapfogalmakkal, szerkezeti kérdésekkel foglalkozik, a második a gyártással, a harmadik a műanyagipari segédanyagokkal. A továbbiakban az alkalmazási lehetőségeket, feldolgozásukat és megmunkálásukat tárgyalja. A könyvet vizsgálati előírások, szabványadatok, összehasonlító táblázatok egészítik ki.

Összeállította: Rubóczky István

A KÖNYVTÁRÉPÍTÉS ÉS KÖNYVTÁRBERENDEZÉS MAGYAR NYELVŰ IRODALMÁBÓL

I. Önálló kiadványok

- FARKAS László—HAVASSY Pál—TOMBOR Tibor: *A nemzeti könyvtár új épülete a Budavári Palotában.* 1964. OSZK, 72 l.
- GERŐ Gyula: *Kis könyvtárak elhelyezése, berendezése és díszítése.* 1954. Művelt Nép, 71 l.
- LIPTÁK Pál: *Kis könyvtárak korszerűsítése, berendezése.* 1963. SZOT, 31 (5) l. 23 t. soksz.
- SALLAI István—VARGHA Balázs: *A szabadpolcos közművelődési könyvtár.* 1963. OSZK—KMK, 139 l. 4 t. soksz.
- SEBESTYÉN Géza—FARKAS László: *Új nemzeti könyvtárunk a Várban.* 1960. OSZK, 49 l.
- SZITA Ferenc: *Falusi könyvtárak elhelyezése és berendezése.* 1962. Kaposvári Megyei Könyvtár, 39 l. soksz.
- TOMBOR Tibor: *Kis szakkönyvtárak építési és berendezési programjának kialakítása.* 1960. 53 l. (Klny. az Országos Műszaki Könyvtár 1959-es évkönyvéből.)

Bor István rajza

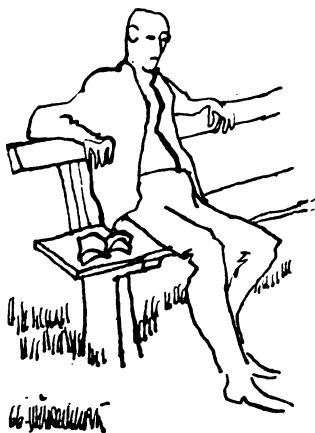
- TOMBOR Tibor: *Orvosi szakkönyvtárak tervezése.* 1965. 150 l. (Klny. az Orvosi Könyvtáros 1964/4., 1965/1. és 1965/2. számából.)
- A könyvtárépítés és berendezés füzetei.* (Szerk. SZABADOS László) OSZK—KMK, 1964. 1., 2., 3. és 1966. 4. szám.

II. Cikk, tanulmányok, könyvfejezetek

- ADONYI MÁTÉ György: *Egy új községi könyvtár — ahogy megépítették és ahogyan kellett volna.* = Pest megyei Könyvtáros, 1964. 21. sz. 19—22. l.
- ADONYI MÁTÉ György: *A könyvtárépítés és korszerűsítés néhány kérdése — Pest megyei tapasztalatok.* = Pest Megyei Könyvtáros, 1964. 22. sz. 22—25 l.
- ADONYI MÁTÉ György: *A könyvtárépítés és korszerűsítés néhány kérdése II.* — A könyvtárépítési bizottság. = Pest Megyei Könyvtáros, 1965. 2. sz. 27—31. l.
- ADONYI MÁTÉ György: *A könyvtárépítés és korszerűsítés néhány kérdése III.* — A könyvtárépület elhelyezése. = Pest Megyei Könyvtáros, 1966. 1. sz. 22—26. l.
- CSÜRY István: *Néhány szó a miskolci egyetemi könyvtár tervezési programjához.* = A könyvtáros, 1963. 12. sz. 716—718. l.
- GERŐ Gyula: *Arányos fejlesztést!* = Könyvtáros, 1964. 8. sz. 465. l.
- GERŐ Gyula: *Művelődési otthonok és könyvtárak.* = A könyvtáros, 1963. 4. sz. 199—201. l.
- GERŐ Gyula: *Sárospatak és a többiek...* Könyvtáros, 1966. 5. sz. 246—249. l.
- GERŐ Gyula: *Szépülő könyvtárak.* = A könyvtáros, 1962. 3. sz. 125—128. l.
- GERŐ Gyula: *Szépülő könyvtárak.* = A könyvtáros, 1962. 7. sz. 382—385. l.
- GERŐ Gyula: *Szépülő könyvtárak.* = A könyvtáros, 1963. 3. sz. 129—131. l.
- GERŐ Zsoltné—PAPP István: *A szak szervezeti könyvtárosok kézikönyve.* 1962. Táncsics. 219 l. (A 182—188. lapon.)
- i — [SALLAI István]: *A [zalaistvándi] zalaszentistvándi klubház.* = Könyvtáros, 1965. 10. sz. 596. l.
- ISZLAI Zoltán — VARSÁNYI Endréné: *Hírlapok és folyóiratok beszerzése és kezelése közművelődési könyvtárakban.* 1965. OSZK—KMK, 93 l. soksz. (A 73—93. lapon.)
- KELLNER Béla: *Módszertani munka a falusi könyvtárakban.* 1965. OSZK—KMK, 118 l. soksz. (A 21—47. lapon.)

- KELLNER Béla — LIPTÁK Pál: *Tanulmányúton nyugati könyvtárakban I—II.* = A könyvtáros, 1963. 10. sz. 572—576. 1. és 11. sz. 642—644. 1.
- KELLNER Béla — SALLAI István—TOMBOR Tibor: *Épül a kaposvári Megyei Könyvtár.* = A könyvtáros, 1962. 2. sz. 73—76. 1.
- KISS József: *Megfelelő könyvtári berendezéseket a könyvtárakba.* = Borsodi Könyvtáros, 1964. 15. sz. 9—15. 1.
- KORMOS Sándor: *A könyvtár elhelyezése művelődési otthonban.* = Könyvtáros, 1965. 4. sz. 198—199. 1.
- Könyvtárárpület, berendezés, felszerelés.* (Irták: Hámosi Béla, Havassy Pál stb.) = Külföldi tanulmányutak, 1959. 1961. OKT, 192 1. (Könyvtárosok tapasztalatcseréje 3.) (A 161—192. lapon.)
- Közművelődési könyvtárak elhelyezési és berendezési irányzásmai.* Tervezet. = Könyvtári Figyelő, 1964. 3. sz. 170—175. 1.
- MEZEI György: *Új könyvtár épül Kapuvárott.* = A könyvtáros, 1962. 2. sz. 95. 1.
- Művelődésügyi títustervek katalógusa,* 1965. 1965. Művelődésügyi Minisztérium, 100 1. soksz. (A 66. és 92—99. lapon.)
- OROSZ Mihály: *A Váci Járási Könyvtár építésének néhány tapasztalata.* = Pest Megyei Könyvtáros, 1964. 21. sz. 16—18. 1.
- PETHES Iván: *Szabadpolcos folyóirat-tartó.* = A könyvtáros, 1963. 6. sz. 344—345. 1.
- RÓZSA György: *Svájci könyvtárszervezési és építési tapasztalatok.* = A könyvtáros, 1963. 7. sz. 386—388. 1.
- SALLAI István: *A korszerű közművelődési könyvtár.* = A könyvtáros, 1961. 12. sz. 707—712. 1.
- SALLAI István: *Könyvtár a művelődési házban.* — A művelődési ház tervpályázatáról. = Könyvtáros, 1965. 9. sz. 520—522. 1.
- SALLAI István — SEBESTYÉN Géza: *A könyvtáros kézikönyve.* 2. átd. és bőv. kiad. Gondolat, 831 1. (A 72—141. lapon.)
- SALLAI István—TOMBOR Tibor: *A korszerű közművelődési könyvtár térképépzése és berendezése.* = A könyvtáros, 1962. 1. sz. 10—13. 1., 3. sz. 140—143. 1., 4. sz. 202—203. 1. és 5. sz. 276—278. 1.
- SZALAY István: *Könyvtárak korszerűsítése a fővárosban.* = A könyvtáros, 1963. 9. sz. 522—523. 1.
- SZENTE Ferenc: *Könyvtár a klubban — klub a könyvtárban.* = A könyvtáros, 1961. 10. sz. 580—582. 1.
- SZITA Ferenc: *Klub és könyvtár.* = A könyvtáros, 1962. 1. sz. 28—29. 1.
- SZÖLLŐSI Gyula: *A művelődési otthon és a könyvtár.* = Könyvtáros, 1965. 1. sz. 8—9. 1.
- TOMBOR Tibor: *A könyvtári világítás-technika néhány időszerű kérdése.* = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 1966. 1. sz. 1—15. 1.
- TOMBOR Tibor: *A nemzeti könyvtár új otthonának tervezési és építési munkái.* = Könyvtáros, 1966. 2. sz. 74—77. 1.
- TOMBOR Tibor: *A Tatabányai Megyei Könyvtár új épületének berendezési tervei.* = A József Attila Megyei Könyvtár Évkönyve, 1962. Szerk.: Horváth Géza. Tatabánya, 1963. 103 1. (Az 50—60. lapon.)
- TOMBOR Tibor: *A Tatabányai Megyei Könyvtár új épülete.* = Könyvtáros, 1964. 11. sz. 649—653. 1.
- TOMBOR Tibor — FARKAS László: *Új épületünk építési-tervezési munkáiról.* = OSZK Híradó, 1965. 1. sz. 14—16 1.
- TÓTH Dezső: *Az Esztergomi Városi Könyvtár új épülete.* = A József Attila Megyei Könyvtár Évkönyve, 1962. Szerk.: Horváth Géza. Tatabánya, 1963. 103 1. (A 61—67. lapon.)
- TÓTHPÁL József: *Összecsukható könyv-állvány.* = Könyvtáros, 1965. 6. sz. 336. 1.
- URBÁN László: *Elszalasztott lehetőség.* = A könyvtáros, 1963. 9. sz. 532—534. 1.
- URBÁN László: *Kis könyvtárak elhelyezése régi épületben.* = A könyvtáros, 1962. 6. sz. 335—338. 1.
- VARGHA Balázs: *Mi illik — mi nem illik.* = Könyvtáros, 1964. 10. sz. 602. 1.

Összeállította: Adonyi Máté György

Winkelbauer Pál rajza

A FID/C 3 bizottság 14., budapesti ülészsaka

A Nemzetközi Dokumentációs Szövetség (FID) C 3 bizottsága, amely kelet–nyugati együttműködéssel az ETO 3-as társadalomtudományi osztályainak revíziójára alakult, 1966. április 25–28-a között tartotta meg Budapesten 14. ülészsakát a Magyar Tudományos Akadémián. Az ülészsakon 8 ország képviselői¹ vettek részt, és jelen volt a FID megbízottja is. Az ülészsakon a C 3 bizottság elnöke, a nyugatnémet Helmut Arnzt professzor (a Deutsche Gesellschaft für Dokumentation elnöke és a FID alelnöke) elnökölt, és a résztvevők között több ismert külföldi tájékoztatási szakember, illetve közgazdász volt jelen.²

Az ülészsak minden vonatkozásban eredményesnek tekinthető; tartalmilag előrehaladás történt, újabb szakértők kapcsolódtak be a bizottság munkájába (Belgium, NDK), a külföldi résztvevőknek alkalmuk volt megismerkedni a hazai szakemberekkel, továbbá néhány kulturális intézményünkkel.

Az ülészsakon lényeges előrehaladást sikerült elérni a közgazdasági szakok — 33 — átdolgozásában, és remélhető, hogy belátható időn belül, egy-másfél év alatt befejeződik ezeknek revíziója. A budapesti ülészsakon lényegében megtörtént a 330 *politikai gazdaságtan* szak átdolgozása — elméletileg ez a legkényesebb és legigényesebb része a 33 szaknak. (Az átdolgozást a magyar delegáció készítette elő, a javaslat kidolgozásából Földi Tamás vállalta a legnagyobb részt.) A bizottság kialakította a 338-as *népgazdaság, termelés...* és a 334-es *szövetkezetügy* (ennek a szaknak a tartalmi keretei alaposan kibővülnek) szakok átdolgozásának irányelveit, és kedvezően foglalt állást a *népgazdasági irányításra és tervezésre* vonatkozó csehszlovák javaslat ügyében, azzal a technikai módosítással, hogy a jelzeteiket a 338-as szak keretében kell kialakítani.

A 338-as szak kidolgozására a magyar delegáció kapott megbízást (Földi Tamás), a kibővített 334-es szak kidolgozására a csehszlovák küldöttség, a 339-es szak — az *anyag javak megoszlása és felhasználása* —

kimunkálására pedig a belga delegáció, azzal, hogy foglalja össze az eddigi javaslatokat. Ezzel összefüggésben a bizottság kialakította a kereskedelem, külkereskedelem, nemzetközi gazdasági együttműködés szakok revíziós irányelveit is. Mindezek a C 3 soronkövetkező, 15. ülészsakán kerülnek megvitatásra. Az ülészsakra 1966 novemberében, Bad Godesbergben kerül sor.

A budapesti ülészsakon a magyar delegáció revíziós javaslata (kidolgozója: Nagy Lajos) alapján vitára került a 34 *jog* szak is. Néhány kisebb horderejű kérdéstől eltekintve a vitára bocsátott revíziós tervet elfogadták, és a magyar delegáció a holland küldöttel (dr. Korevaar, a hágai Békepalota könyvtárosa) együttműködésben vállalta a még nyitott kérdések tisztázását, illetve a revíziós terv részletes kidolgozását.

Napirendre került a 30 *szociológia* szak revíziója is.³ A holland delegáció (dr. Riesthuis, utrecht egyetem szociológiai tanszéke) vállalta a revíziós munkával kapcsolatos javaslattevő és egyeztető feladatokat.

Vita alakult ki a *világnézeti* közös alosztások, valamint a *nemzetközi szervezetek* osztályozására vonatkozóan, s e kérdésekben bizottsági állásfoglalás nem történt.

Az ülészsak lebonyolítása szempontjából hasznosnak bizonyult az a gyakorlat, hogy a plenáris ülés elé már kiérlelt javaslatok kerültek, a részletviták a munkacsoportokban folytak. A közgazdasági szakok revíziójának gyorsabb és hatékonyabb lezárása érdekében a bizottság határozatot hozott arra vonatkozóan, hogy a revízió eredményeként készülő hivatalos dokumentumok (P-Note-ok) csak azután kerüljenek kiadásra, amint az egyes szakok folyamatban levő átdolgozása befejeződött.

Hazai vonatkozásban azért is különös figyelemre tarthat igényt a C 3-ban folyó munka, mivel az ETO teljes magyar kiadásának előmunkálatai folynak (a kiadványt a Magyar Szabványügyi Hivatal jelenteti meg), és nem közömbös, hogy a teljes kiadásban mennyire lehet tekintetbe venni a társadalomtudományi szakok revíziójának eredményeit. Ugyanis a sajtó alatt levő rövidített kiadásban természetesen csak részben voltak érvényesíthetők ezek az eredmények

dr. Rózsa György

¹ Belgium, Csehszlovákia, Hollandia, Lengyelország, Magyarország, NDK, NSZK, Svédország.

² Így például G. Lorphèvre (Belgium) a nemzetközileg ismert ETO-szakértő, Hermann Gross professzor a müncheni egyetemről, dr. B. Levčík, a csehszlovák akadémiai közgazdaságtudományi intézetből stb. A négytagú magyar delegáció: dr. Babiczky Béla (ELTE Könyvtáros Tanszék), dr. Földi Tamás (MTA Közgazdaságtudományi Intézet), dr. Nagy Lajos (MTA Állam- és Jogtudományi Intézet), dr. Rózsa György (MTA Könyvtár).

³ Magyar részről szakértőként résztvevett az ülészsak e napirendi pontjának vitájában dr. Cseh-Szombathy László, az MTA szociológiai kutató csoportjának munkatársa.

3770 lakosú nagy község Pest megyében Dány. Könyvtárának 3200 kötete van, „félfüggetlenített” könyvtáros vezeti. A könyvtárat az általános iskola épületében helyezték el, alig tizenöt négyzetméternyi alapterületű szobácskában, amely korábban iskolai szertár volt. Ide jár a könyvtár több mint négyszáz olvasója. Amint a Pest megyei Hírlap cikkírója rámutat: a könyvtár súlyos gondokkal küzd. Fejlődésére ugyanis minden lehetőség megvolna, de nincs helyisége. A gödöllői Agrártudományi Egyetem Könyvtára vállalta patronálását, szívesen adna bútorzatot, könyveket is. Mezőgazdasági gyűjteményét mintaszerűvé fejlesztené. A szűk helyiségben azonban a jelenlegi állomány sem fér el. A községi tanács segítene — miután már új iskolát, óvodát, orvoslakást épített. Átmeneti megoldásként kínálkozna annak a kis háznak az igénybevétele, amely a község új telepén áll és jelenleg üzletet rövidesen megszüntetik, korszerű helyiséget kap. A házikóban viszont büfét kíván nyitni a földművesszövetkezet. El kell tehát dönteni, hogy mi a fontosabb: a büfé, vagy a könyvtár? A tanács megteheti, hogy mindkét intézmény számára keres helyiséget, azt a felelősséget azonban aligha vállalhatja, hogy egyoldalúan a büfé javára döntsön. —gh—

Az utóbbi időben megnőtt az ország nagy nyilvánossága előtt rendezett vetélkedők száma. A rádió és televízió vetélkedőit több millió ember hallgatja, illetve nézi, tehát a vetélkedők népművelési jelentősége óriási. E versengések kedvező hatása azonban csak akkor érvényesül, ha a kérdések, feladatok tartalmasak, a versenyzők választai pedig jó felkészültségről tanúskodnak. Ilyen szempontból öröndetes, hogy könyvtárosok is részt vesznek a vetélkedőkön, és jó szereplésükkel, tudásukkal hozzájárulnak a sikerhez, sőt a könyvtáros-ság szakmai jóhírének növeléséhez is. Annak idején megemlékeztünk arról, hogy a televízió és a Magyarország című lap külpolitikai vetélkedőjét könyvtáros, mégpedig szakszervezeti könyvtáros nyerte, legutóbb meg egy fiatal járási könyvtárosnő és a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár egyik osztályvezetője szerepelt kitűnően a televízió idegenforgalmi vetélkedőjében.

A rádióban most nagysikerű honismereti versengés folyik, a „Tiszán innen, Dunán túl” című honismereti párosverseny sorozat. E műsorban is gyakran halljuk a könyvtárosok hangját; ám talán túl gyakran is, hisz ez a vetélkedő kifejezetten a nagy tömegek honismereti érdeklődésének felkeltését, egészséges patriotizmusának fokozását célozza. Az egész megyét, a kisebb helységek minden lakosát megmozgató versengés akkor sikeres, ha benne a falvak, városok „egyszerű emberei” szólnak meg — tehát azok, akiknél a honismeret honpolgári erény —, nem pedig a népművelők hallatják hangjukat, akiknél a honismeret hivatásukból fakadó kötelesség.

Ne a múzeumigazgató válaszoljon tehát a saját múzeumának büszkeségeire vonatkozó kérdésre, ne a könyvtáros fejtse meg a megye irodalmára vonatkozó rejtvényfeladványt, ne levéltáros feleljen a fogasabb történelmi kérdésekre, hanem hagyják játszani az amatőröket: olvasókat, múzeumlátogatókat, vagy mondjuk, az egyszerű szakköri tagokat. A hivatásos népművelő feladata elsősorban a szolgálat: a könyvtáros például vesse be a felkészüléshez szükséges könyvtári segéd-eszközök teljes arzenálját, szervezzen honismereti szakkört, legyen készenlétben kézikönyveivel, hogy adott esetben gyorsan segíthessen! De ha mindezt megtette, miként a jó edzők, maradjon szerényen a háttérben, meghagyván másoknak, az „amatőröknek” a versengés izgalmát, a játék örömet és az esetleges sikerért kijutó megérdemelt elismerés jó érzéseit. (G. Gy.)

Kőhegyi Gyula exlibrise

Baráti találkozó

A KÖNYVTÁROS 15. évfordulója alkalmából baráti találkozóra hívta meg lapunk szerkesztő bizottságának tagjait, néhány munkatársát és a közművelődési könyvtárrügy legrégebbi dolgozóit a tatabányai József Attila Megyei Könyvtár. Az összejövetelen Horváth Géza könyvtárigazgató üdvözölte a megjelenteket, majd Biró Vera, a Művelődésügyi Minisztérium közművelődési főosztályának vezetője mondott közvetlen hangú beszédet a lap 15 éves útjáról és a legrégebbi könyvtárosok népművelő munkájának jelentőségéről. A könyvtárosok nevében Kellner Béla, állami-díjas könyvtárigazgató szólalt fel. Az üdvözléseket Katona Jenő főszerkesztő köszönte meg.

*

DOMBEGYHÁZARÓL (Békés megye) levélben üdvözölte lapunkat Sáfrány Lajosné községi könyvtáros, aki maga is 15 éve könyvtáros falujában. Levelében elmondja, hogy a dombegyházi könyvtár évek óta az elsők között van a járásban, a lakosság 20%-a tartozik olvasótáborába. A könyvtár 1960 őszén az új művelődési otthonba került, ahol bevezethette a szabadpolcos kölcsönzést. Levélírónk 15 éves tapasztalatai szerint a falusi könyvtárosok legfőbb erénye, amelyek kifejlesztését a kezdő könyvtárosok figyelmébe ajánlja: a könyvtárosi udvariasság, közvetlenség, a könyvismeret, a társadalmi és közeleti eseményekben való részvétel és az így adódó lehetőségek rendszeres felhasználása a propagandára, valamint általában az éber agitációs és propaganda készség.

*

AZ ÁLLAM- ÉS JOGTUDOMÁNYOK első gyűjtőköri egyeztető értekezletét megtartották az Országgyűlési Könyvtárban. A tanácskozást a Könyvtártudományi és Módszertani Központ és az Országgyűlési Könyvtár, az állam- és jogtudományok országos szakkönyvtára hívta össze. A résztvevők (Igazságügyminisztérium, Legfelsőbb Bíróság, Egyetemi Könyvtár, az Állam- és Jogtudományi Kar Könyvtára, Pécsi Egyetemi Könyvtár, Szegedi Egyetemi Könyvtár, az Országos Kriminológiai Intézet Könyvtára) megvitatták a szakmai alapkönyvtár és a kooperáló könyvtárak problémáit, és javaslatokat tettek az állam- és jogtudományi kooperációs-kör kialakítására és a koordináció módozataira. (K. M.)

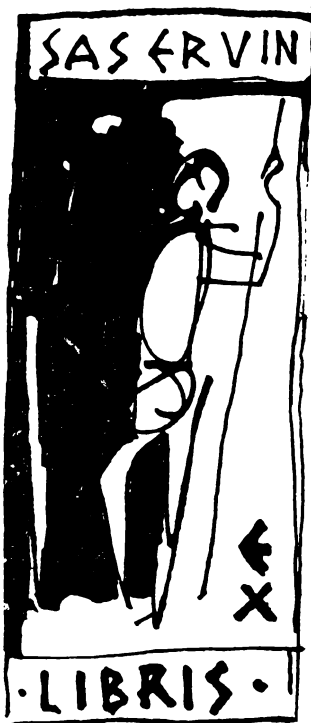
Kitüntetések

A művelődésügyi miniszter a 15. pedagógus nap alkalmából A SZOCIALISTA KULTÚRAÉRT kitüntetést adományozta Baácz Kálmánnak, a budapesti Műszaki Egyetem könyvtári csoportvezetőjének, dr. Lázár Józsefnének, a budapesti Műszaki Egyetem tanszéki könyvtárosának, Komlói Andornének, a Képző- és Iparművészeti Gimnázium könyvtárosának.

Lipták Pál exlibris terve

Margó

Esztergomtábor könyvtárát április végén kiöntötte helyéről a talajvíz. Könyven megtehetette, mert ez a helyiség a moziépület pincéjében volt. Nem a legjobb elhelyezés a pince könyvtár számára, de a semminél jobb. Immár ez a szegényes megoldás is a múlté. A könyveket szállították a városi könyvtárba. Esztergomtábor — a mozit leszámítva — művelődési intézmény nélkül maradt. A megoldás nem a városi tanácson múlik. Esztergomtáborban van eladó, könyvtári célra alkalmas épület, a tanács szívesen meg is vásárolná, de nincsen rá keret. Most a megyei tanácshoz fordultak segítségért. Reméljük, kérésük meghallgatásra talál, és Esztergomtáborban ismét otthont kapnak a könyvek. (—)

Hírek

A KRAKKÓI egyetem Jagello Könyvtárát és a kassai tudományos könyvtárát látogatta meg a Tát-rán keresztül rendezett autóbusz kirándulás keretében a Budapesti Műszaki Egyetem központi könyvtárának 27 tagú csoportja. A hazai könyvtárak közül — ugyancsak autóbuzson — a szegedi Somogyi Könyvtárát és a Békéscsabai Megyei Könyvtárát keresték fel a műegyetemi könyvtárosok. A központi könyvtár tudományos dolgozói továbbképzés céljából a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem Könyvtárát és a nyelvi intézet audiovizuális stúdióját tekintették meg. (M. L.)

A FELSŐOKTATÁSI intézmények IV. országos munkavédelmi ankétját a Budapesti Műszaki Egyetemen rendezték meg. Az ankéttal kapcsolatosan a központi könyvtárban kiállítás nyílt a munkavédelem könyveiből. (M. L.)

ITH GABRIELE, a drezdai műszaki egyetemi könyvtár tájékoztató szolgálatának vezetője júniusban egy hetet töltött Magyarországon a miskolci egyetemi könyvtár vendégként. A kitűnő német szakember „A műszaki egyetem könyvtárának tájékoztató eszközei, tájékoztató módszerei és használói” címmel nagyszerű, magyar nyelvű előadást tartott a miskolci egyetemen. Az előadást konzultációk követték, melyen részt vettek a miskolci üzemek szakkönyvtárosai és a városi közművelődési könyvtárak képviselői is. (Zs)

MAGLÓDON az alig két évvel ezelőtt épített, szépen berendezett községi könyvtár új helyiséggel bő-

vült. A költségeket a tanács fedezte a községfejlesztési alapból. (—)

A CSEHSZLOVÁK könyvtárosok lapjának, a **Knihovniknak** mellékletéként megjelenő **Novinky Knihovnické Literatúry** című szakirodalmi tájékoztató a **Könyvtárosban** megjelent közlemény alapján bőséges kivonatban ismerteti a **közművelődési könyvtárak harmadik ötéves tervének irányelveit és fő célkitűzéseit, különösen nagy figyelmet szentel az állományfejlesztési, az olvasótorzási és szervezeti kérdéseknek.** (—)

A NÉMET Könyvtárszövetség (NDK) június első napjaiban tartotta második közgyűlését Erfurtban, csaknem 100 hivatalos küldött és 200 bel- és külföldi vendég részvételével. A tanácskozások középpontjában a könyvtárak tájékoztatói tevékenységének problémái állottak. A vita téziseit előzőleg különböző munkacsoportok és könyvtárügyi intézmények dolgozták ki. A küldöttek ezeknek alapján vitatták meg, hogy a következő időszakban hogyan tudják a könyvtárak tájékoztatói feladataikat a teljes állami tájékoztatói és dokumentációs rendszer keretein belül a legeredményesebben megoldani. A közgyűlés ajánlásait figyelembe véve az Alexander Abusch miniszterelnökhelyettes mellett létesített „könyvtári munkacsoport” az egyetemes szocialista könyvtárügyi rendszer megvalósításával egyidejűleg a tájé-

koztatói rendszer törvényes rendezését készíti elő. — A közgyűlés a továbbiakban megválasztotta a szövetség új elnökségét. Elnökké ismét Kunze professzort, a berlini Német Állami Könyvtár főigazgatóját választották meg. (—)

A BÜCHEREI UND BILDUNG, a nyugatnémet közművelődési könyvtárosok egyesületének szakfolyóirata 1966 májusi számában közli **Mezei Györgynek**, a Győri Kisfaludy Károly Könyvtár igazgató-helyettesének írását a magyar könyvtárügyről. Mezei György a múlt év májusában a Stuttgarter Könyvtárosképző Intézetben tartott e témáról előadást, s a cikk ennek az előadásnak a rövidített összefoglalása. A szerző a bevezetőben hazánk könyvtári helyzetének 1945 előtti időszakával, a felszabadulás utáni újjáépítéssel és szervező munkával, valamint a könyvtárügy jogi szabályozásával foglalkozik. A továbbiakban ismerteti a különböző könyvtári hálózatokat, bemutatja a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárát, a megyei könyvtárakat — amelyekre részletesen kitér, mivel ezt a könyvtártípust az NSZK-ban nem ismerik —, a járási, községi és szakszervezeti könyvtárakat. Az Országos Könyvtárügyi és Dokumentációs Tanács, a Könyvtártudományi és Módszertani Központ szervezetének és működésének ismertetése után foglalkozik a könyvtári szakajtóval, a Könyvtárellátó munkájával, a könyvtárosok képzésével és továbbképzésével is.

A folyóirat, Mezei György cikkének kiegészítéséül, kivonatban átvett az NDK-ban megjelenő Der Bibliothekar 1965. 5. számából egy tanulmányt, mely a magyar könyvtárosképzésről szól. (J. F.)

TÁJÉKOZTATÓ

Idősb Radnai Panni rajza

Lengyel József hetven éves

A modern irodalom ismer néhány rendhagyó-írói sorsot: kései elismerést, váratlan másodikvirágzást. Közéjük tartozik Lengyel József sorsa is. Jelentkezése figyelmet keltett, de folytatás nélkül maradt, másfél évtizedes fogsága mintha le is zárta volna írói pályáját. Másodszor is íróvá kellett lennie. Ekkor nőtt legnépszerűbb elbeszélőink közé: könyvei sikerek lettek itthon és a nagyvilágban egyaránt. Hatvan éves kora után többet és értékesebbet írt, mint addig bármikor. Műve, egyénisége érdekli az olvasókat, s bizonyára nem véletlenül: bonyolult korunk egyik tapasztalt és bátor tanúja ő, sorsa helytállás és elkötelezettség, könyvei olyan kérdésekre válaszolnak, miket naponként mi is felteszünk.

Íróvá Kassák köre nevelte: a Tett és a Ma hozta első verseit, Komját Aladár, György Mátyás és Révai József társaságában jelentette meg első könyvét: a *Szabadulást*, az aktivizmus ifjú híveként lépett küzdőterre és az irodalomba.

Útja természetesen a forradalomhoz vezetett: 1919 tavaszán ő is ott van a Visegrádi utca lelkes fiataljai között. Szervez, agitál, lapot szerkeszt, — és közben megismerkedik a proletárdiktatúra vezetőivel, harcosaival. A bukás után ő is emigrációba kényszerül: lakik a grinzingi láger barakkjaiban, dolgozik az emigrációs könyvkiadásban és sajtóban, verseket ír és meséket dolgoz fel. Verseit Kassák költészete ösztönzi: az expresszionizmus elvontságait használja fel, egyszerre hirdet forradalmi hitet és csalódott kiábrándulást. Később Berlinbe költözik, miként Balázs Béla, ő is a filmiparban helyezkedik el, művein nyomott is hagy a film látásmódja és formanyelve. Ekkor már kilából abból a csalódottságból, mibe a proletárforradalom bukása után került. Ismét a munkásmozgalomban dolgozik, fontos feladatokat bíznak rá, s ezeket lelkesen és sikeresen végzi el. Ekkoriban írja első regényét: a *Visegrádi utcát*.

A húszas évek végén Európa-szerte ismét fellendül a forradalmi mozgalom. A gazdasági válság, az erősödő sztrájk- és bérharcok szükségessé teszik, hogy a forradalmi küzdelem egykori résztvevői felidézzék a Tanácsköztársaság emlékét, összefoglalják tanulságait. Erre vállalkozik Lengyel József regénye is. A proletárdiktatúra legforróbb napjait eleveníti fel, s életre kelti egykori küzdőtársait. A kommunista mozgalomban gyakran folynak viták a Tanácsköztársaság történetéről, a kudarc okairól. Ezekben a vitákban hallatja szavát a *Visegrádi utca*: Lengyel a hibákra is rámutat, elsősorban azonban a nagy korszak példáját akarja olvasói elé állítani, helytállásra és elszánt-ságra akarja inteni az új harcosokat. A forradalom visszátérésében, reneszánszában reménykedik, ennek a megénységnek a megszólaltatója a regény.

A *Visegrádi utcában* modern hangú elbeszélő mutatkozik be, aki főként a film formanyelvét tudja jól hasznosítani. A regényt mégsem a szerkesztés, az idővel való játék avatja értékes olvasmánnyá, hanem jellemeinek erőteljes, olykor bravúros megformálása. Lengyel az emberi egyéniség mélyére lát, plasztikus, élő figurákat formál. Hasonló erények jelentkeznek ekkoriban születő elbeszéléseiben: A *kulcsban*, a *Wengrafban* is. Igényes írói pálya indul, bár korántsem olyan izgalmas, mint az utóbbi évtized elbeszéléseiben. Lengyel József hangja akkor még nem erősebb és nem különb, mint a kor német szocialista irodalmáé. Biztosan szólal meg, ura témáinak, de még nem sugárzik írásaiból az a fájdalmas élményvilág, az a megrendítő valóság- és emberismeret, ami későbbi írásait oly feledhetetlenné teszi. Rokonszerves író, aki már megtalálta témavilágát, stílusát. S éppen ekkor éri a letartóztatás: a fogság és a száműzetés másfél évtizede.

Lengyel József a törvénysértő önkény áldozataként kerül börtönbe, majd a szibériai tajgába, 1938-tól 1953-ig kell szabadságára várnia. Kiszabadulása után 1955-ben hazaérkezik, újra tollat fog, dolgozni kezd. A beavatottak sajnálkoznak rajta: derékbatört életű írónak vagy irodalomtörténeti rekvizitumnak hiszik, — ki gondolta volna akkor, hogy Lengyel a soron következő évtized legsikeresebb és egyik legrangosabb alkotó írója lesz? Pedig így történt. Lengyel József nem arra törekedett, hogy néhány régi hangján felhangzó írással lezárja az évtizedekkel korábban megkezdett és másfél évtizede félbemaradt pályát, hanem újat akart kezdeni. Nem ifjúságának szólalmát újta tovább, mint oly sokan az idősebbek közül, volt bátorsága és ereje újat akarni, a legkorszerűbbet elkezdni. Nem azért tért vissza a tollhoz, hogy néhány lexikoni sort harcoljon ki magának, hanem azért, hogy hivatást teljesítsen: elbeszélje sorsát, tanúságot mondjon, s így járuljon hozzá ahhoz a munkához, mely tisztábbá és emberibbé akarja tenni a világot, a társadalom életét.

Először még befejezt az a regényt, melyet a rabság előtt kezdett: a *Prenn Ferenc hányatott életét*. Különös hőst, egy vagányból lett forradalmárt mutat be ebben a könyvben, talán ifjúságára emlékezik. Megírja az *Isten ostarát*: allegorikus elbeszélést, miben az önkény és az egyszemélyi uralom ellen tiltakozik. A közösség szabad véleményalkotásában tetet öltő bölcsességet kínálja orvosság gyanánt: „a görög köztársaság és Róma fénykora bizonyítja, hogy száz közepes, egyenként nem kiváló, de együtt lelkiismeretes tanácsos jobb, mint a legragyogóbb kényúr...” — mondja a görög Priscos, az író gondolatainak szócsöve. Ebben az írásban már a „nagy témához” közeledik: a fogság rajzához, az önkény leleplezéséhez.

Az *Igéző* elbeszélései a letartóztatás, a börtön, a szibériai láger és száműzetés, a szabadulás eseményeit mondják el. A téma végső foglata talán az *Elejétől végig* című novella, mely a történet valamennyi motívumát elénk tárja, leírja a kegyetlen körülményeket, a fogság gyötrelmeit, és felfedi a remény és kiábrándulás, hűség és fájdalom lélekben zajló küzdelmét. Lengyel József teljes körképet ad a törvénysértések koráról, a szenvedésről és megaláztatásról, írásai őszinték és tárgyilagosságok, olyan témák jelentkeznek bennük, olyan indulatok lüktetnek soraikban, mik különös erővel vonzzák az olvasót. Érezzük, hogy végig személyes sorsáról, tapasztalatairól beszél, történeteinek dokumentum-ereje van, a valóság izzik bennük és a történelem.

Mégsem csupán „dokumentumok”. Lengyel József nemcsak leírja tapasztalatait, hanem föléljük is emelkedik, mélyükre is néz. Föléljük emelkedik: vagyis azt keresi, hogy miként történhetett mindaz, ami vele is megesezt; s azt latólgatja, hogy mi hozhatja meg a feloldást, az újrakezdést. Meggyőződése, hogy a történelem túlléphet a múlt bűnein, ha igazi mivoltukban felfedi őket, ítéletet mond felettük, és helyre állítja a szocializmus igazságait. Lengyel a múlttal viaskodik, de a jövőbe tekint: számvetése katharizst jelent, azért küzd, hogy a szocializmus eszméi ismét torzulás nélkül hathassanak. Novellái a tisztulást szolgálják, a szocializmus nevében ítélik el a múlt bűneit.

Eszmei tisztaságát művészi erő egészíti ki. Az *Igéző* írásai riportnovellák, de a műfaj esetlegessége nélkül. Puritán stílusban, a modern próza eszközeivel alkotja meg őket, drámát feszít eseményeik köré, történetüket valami magasabb szférába emeli. A dokumentum sohasem növekszik túl önmagán, egyszeri jelentése van. Lengyel József elbeszélései viszont, túl a tapasztalatok leírásán, mindig megfogalmaznak valami tágabb és mélyebb értelmet: az emberség, a helytállás, a szenvedésben is megőrzött igazságkeresés és életszeretet diadalát. Novelláit egyfajta morális atmoszféra tölti be, nem lehet elhallgatni: erkölcsi igényességükben a nagy oroszokra — Tolsztojra, Dosztojevszkijre — emlékeztetnek. Ebben a kötetben mélyül el jellemteremtő művészete is: igazukhoz, józanságukhoz ragaszkodó hősei a humanista helytállást képviselik; leginkább talán felejthetetlen elbeszélésében: a *Kicsi, mérges öregúrban*.

Az *Igéző* új korszakot kezdett Lengyel József írásművészetében: a drámai szerkesztés, a modernül puritán stílus, a bravúros emberábrázolás és a morális problémák iránti érdeklődés korszakát. De még ezután is volt kedve-ereje újítani: a *Három hídépítő* az esszeregény különös műfajával kísérletezik, az *Újra a kezdet* és az *Ante, apud... ultra, trans* pedig az ember intellektusát faggatja, a harmonikus emberi egyéniség felépítésén fáradozik. Ha Lengyel láger-novelláinak az erkölcsi érzékenység és szenvedély adott belső hevíületet, most három új kisregényét inkább az intellektuális szféra fokozott megjelenése teszi izgalmas olvasnivalóvá. Viták, gondolatok sorakoznak e lapokon, az író nem lankadó gondolati frissességgel közelíti meg életünk lényeges konfliktusait, s főként azt, hogy miként képzelhető el a jövő.

Az elmondottak azt tanúsítják, hogy Lengyel József kísérletező kedvű alkotó: versben, mesében, novellában, riportban, kaland- és esszeregényben, — a műfajok érdekében kalandozik, és mindenben fontosat, izgalmasat tud mondani. Terjedeleme nem nagy művet kínál olvasóinak: a mostanában megjelent *Mérni a mérhetlent* két kö-

tetébe egész életműve belefér. Írásainak nem a terjedelem ad értéket, hanem a gondolatok súlya, a szenvedélyek tisztasága, a bennük testet öltő igazságkeresés. Nagy részük egyetlen évtized kohójában született, az író hatvanas éveiben. Okunk van hinni, hogy e termékeny évtized nem zárta le Lengyel írói pályáját, s még új művek, új izgalmas írások következnek — túl a hetvenedik születésnapon.

Pomogáts Béla

BIBLIOGRÁFIA

- Kulcs (elbeszélések). Szépirodalmi, 1956.
Visegrádi utca (regény). Kossuth, 1957.
Prenn Ferenc hányatott élete (regény). Szépirodalmi, 1958.
Három hídépítő (regény). Szépirodalmi, 1960.
Igéző (elbeszélések). Szépirodalmi, 1961.
Keresem Kína közepét (útirajz). Szépirodalmi, 1963.
Elévült tartozás (elbeszélések). Szépirodalmi, 1964.
Mit bír az ember (kisregények). Szépirodalmi, 1965.
Mérni a mérhetelent I—II. (összegyűjtött művei). Szépirodalmi, 1966.

Az olvasók jobb megismerése egy falusi könyvtárban

Dombrád községben (Szabolcs-Szatmár megye) egyedül végzem a könyvtárosi teendőket. A sokirányú munka kevés időt enged az elemző munka végzésére. Mégis megpróbálkoztam vele, mert a könyvtárosnak gyorsan és határozottan kell tájékozódnia, és ajánlásaival irányítani az olvasót. Ehhez megfelelő előkészület kell!

Elemző munkám végzését lehetővé tették a tapasztalatok, melyeket általában a gyakorlati munkámban szerezhettem, különösen pedig a feljegyzések, melyeket az olvasókról előre kidolgozott terv szerint elemző-füzetben rögzítettem, vagy az olvasókkal történt beszélgetés, családlátogatás útján szereztem.

Bár az olvasókkal való kapcsolat, foglalkozás egyéneként különböző módszert kíván, mégis vannak kérdések, melyek minden olvasóval való foglalkozás kapcsán felmerülnek. Ilyenek: Az olvasó személye, körülményei; mióta használja a könyvtárat; látogat-e az olvasó egyéb könyvtárat, vannak-e saját könyvei? Az olvasó érdeklődési iránya. Mit olvas? Miért, milyen céllal olvas? Mikor olvas? Az olvasás mennyiségi adatai; az olvasás minősége; Milyen hatást gyakorol a könyv az olvasóra? Használ-e olvasótervet?

Az olvasók személyi adottságai, körülményei azonban nagyon különböznek egymástól. Még a tipikus esetek elemzése is arra a területre vonzza a könyvtárost, ahol az olvasó egyénisége kizárólagos, egyedi. Itt kell a könyvtárosnak alkotó módon tanácsadó és ajánló munkát végeznie. A könyvtár olvasói közül *hat olvasót* választottam ki alaposabb megismerésre. A munkám során alkalmazott módszereket és eszközöket a következőkben foglalom össze:

Személyi lap és elemző füzet feljegyzéseinek használata; a könyvtár részletesebb bemutatása; alkalmi beszélgetés; családlátogatás, az olvasó bevonása különböző könyvtári rendezvénybe. (Szervezett könyvtár-látogatás, könyvismertető előadás meghallgatása, könyvbarát-szakkör látogatása, ki mit tud verseny, irodalmi fejtörő stb.)

Az olvasók tüzetesebb megismerésére való törekvésemben vigyáztam arra, hogy e megfigyelés külső megnyilvánulásában csak olyan mértékű legyen, amely nem haladja meg a társas érintkezés szokásos mértékét.

Az alábbiakban arcképet rajzolok két olvasóról a hat közül, hogy érzékeltessem megfigyeléseim eredményét.

Egy fiatal tsz-tag

Sz. J. tsz-dolgozó, 20 éves, KISZ-tag. Két éve dolgozik a termelőszövetkezetben. Szülei is itt dolgoznak. Munkáját becsületesen végzi. A munkában lassú. Nehezen vállal megbízást, de a megkezdett dolgát befejezi. Szórakozásaiban alkalmazkodik a fiatalokhoz, akikkel barátkozik. Nem igyekszik feltűnni. A családi élet, amelyben otthon él, harmonikus, kiegyensúlyozott. Otthon csak újságot olvasnak. Különösebb szenvedélye nincs. Szeret otthon barkácsolni. 1965. január 16-án iratkozott be a könyvtárba. Előtte nem volt tagja könyvtárnak.

- Minek a hatására iratkozott be? — kérdeztem a beiratkozásokor.
- Az *Isten őszi csillaga* c. filmet láttam. Akkor nem értettem meg mindent a filmből. El akarom olvasni a könyvet.
- Milyen könyveket olvasott eddig?
- Keveset. Jókai: Fekete gyémántok, Solohov: A hazáért harcoltak, Illés Béla: Ég a Tisza, Móricz elbeszélései.
- Melyik könyv volt az első olvasmány?
- Hauff legszebb meséi. De ezt a könyvet nem nagyon szerettem.
- Melyik irodalmi műre emlékszik vissza a legszívesebben?
- Móricz Betyár c. könyve nagyon érdekes volt.

Röviden elmondotta a regény tartalmát. Feltűnt világos gondolatfűzése. Meglátta a mű lényeges cselekményeit. Szeretettel és látható örömmel számolt be olvasási élményeiről. A regényt én is elolvastam. Kezdték érdekelni, hogy meddig hatolt be a mű mondanivalójába, tartalmába, mélységeibe?

- Mi áll a történet középpontjában?
- Rablás és nyomozás.
- Csak az volt a célja az írónak, hogy izgalmas eseményt mondjon el?
- Az író fő célja a parasztság szörnyű életének megmutatása volt. Így válhatott érthetővé, hogy sokan betyárrá lettek. Megmutatja az író az ellentétet, a főúri életet is. Van egy másik nagyon fontos szála is a regénynek. Ez pedig a falu forradalmi megnyilvánulása, a tüntetés és a csendőr sortűz leírása.

Itt megkérdeztem, hogy hányszor olvasta el ezt a regényt.

- Egyszer, de ha sikerül majd megkapni a könyvtárból is, újra el fogom olvasni.
- Elmondott-e mindent e művel kapcsolatban?
- Különös az a szerelem, amely a betyár Szörnyű Jóska és az előkelő Dea között szövődik. Nem egészséges dolog játszódik itt le. Ez nem igazi szerelem, nem is lehet igazi szerelem. Szinte el sem hihető. Ha ez nem lenne megírva a regényben, Jóska igen nagy hős lehetne.

— Hová vezetett a szegénység nyomoꝝa?

- A kivándorláshoz.
- Derűlátó, optimista volt ez a regény?
- Nem. Ez a mű elszomorító. Egyedül maradt Szörnyű Jóska, a főhős, aki nem is igyekezett segítséget keresni, csak magányos küzdőként igyekezett ki-kitörni egy elnyomó, kizsákmányoló társadalom markáiból.

A beszélgetést, amelyben a könyvtáros csak kérdezett, az olvasó azzal fejezte be, hogy ez az első eset, amikor vele ilyen *esze szerint* elbeszélgettek.

— És a barátai?

- Amikor és ahol többen vagyunk, csak malacságokról esik szó.
- Senki nem szeret olvasni a fiatalságból?
- Ha szeret is, nem meri bevallani. Látom, hogy a városban dolgozó falusi fiatalok, akik már keresnek, legtöbbször csak csónadrágot, hegyesorrú cipőt, meg „presszói” magatartást hoznak magukkal haza. Itthon aztán ilyen hiú külsőségekben tombolják ki magukat. Tudom én, hogy ez a magatartás csak a közös szórakozásra vonatkozik. Magukban sokat töprengenek ők is.

Befejeztük a beszélgetést. Kezébe adtam Móricz *Rózsa Sándor* c. regényét. Három hét alatt olvasta el. Meglepően jól látta meg lényegét. Újabbán már naponta olvas egy-másfél órát. Bankácsol és közben szívesen elgondolkozik az olvasottakon. Ilyenkor kedve telik, hogy végig gondolja az olvasott mű részleteit. Megkapta az *Isten őszi csillaga* c. regényt is. Miután megállapítottuk, hogy rengeteg a jó könyv, érdemes válogatni közöttük, megkért: ezt a válogatást én végezzem el. Olvasási tervet állítottam össze számára. Megkértem, hogy egy hét múlva jöjjön el ismét. Ez időre sikerült a KISZ-fiatalok közül is néhányat meghívni könyvtárlátogatásra. Pár hónapja Galambos Lajos *Isten őszi csillaga* c. regényéről film-ankétot tartottunk, ezen a KISZ-fiatalok egy része is megjelent. Most a könyvtár bemutatása után röviden elemeztük a regényt. Sz. J. sikerrel szerepelt. Az összefüggés eredményes volt. A megjelent KISZ-tagok mindannyian beiratkoztak a könyvtárba.

Ezek az újabb szellemi élmények és sikerek hatalmas szomjúságot ébresztettek olvasómban. Elmondta, hogy sok-sok értékes könyvet szeretne elolvasni. Bevallása szerint meggyorsult az eddigi lassú munkatempója, élénkebben végezte munkáját, hogy több ideje maradjon olvasásra. Olvasási technikája eddig is jó volt, az olvasás meny-

nyisége is elegendő lett. Az olvasás minőségét nagyon jónak találtam. Mint könyvtárosnak legfontosabb feladatomban annak elérése lett, hogy megmaradjon Sz. J. kiegyensúlyozott életrendje, a valóságához, munkájához, környezetéhez fűződő egészséges kapcsolata, hogy nagy olvasási kedvében el ne szakadjon a világtól. Nemrégén megkért, hogy látogassam meg otthonában, szeretne mutatni valamit. Házuk egyszerű, rendes. Seholy felesleges holmi, a tisztaság ragyogó. Egy külön, nyugodt, békés kis világ. Szerettei körében mutatta be szebbnél-szebb kézimunkáit, fafaragásait.

— Nem akart-e tovább tanulni?

— Megtaláltuk itthon a számításunkat. Jó érzés, ha az ember meg tudja mutatni, milyen a jó munka, ha megbíznak az emberben. Ha okosan beosztjuk az időt, jut bőven mindenre, olvasásra is.

A tsz-vezetőség már jutalmazta is jó munkájáért. Örömmel közölték velem a szülők, hogy amióta a fiúk könyvtárba jár, *erőteljesebbé, színesebbé vált lelkivilága*, egész egyénisége. Legnagyobb eredményemnek azt könyvelhettem el, hogy azok az élmények, tapasztalatok, adottságok, melyeknek nagy része szunnyadóban volt, az olvasmányélmények hatására a felszínre kerültek, és kitárultak környezete és a közösség számára.

Másik tsz-tag a következő generációból

A. K. 42 éves tsz-dolgozó. Az elemzőfüzet rá vonatkozó első bejegyzése 1965. január 10-én kelt. Ezen a napon senki nem volt a könyvtárban. A. K. kint várakozott valamire. Kimentem hozzá. Kevés rábeszélésre sikerült behívni a melegre. A könyvtárba lépve meglepődött. Szőnyegek, fotelok, állványok, vitrinek és körös-körül könyvek szép rendben.

— Nézzen körül!

— Milyen szép itt minden! Ennyi rengeteg könyvet életemben nem láttam.

Kértem, üljön le. Szólanul nézegetett. Kikészítettem az asztalra 15—20 kötet könyvet. Köztük volt Gárdonyi, Mikszáth, Jókai, az Új Magyar Lexikon 6. kötete, a Hetvenhét magyar népmese, Kertészeti Lexikon stb.

— Emelgesse meg őket!

Ismerkedni kezdett a könyvekkel. Lapozgatott, nézegetett. Bejött az autóbusz, amelyre várakozott. Megköszönte a fogadtatást. Elmenőben csak annyit mondott:

— Magamtól talán soha nem kerültem volna a könyvtárba. Másnap újra eljött.

— Ha megengedi, megvárom itt a buszt.

Lassan megindult a beszélgetés.

— Úgy érzem, tegnap öt évvel érettebb és húsz évvel fiatalabb lettem. Nagy dolgot kellett leküzdeni magamban. Míg kintről azt a harminc lépést megtettem, a régi világot hagytam magam mögött. Eljöttem beiratkozni a könyvtárba.

A következők derültek ki: családjukban még újságot sem járatnak. Egyedüli könyvük a biblia. A közelükben élő családok sem olvasnak. Nem hiszi, hogy a könyvtárba valaki is járna onnan. Felesége a szombatos szekta tagja. Minden életrevaló számítását, tervét keresztülhúzza. Naponta kérleli, hogy ő is „térjen meg” a „hívók” közé. Ebből sok szóváltás adódik. Ha ez a rögeszméje nem lenne a feleségének, páratlan aszszony lenne. Tiszta, rendes, száz keze van és becsületes. Sajnos, a tsz miatt is sok a nézeteltérés.

— Sikerült-e magát „megtérítenie”?

— Nékem egy szent dolog van az életben, a munka. Amit a két kezem, meg eszem segítségével meg tudok csinálni. Amiket a feleségem szeretne követni a hite parancsa szerint, az butaság és elérhetetlen.

A. K. munkájában, családi életében, a társadalomhoz való viszonyában sok olyan vonás van, mely a mai parasztság nagy részében fellelhető. Dolgos, munkáját becsületesen végző, a földet szerető ember. Beilleszkedik a közös gazdálkodásba. Sok tapasztalata van, különösen a gyümölcs- és szőlőkertészetben, de még nem ismeri a könyvek hasznát. Azt, hogy ma már csak az elmélet és gyakorlat egybehangolásával lehet eligazodni a szakmabeli feladatok között. Ezért a következő tervet készítettem, amelyet meg is valósítottam. A szomszédját jól ismerem. Megkértem, hogy meglátogathassam és könyveket vihessek magammal. Hívja még a közeli családokat, szomszéd-

dokat is. A megbeszélte időpontban elmentem a szomszédhoz. A következő műveket vittem magammal: Móra történelmi elbeszélései, Gárdonyi: Egri csillagok, Móricz: Rokonok, A boldog ember, Illyés: Puszták népe, Román: Mítoszok könyve, Magyarország 1965. Hetvenhét magyar népmese, Testvérnépek meséi.

Tucatnyian jelentünk meg ezen az összejevetelen. Á. K. feleségestől együtt ott volt. A könyveket kiállítottam az asztalra. Megkértem őket, hogy ma a könyvekről beszélgethessünk. Bemutattam a magammal vitt könyveket, a szépirodalmiakat, a szakkönyveket, végül a meséskönyveket. Kértem, válasszanak, melyikből olvassak fel. A mesére szavaztak. Egy mesét, egy történelmi elbeszélést mutattam be, és egy részletet olvastam fel *A boldog ember*ből. Melyiket választanák? Hatan a meséskönyvek után nyúltak, négyen a szépirodalmi könyveket vették kézbe. Á. K. mezőgazdasági szakkönyvet választott. Á. K. felesége tartózkodó volt. De véletlenül mégis kinyitotta a Mítoszok könyvét. Azt gondolta, idegennyelvű könyv. Csakhamar megragadta az egyik vallásos monda. Végül megköszönték, hogy meglátogattam őket. Á. K. megjegyezte, hogy érdekesebb volt, mint egy földművesszövetkezeti tagcsoport értekezlet. Egyöntetűen kértek, hogy mások is menjek el hozzájuk. Megígértem, hogy elmegyek, egy fel-tétellel: ha engem is megkeresnek a könyvtárban.

Két nap múlva Á. K. eljött a könyvtárba. Engedélyt kért, hogy ő válogathasson. Személyi lapjára elsőként az alábbi két könyvet írtam fel: Virágos kert, virágos ablak, Mítoszok könyve. Búcsúzás előtt megkérdezte, mikor jöhet el a szomszédokkal. Megállapodtunk az időpontban. Még egy kérése volt. Tegyek félre neki egy csomó könyvet, mert ő rendszeresen olvasni akar. Olvasási tervet állítottam össze a számára. Biztosítottam, hogy ezeket a könyveket meg is fogja kapni.

Ígérteiket megtartották. Tízen jelentek meg már a következő napon. Élmény volt e találkozás számomra és számukra is. Eltűnt egy fehér folt az olvasótérképről.

Egy ember kis közösségével együtt megtalálta az utat a könyvtárhoz. Á. K.-t is sikerült elvezetni a könyvhöz, az irodalom világába. Örömmel közölte, hogy felesége elmaradozik a szektás szertartásokról, és hogy ő maga már csak mosolyog az olyan dolgokon.

Az elemzőfüzet május 10-i feljegyzései. A szőlő metszését Csepregi: A szőlő met-szése c. könyv útján végezte. Most permetezéssel foglalkozó szakkönyvet olvas. Szeretne olvasni a múlt rendszerbeli pusztai életről. Illyés Gyula: Puszták népe, Veres Péter: Szolgaság és Számadás c. könyvét kapta meg. Kért könyvet az átszervezés idejéről is. Megkérdeztem, más helyről nem kap-e könyvet? Azt mondta, hogy én mint könyvtáros, jobban tudom, mik azok a könyvek, amelyek neki a legjobbak lehetnek.

— Mikor szokott olvasni?

— Regényt este a feleségemnek hangosan. Szakkönyv pedig mindig van a zsebemben. Most is itt van nálam a *Kertészet és szőlészet zsebkönyve*. A szőlőbe és a gyümölcsösbe is mindig magammal viszem. Csodálkoznak eleget a brigád tagjai.

Arany Toldiját is most olvasta el. Érdekes módon nem a cselekményeiről, epizódjairól beszélt, hanem a szereplőkről, a testvérek közötti különbségről, a Toldi és anyja viszonyáról stb.

— Hogy sikerült ennyi érdekeset találnia benne?

— Háromszor is elolvastam, és harmadszor tetszett legjobban.

Azt kértem, hogy minden művet ilyen figyelmesen olvasson el.

— Mikor fog olvasni, ha jön a sok munka?

— Mindennap fogok olvasni egy keveset, még nyáron is. Olyan lett számomra az olvasás, mint a mindennapi kenyér.

Íme, egy paraszt-olvasó a sok közül. Ahogyan elindult a tegnaptól. Ahogyan sok lelki tusakodás után megérkezett a mába. A közösségbe belenövő, a közösségben szívesen élő, helyét az életben megtalált emberré vált. És ebben nem kis része van a könyvtárnak, a könyvnek és talán egy kevés a könyvtárosnak is.

M á r t o n J ó z s e f

IRODALMI DÍJASOK—1966 címmel 500 példányban tájékoztató füzetet adott ki a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár azokról az írókról, akik ebben az évben Kossuth-, József Attila-, illetve SZOT-díjat kaptak. A szép kiállítású füzetben rövid portré található az egyes írókról jellemző idézetekkel, majd önvalomás, ars poetica-szerű írásaik felsorolása és köteteik bibliográfiája következik, végül válogatott jegyzék a róluk szóló tanulmányokból, kritikákból. A hasznos ismertetőt Tóbiás Aron állította össze.

Soó Rezső könyvtára

Könyvtáraink, múzeumaink, művelődési intézményeink sokat köszönhetnek a kiváló ízlésű tudós könyvgyűjtőknek, akiknek gyűjteménye egy-egy történelmi jelentőségű közintézmény alapjait vetette meg, vagy már meglévő állományát gyarapította. Ezúttal egy természettudós könyvtáráról lesz szó, és arról a kapcsolatról, amely őt a könyvhöz fűzi.

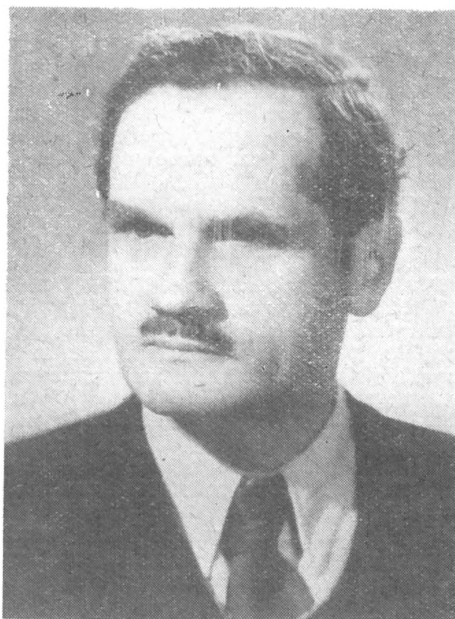
Bemutatásképpen hadd említsem egyik legújabb könyvét: A magyar flóra és vegetáció rendszertani-növényföldrajzi kézikönyvét (I. k. 1964. Akadémiai Kiadó 589 l.). Szerzője Soó Rezső kétszeres Kossuth-díjas professzor, a Magyar Tudományos Akadémia rendes, és még 8 külföldi tudományos társaság tb. vagy lev. tagja, a legnagyobb magángyűjtemények birtokosainak egyike, akinek könyvtárát most mutatom be. Csak a könyvtárát, mert legnagyobb hazai kisgrafikai gyűjteményéről, valamint közismerten nálunk legnagyobb bélyeggyűjteményéről már nem szólok. (Képzőművészeti gyűjteményét a *Művészet* 1963. 3. számában ismertettem.)

Ahhoz, hogy megértsük, hogyan jöhetett létre Soó professzor kb. 10 000 egységet + 12 000 separatumot tartalmazó könyvtára, előbb vele magával kell megismerkednünk, mert hiszen könyvtára igazi jelentősége és szerepe a tudós és a kultúrember életében csak így tárulhat fel, s csak így válhat nyilvánvalóvá annak a mondásnak igazsága, hogy mutasd meg a könyvtáradat s megmondom ki vagy.

A növénytársulások kutatásának tudományát, a növénycönológiát ő vezeti be Magyarországon és nagy részben saját és tanítványai működéseként köszönhető, hogy hazánk e téren Európa egyik legkikutatottabb területe, talán csak Svájc előzi meg. Soó Rezső mögött 45 éves kutatói múlt áll. Eddig 17 könyve és ezernél több cikke jelent meg. Nevéről tisztelői eddig 40 növényt neveztek el.

Aligha volna értelme ezek után föladni a kérdést: melyik virágot szereti legjobban? És mégis: különösen kedveli az orchideákat. 1965-ben a Német Orchidea Társaság meghívására tartott előadást. Megérkezésekor a hamburgi lapok így írtak: „Megérkezett az orchideák pápája Budapestről!” Az előzményekhez tudni kell, hogy a professzor írta meg 1930–1940 között Európa és a mediterrán orchideáinak kritikai monográfiáját.

Fontosabb művei között említendő: Geobotanische Monographie von Kolozsvár (Debrecen, 1927), A Mátra hegység és

környékének flórája (1937), A Tiszántúl flórája (1938), A Székelyföld flórájának előmunkálatai (1940), Kolozsvár és környékének flórája (1941–1944), Az erdélyi Mezőség flórája (1949), Növényföldrajz (1949), Fejlődéstörténeti növényrendszertan. (1953, 1963, 1965.) A magyar növényvilág kézikönyve (Jávorka Sándorral) I–II. 1964. A Szovjet Botanikai Társaság nemrégiben választotta tiszteletbeli tagjává. A Nyugat-Berlinben megjelent *Engler Syllabus der Pflanzenfamilien* c. mű 1964-es kiadása négy növénytani rendszert ismertet az egész világról: egy angolt, egy hollandit, egy szovjetet s negyedikül — az övét, Soó professzorét. Amíg azonban idáig elérkezett, könyvtára is kialakult s ma már az ország ilyen típusú magánkönyvtárai között könyvtári egységre az elsők között, tartalmi és művészi értékekre nézve azonban — eddigi ismereteink szerint — az első helyen áll.

Soó Rezső 1903-ban született Székelyudvarhelyen. Apja ügyvéd, aki korai halála után kicsi, de értékes könyvtárat hagyott egyetlen fiára. A könyvtár elég jelentős volt még olyan kultúrközpontban is, mint amilyenek Székelyudvarhely számított. Főleg szépirodalmi műveket tartalmazott, de nem hiányzott belőle a ma is sok haszonnal forgatható Pallas Lexikon, Szilágyi Sándor 10 kötetes Ma-

gyarország története és az első teljes Jókai-sorozat sem. Egyik könyvespolc tetején még most is látható az a domborműves kötésű Képes Remekírók sorozat, amelynek kötetei ifjú fővel mind végigolvasta, a versek közül nagyon sokat meg is tanult.

Arra a kérdésre, mikor, hány éves korában vásárolta „saját kezdeményezésből” az első könyvet, mosolyogva feleli: első vásárlásai bélyegekkel kapcsolatosak, de körülbelül 8 éves lehetett, amikor meséskönyvet vett: Andersent, Grimmet, Benedek Eleket...

Tizenhat éves korában már bejárhatott a kolozsvári egyetemi könyvtárba, ahol méltányolva a botanika iránti alapos érdeklődését, külön asztalon tarthatta az őt érdeklő könyveket, nem kellett azokat esetenként újra kikölcsönöznie. Budapesten az Eötvös Kollégiumban folytatta tanulmányait. A gazdag könyvtár szinte kimeríthetetlenül kínálta kincseit. A botanikával tudatosan már 14 éves kora óta foglalkozott s a budapesti Eötvös Kollégiumban csak azt folytatta, amit kolozsvári diákként tanári inspirálásra már javában művelt. Német, svájci, svéd

és más tudományos művek kerültek sorra. Nagy hatást gyakorolt rá Wettstein bécsi professzor, egyik első munkáját neki is ajánlotta 1927-ben. A fiatalon olvasott könyvek jó részét később fokozatosan meg is szerezte.

S itt érkezőnk el megint a házi könyvtár jelentőségéhez a tudós életében — e könyvek otthoni birtoklása nélkül korántsem tudta volna tudományágát a kívánt sikerrel művelni. A könyvgyűjtés — a gyermeki kornak megfelelően — szépirodalommal kezdődött, de a tanuló évekhez igazodva csakhamar megindult a tudományos művek gyűjtése is. A berlini Collegium Hungaricum ösztöndíjasként a havi 50 márká stipendiumból több ládára való könyvvel tért haza. — Akármerre járt, mindenütt egyrészt szakterületének, másrészt művészetek iránti érdeklődésének megfelelő könyvek után kutatott. Szemben Babbitssal, aki könyvtáráról azt írta, hogy nem „tervszerű gyűjtészenvedélynek” köszönheti létét, Soó Rezsőnél éppen ellenkezőképpen történt. Könyvtáráról elmondható, hogy az valóban a *tervszerű gyűjtészenvedély* eredménye. Őt tudománytörténeti szempontból a régi forrásművek éppúgy érdekelték, mint gyűjtőt, amatőrt, bibliofil egyet kiemelkedő művek *első kiadásai*. Szépirodalmi és művészeti termékek éppúgy, mint botanikai művek s még egyebek is, amik széles érdeklődési körének megfeleltek. Ízelítőül csak néhány fontosabb művet nevezek meg, amihez alig kell magyarázat. Hogy mit jelent az inkunabulum, meg az unikum, vagy az alacsony, zárt példányszám s a ritkaság (rariora), minden könyvbarát tudja.

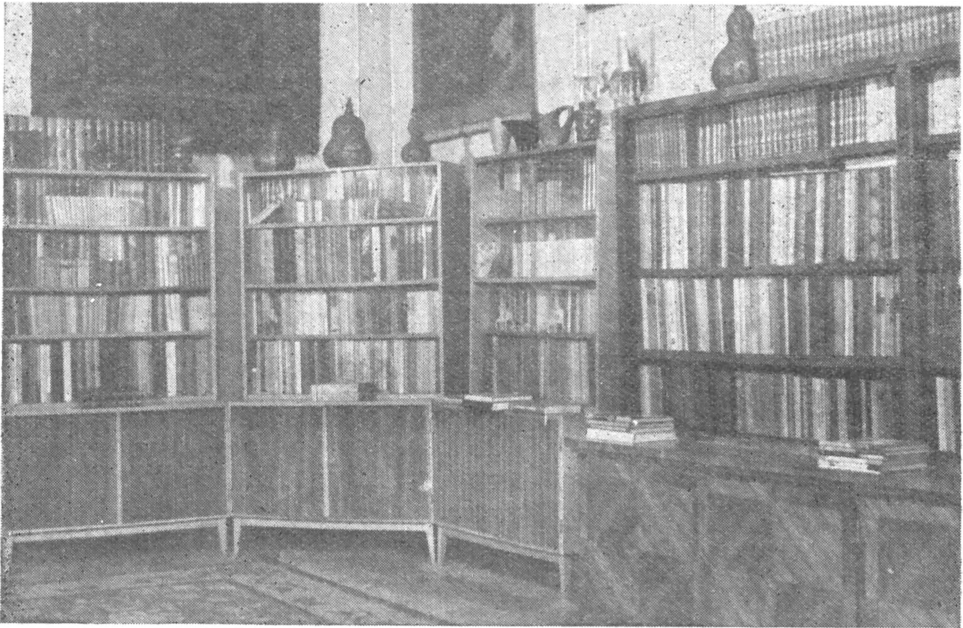
Soó Rezső könyvtárában *inkunabulum*: *Hortus sanitatis minor* (Augsburg 1493), *Hortus Sanitatis maior* (Strassburg 1497); kilenc *ritka* fűvészkönyv a XVI. századból, köztük *Fuchs: De historia stirpium*-a (Basel, 1542), *Bock Kräuterbuch*-ja (Nürnberg, 1963) D. Kandel színezett fametszeteivel; a cseh botanikus irodalom egyik ritkasága: *Matthiolus—Hagek: Herbarz* (Prága, 1562); továbbá a kb. 12 példányban fennmaradt, 1578-ban megjelent *Méliusz Juhász Péter Herbariumának* egyik példánya.

Magyar vonatkozásban még különösen nagy értékű *Waldstein—Kitaibel: Descriptiones et Icones plantarum rariorum Hungariae I—III.* kötete (1802—1812), amely mindössze kb. 200 példányban készült s 280 kézzel színezett rézmetszetet tartalmaz.

Bibliofil gyűjtő Soó Rezső abban az értelemben is, hogy nemcsak a bibliofil értékű, de a bibliofil *szépségű* könyveknek is gyűjtője. Az igényes gyűjtő előtt a

A londoni John Pine Horatius művéhez készült rézmetszete 1788-ból

Könyvtárrészlet

könyveknek nemcsak tartalmuk, vagy ritkaságuk biztosít értéket, hanem azok művészi megformálása és a példányok kifogástalan állapota is. Ami a könyvek esztétikai megjelenését, könyvművészeti rangját illeti, etekintetben sem korlátozza gyűjtési területét sem egyetlen témakörre, sem egyetlen korszakra. Elmult századok iparművészeti könyvremekei ezért találhatók meg gyűjteményében a modern könyvművészeti alkotások hosszú sora mellett.

A régi korok művészi könyvterméséből ki kell emelnünk a francia könyvművészet 1700—1850 közötti fénykorából származó kb. 140 kötetre terjedő külön gyűjteményt. Nagy gonddal gyűjtötte Ovidiust, Horatiust és La Fontaine-t. A La Fontaine kiadványok között látható a Fragonard illusztrálta nagy kiadás, de megtalálható a legszebb XVIII. századi kiadás is (1762-ből) Eisen metszeteivel. Az Ovidius gyűjtemény legrégebb kiadványa 1543-ból való. A Horatius kiadványok egyikének — megjelent Londonban 1731-ben — minden oldalát a könyvdíszekkel, illusztrációval és a szöveggel együtt Pine véste rézlemezre s ennek ellenére még a sorregiszter tekintetében sem marad el a mai bibliofil könyvek tipográfiai gondossága mögött. Ugyanez mondható a *Chants et Chanson*, 1848-ban Párisban kinyomtatott 3 kötetéről is, amelyet ugyancsak rézlemezről nyomtak.

Soó Rezső különös érzékenységgel vonzódt az illusztrált könyvekhez. Elég egy pillantás a művészek sorára, hogy a gyűjteményt, mint az illusztrált kötetek tárházát is értékelni tudjuk.

A XVIII. századi franciák közül pl. Eisen (Voltaire: Henriade), Moreau I. J. (Voltaire: Pucelle, Meurs de notre temps), Gravelot (pl. Lucretius), Cochlin stb. — A XIX. századból: Bertall, Daubigny, Daumier (pl. 35 lap a Musée pour rire-ban), Doré (Biblia, Cervantes, Rabelais, Lafontaine stb.), azután Gavarni, Gigoux, Grandville, Jeannot, Johannot, Meissonnier, Rops stb. J.—H. Bernardin: Paul et Virginie c. Párisban 1850-ben L. Cormernél megjelent regényét több tucat művész több száz fa- és néhány acél-metszete díszíti, némelyik oldalon három illusztráció is csatlakozik a szöveghez, azzal szépen egybekomponálva. Azonkívül számos egész oldalas műmelléklet is emeli a körös körül aranymetszetű egész-bórkötésű könyv művészi értékét. De igazi érdekessége mégis a függelék, amelyben a regényben előforduló növényekről olvasható pontos tudományos ismertetés, ez a rész is fametszetekkel illusztrálva. Nem emlékszem, hogy a magyar könyvkiadásban ez a példa ilyen könyvművészeti szinten követésre talált volna.

Számos modern francia és a belga Masereel mellett az angol illusztrátorok közül első helyen említendő Brangwyn,

Bearsdley (pl. *La Morte Arthur*, Wilde: *Salome*, *Lysytrata* stb.). A magyar származású *Pogány* Willy sok könyve, azután Dulac, Rackham, Bell, C. Thomson és mások.

A *magyarok* közül Zichy Mihálytól Szász Endréig szinte minden valamirevaló illusztrált könyv megtalálható a könyvtárban. A hazai bibliofil kiadványok közül elsősorban a Kner, Tevan, Amicus, Kellner, Rózsavölgyi, Hungária amatorkiadványai jelentenek különleges értéket.

A XX. századi szépirodalmi kiadványsorozatok között említhető a Klasszikus Regénytár teljes sorozata, a Genius kiadványok — legtöbbször bibliofil változatban, az Erdélyi Szépművészek Céh sorozata, a Magyar Helikon kiadványai, a Móra kiadó zsebfornatúmú kis klasszikus sorozata és a Magyar Műemlékeké. A sorozatok a szép és fontos egyedi kiadásokat egyáltalán nem nyomják el, ami a főtínekből is nyilvánvaló.

A könyvtár egyharmada képzőművészeti vonatkozású. Rendkívül gazdag ritka XVIII—XIX. sz.-i (100—165 példányban megjelent) luxuskiadványokban, valamint modern sorozatokban és eredeti grafikákkal illusztrált folyóiratokban. A művészettörténeti könyvek között inkább azt volna könnyebb felsorolni, mi nincs meg a kiemelkedő művek közül. Megtalálhatók a SKIRA nagy- és középméretű sorozatai, a Phaidon kiadványok, valamint a nagy külföldi galériák reprezentatív színes kiadványai, azután több száz monográfia, a legszebb magyar képzőművészeti kiadványokkal együtt.

Az utóbbi években külföldi gyűjteményekben sokat tanulmányozta a modern — főleg szürrealista és nonfiguratív (absztrakt) — művészetet. Kissé rejtélyesen hangzik, amikor azt mondja: most már *érti* ezeket az irányzatokat.

Arra a kérdésemre — ismerve tudományos és közéleti elfoglaltságát —, hogy mikor olvas? — a válasz meglepő: éjjel, legtöbbször 2 és 3 óra között. Mert délelőttijeit elfoglalják az előadások, értekezletek, ülések, a tudományos viták, minősítő bizottságok. Délután és este tudományos munkáját végzi. Írás, szerkesztés, korrektúra s némi társasági élet, így olvasásra többnyire csak az éjszakából tud ellopni valamelyes időt. Elsősorban szépirodalomra, útikönyvekre, néha még egy-egy jobb kalandregényre is. Babits Dante fordítását még egyetemi éve alatt végig olvasta, javarészen olyan előadások alatt, amelyekről a kollégák közül nem neki kellett jegyzeteket készíteni, s így zavartalanul elmerülhetett a pokol bugyrainak tanulmányozásába.

Dehát mikor is volt ez, hová lettek ezek az aranyidők? Az olvasmányt gyakran a körülmények határozzák meg. Külföldi útjaira nemcsak tudományos művekkel készül föl, hanem szépirodalmiakkal is.

Nemrég olvasta el a magyar fordításban megjelent külföldi modern angol, német, francia drámákat. Az összenyomás meghökkenettette, aztán, mint a buborék, a meglepetés elszállt. Végig olvasta — németül — Dürrenmatt drámáit, s elolvasta Kafka Kastélyát is, „helyenként még élvezte is”. De a sok „modern” darab után Ben Johnson Volponé-ja valóságos fölűdülésnek hatott, éppen akkor jelent meg Szász Endre remek rajzaival.

Költői művekben is változatos a gyűjtemény. Ebben a csoportban gazdag az *Ady*-irodalom, főleg első kiadásokban, valamint külföldi, még kubai fordításokban is. Annyi évtized múltán is Adyt a mindennekfölötti költőnek vallja. Ezért a Magyar Bibliofil Társaság, amikor 1963-ban tiszteletbeli tagjává választotta, egyik Ady-vers amatőr kinyomtatásával kedveskedett neki. Ady után legjobban Tóth Árpádot kedveli, de Babits, Kosztolányi, Erdélyi József, Szabó Lőrinc, Áprily Lajos éppúgy kedvenc költői közé tartozik. Szabó Lőrinchez személyes kapcsolatok is fűzték, aminthogy személyesen ismerte a kor legtöbb kitűnő íróját, Móricz Zsigmondot éppúgy, mint Németh Lászlót. Gyakran forgatja József Attilát és — saját szavait idézve — sokat köszönhet neki, A ma élő költők közül Ilyés Gyula költészete áll hozzá legközelebb, de a fiatalabbakat is figyelemmel kíséri. Kiderül ez abból is, hogy Juhász Ferenc néhány versét nagyon élvezi, „de nem valamennyit”, amit különben egyetlen költővel kapcsolatban sem lehet megkívánni az olvasótól.

A személyes ismeretség révén számos dedikált példány található könyvtárában. (Móricz Zsigmond, Karinthy Frigyes, Babits Mihály, Tamási Áron, Németh László stb.)

Irodalmat és művészetet közvetlenül inspiráló és művelő ténykedésére is rá kell mutatnunk. Aktív érdeklődésének alaposságára misem jellemzőbb, mint-hogy megírta a debreceni grafika történetét *A mai debreceni grafika*-t (Debrecen, 1935). Egyike azoknak, akik megalapították Debrecenben a nemzetközi tekintélyre emelkedő *Ajtósi-Dürer Céh*-t, amely a könyvillusztrációra, tehát magára a könyvkiadásra és könyvművészetre is hatást gyakorolt. Ennek a Céhnek köszönhetette Debrecen az időkben országosan vezető grafikai szerepét. Ugyancsak egyik alapítója volt a Magyar Exlibrisz c. eredeti lapokkal illusztrált

folyóiratnak. Mintegy húsz művészeti, főleg kisgrafikai tárgyú tanulmánya jelent meg magyar, osztrák és német folyóiratokban.

Könyvtára rendelkezésére áll ma is mindazoknak, akik kutatással foglalkoznak. Tanítványai között Kossuth-díjas tudósokat, akadémikusokat találunk, akik a könyvnek éppúgy barátai, mint maga Soó professzor. Elég olyan nevekre utalni, mint Máthé Imre, Ubrizsy Gábor — az ismert két gyűjtő — Zólyomi Bálint, mindhárman Kossuth-díjasok s az

MTA lev. tagjai. Mindez azt bizonyítja, hogy Soó Rezső, a könyvet szerető és gyűjtő ember fölismerete, hogy szorosán vett szaktudományán túl még hol és mi-
ben segítheti és szolgálhatja a magyar tudomány és művelődés ügyét. Elő példája annak a gyűjtőtípusnak, aki miközben tudományágát európai színvonalon művelte, ugyanakkor a kultúremler sokirányú szellemi igényét alapos tanulmányokkal mélyítette el magában. Gyűjtéménye ma már *nemzeti érték*.

S z i j R e z s ő

A könyvtárak sohasem gyászolnak?

Másodnapja halott volt már Tamási Áron. Az a legsajátosabb hangú magyar író, akinek művét az írók stílusában jártas olvasó néhány mondat után felismeri, annyira egyéni, ezen felül oly művészi és olyan mély erkölcsi igazságokat tartalmaz minden műve, hogy örök értéke marad irodalmunknak.

Hazafelé mentem a könyvtári órák után, amikor a tanácsháza homlokzatán fekete zászlót pillantottam meg. Anynyira szerettem (némiileg ismertem is) Tamásit, hogy akaratlanul arra kellett gondolnom abban a percben: talán a tanácsunk is őt gyászolja, a nép fiát, akinek majd minden sora a faluban gyökerezett, s aki a parasztságért a legsötétebb időkben is mindig harcra készen állott. De amint az várható volt, tévedtem: nem, nem a nagy magyar író gyászolja a tanács, hanem legöregebb tanácstagja halálát. Hogy Tamási is akkor halt meg, vajon tudták-e a tanácsnál? S ha igen, akkor sem volt az ő halottjuk.

De kié hát? Elsősorban a családjáé, aztán a többieké, a kicsiny erdélyi Farkaslakáé, az Írószövetségé, sok másé is, és végső soron az olvasók százezreie is. S ez utóbbiban az én falum olvasói is benne vannak. Bizonyos, hogy így van, mert szinte az olvasók figyelmeztetnek rá, hogy beszéljek a halott íróról, — s közben a Tamási-könyvek eltűnnek a szabad polcokról.

Ezen meghatódom, s ezt nem is szégyellem. De gondolkodóba esek azonnal. A tanácsházi gyászlobogó jut az eszembe akaratlanul is. Persze, a halott tanács-tagot a községi tanács is gyászolja, és pedig látható jellel is. Ez természetes, ennek így kell lennie. Ha egy képviselő meghal, a kerülete s talán az Országház is gyászlobogót tűz ki. A járás, a megye, a pedagógusok, a honvédség stb. is gyászol, amikor valaki eltávozik soraik kö-

zül. Az is bizonyos, hogy a nagy városi könyvtárak és hasonló intézmények is gyászolják munkatársaikat, de vajon kitűzik-e a fekete zászlót egy-egy nagy író, költő halálakor? Úgy hiszem, hogy nem.

Pedig az író mindnyájunké. De mi sem tűztük ki a gyászjelet sem Tamási Áron, sem más nagy író halálakor, ma sem tesszük ezt. Nemcsak azért nem tűzzük ki, mert az nincsen — legalább is a községi könyvtáraknak még nincsen —, de azért sem, mert erre senki eddig nem figyelmeztetett bennünket. Dehát ez ok arra, hogy ne szerezzük be a zászlót és ne gyászoljon a könyvtár? Tisztában vagyunk-e azzal az erkölcsi, nevelői, kulturális veszteséggel, amely ennek elmulasztása miatt ér bennünket, különösen vidéken? Érezzük-e jelentőségét, hogy minél kisebb közösség gyászolja a nemzet egy-egy íróját, annak eszméje, annál építőbbé válik ott, ahol arra éppen a legnagyobb szükség lehet. Sok példa van arra, hogy a halott nagyok eszméi haláluk után válnak igazán élővé. Természetesen nemcsak Tamásra kell gondolnom. Azokra is, akik ezután fognak a nagyok sorából elköltözni. Mi tartja vissza a könyvtárakat, hogy ne adjanak látható kifejezést a gyászuknak az író halálakor, ha a gyászoló csak egy pusztai fiókkönyvtár is?

Nem akarok vitaindító cikket provokálni. Kegyeletsértés lenne ez máris azokkal az idősebb írókkal szemben, akik a természet örök rendje szerint először fognak eltávozni. Nem bolygatom tovább a témát, csak egy szerény javaslattal állok elő: a legkisebb könyvtárnak is legyen fekete zászlója, amelyet kitűz akkor, ha az olvasóknak egy szeretett írója lép a halhatatlan halottak közé. — Ha tudunk ünnepelni, ne feledkezzünk meg gyászolni sem!

T a n k a J á n o s

K Ö N Y V E K R Ő L

KÖNYVHETI ELBESZÉLÉS-GYŰJTEMÉNYEK

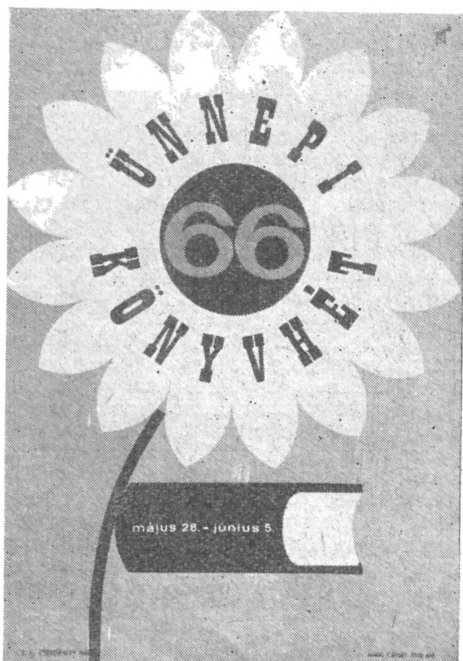
Könyvkiadásunk évről évre a magyar irodalom legjava termését összpontosítja az ünnepi könyvhétre. Kitűnő alkalom ez seregszemlét tartani, felvonultatni kulturális életünk gazdagodó szellemi potenciálját. Külön örömet okoz, hogy ebben az esztendőben a legdúsabb választékot éppen a novelláskötetek nyújtják. Hogy miért? Szívesen és sokszor emlegetjük, hogy költő-nemzet vagyunk vagy — játékosabb formában — „lírai nagyhatalom”. A reformkor óta költészetünk sokszor hozott létre a legműveltebb európai nemzetek poézisével egyenrangú alkotásokat. A széppróza területén a kritikai realista magyar regényt Eötvös József már a múlt század negyvenes éveiben megteremtette (igaz, egy ideig nem volt folytatása), a novella, a „beszély” azonban Jókainál az idill, Mikszáthnál az anekdóta műfaja volt, mely utóbbi ugyan nyújtott módot némi társadalomformáló csipkelődésre, de erősen korlátok közé szorítottan.

A magyar novellaműfaj a századforduló idején indult virágzásnak; Gozdsu Elek, Papp Dániel, Török Gyula munkássága után a Nyugat-nemzedék hozta meg a műfaj teljes kibontakozását. Kafka Margit, Mórincz Zsigmond, Kosztolányi Dezső, Nagy Lajos, Gelléri Andor Endre elbeszélései e műfaj klasszikus remekei. Munkásságuk szervesen folytatódik a novellaműfaj felszabadulás utáni új hullámában, amikor irodalmunk legjobbjai továbbra is szívesen és gyakran foglalkoztak novellalírással, miközben az új csapáson induló fiatal nemzedékek is kimagasló eredményeket értek el.

Az elbeszélés újra irodalmunk egyik jellemző műfajává vált, határai kitágultak: szociográfikus kísérletektől, a riportszerűségtől a társadalmi szatíráig számos új elemmel gazdagodott. Megnőtt olvasóközönsége is, s ma alighanem irodalmunk legnépszerűbb műfaja.

Ennek a megnövekedett érdeklődésnek tesz eleget a Magvető Könyvkiadó, amikor — a *Szép versek* című gyűjteményhez hasonlóan — évente közrebocsát egy-egy mai novellákból álló, szép kiállítású válogatást is. E sorozat idei kötete, a *Körkép 66* — huszonnégy alkotást tartalmaz. Igényes és gazdag gyűjtemény. Szerkesztői — *Rátkai Ferenc* és *Tóth Gyula* — főként arra törekedtek, hogy novellatermésünk változatos spektrumát érzékeltetni tudják. Elsősorban a tematikus bőségre hívjuk fel a figyelmet; mindenek előtt a második világháborús, antifaszista tematika kap erőteljes hangsúlyozást (Barabás Tibor: *Kereszt a hegytetőn*; Cseres Tibor: *Gazdátlan holtak*; Feleki László: *Labdarúgó mérkőzés*; Galabárdi Zoltán: *Scherzo*; Illés Endre: *A főhadnagyné*; Tabák András: *Játékvasút*). Sajátos, lelki konfliktus keretébe zárt, múltba tekintő írás Lázár Erviné (*Furcsa kövek Génianál*). Számos figyelemre méltó mű foglalkozik az ötvenes évek időszakával is: Kolozsvári Grandpierre Emil *A lengőajtó* című elbeszélése a valóság és a képzelet határán, Moldova György: *A verhetetlen tizenegy* című novellája pedig kifejezetten a fantasztkumba futtatva nyújt kitűnő társadalmi szatírákat. Ismét más eszközökkel, a realista társadalomábrázolás hagyományosabb módszereivel leplezi le Szabó Pál *Szépülő szegénység* című novellája a személyi kultusz éveinek adminisztratív stílusát, bizalmatlanságot sugárzó légkörét. Az 1956-os ellenforradalom drámái napjait Thiery Árpád elbeszélése (Alcser sorsdöntő éjszakája) eleveníti meg: pátosz nélkül beszél hőséről, aki végül a partház védelmében, tűzharcban pusztul el. Veres Péter és Végh Antal írásai a falusi és a városi életforma peremvidéken játszódnak, ellenkező előjellel: Veres Péter azt írja le, hogyan plántálódnak át paraszti hősei városi munkássá, hogyan próbálnak gyökeret eresztenei az aszfalton, Végh Antal öregasszonya viszont a vendégeskedésre szánt néhány napot sem képes eltölteni fia mindenképpen ellátott városi lakásában. Csak Gyula írása a kispolgári modernkedés, a felületen életérzés szatírája. Közvetlenül mai gondjainkra válaszoló írásokkal kevésbé találkozunk a kötetben, s erről aligha a szerkesztők tehetnek. A kérdés háttérben inkább novella-irodalmunk időleges befelé fordulása, az erkölcsi kérdések iránti fokozottabb érdeklődése, s talán kísérletezőbb arculata húzódik meg. Nem válságról, hanem egyfajta útkezesről van szó, amely a valóság új elemeit az eddiginél bonyolultabb módon, összetettebb eszközökkel igyekszik megközelíteni. Reméljük, hogy az ábrázolás korszerű lehetőségeinek birtokba vétele az elkövetkező években a direkter társadalmi mondánivaló érvényre jutását segíti elő.

A fenti válogatás mellett a könyvheti termésben azok az elbeszéléskötetek érdemlik a legnagyobb figyelmet, amelyek — gyűjteményes jellegüknél fogva — egy-egy életmű keresztmetszetét adják. Közülük Szabó Pál két vaskos kötetben megjelent válogatása a legimpozánsabb (*Szivárványerdő*). Az író 1931-től napjainkig írott elbeszéléseit gyűjti össze. Szabó Pál elbeszélő-művészete nem szakít teljesen a magyar novella anekdotizáló törekvéseivel, számos, csattanós ötletre felépített, jóízű írása van. Ám ezekben is mindig tud valami jellemzőt, általánosabb érvényűt mondani a korról. Érdeklődése homlokterében azonban a szegényparasztság megindító sorsa áll. Hősei vagy nincstelenek, vagy egy-két holdas kisemberek, akiknek feje felett gyakran perdül meg a dob, hogy házukra árverést hirdessen (Új krajcár). Egyik hőse apja fejfáját viszi be a temetőből, hogy újszülött gyermekére befűthessen a csikorgó hidegben (Tapasztó Péter fejfája). A kegyetlen világ nem ismeri a magánélet szentségét sem, a földesúr lelkiismeret furdalás nélkül, mintegy öröklött jogait érvényesítve gázol bele cselédei családi boldogságába (Szapora Bálint). Az író nagy teret szentel az első világháború krónikájának is: számos hőst hurcolják

távoli frontokra, vágóhídra számukra felfoghatatlan érdekekért. Szabó Pál művészete különös erővel örökíti meg 1945 történelmi pillanatát, ő rajzolja meg talán a legszebben az „ezeréves pör” záróakkordját képező földosztás apoteózisát — mind regényeiben, mind pedig számos elbeszélésében (pl. Most és mindörökké c. elbeszélése). De szava van a személyi kultusz időszakának visszás társadalmi jelenségeiről is: miközben megragadóan eseteli a boldog paraszti jövődő látomását (*Szivárványerdő*), aközben szatirikus éllel bírálja a hozzanemértést, a lélektelenséget, a bürokratizmust (Talajvíz).

Tamási Aron Világó éjszaka című gyűjteménye is gazdag életmű legfőbb állomásain kalauzál végig bennünket. A kötet a nagy író halála előtt pár héttel jelent meg, alkalmat adva tisztelőinek az emlékezésre, a fiatalabbaknak pedig arra, hogy megismerkedjenek vele, aki a klasszikusok sorába lépett. Tamási sajátos jelenség irodalmunkban: a székely nép életét egy maga teremtetten, népmesei-népballadai és biblikus elemekből szőtt mitológia keretében szólaltatja meg. Novelláira indításként az idill jellemző, amely azonban többnyire váratlan tragédiává sűrűsödik. Írásai gyakran a valóságfelettiben horgonyoznak, miszticizmusba torkollanak, ennek ellenére alapvető társadalmi konfliktusokat rejtenek magukba. A szociális ellentéteket szívesen építi be magánéleti viszonylatokba: szerencsétlen szeretők, szegény legény, gazdag leány szolgáltatják számára írásának tragikus hőseit (Zeng a magosság). Szereplői nemcsak „pogány katolicizmussal” átszőtt misztikus szertartásokat űznek, hanem számos esetben kétségbeesett cselekedetekkel adnak hangot a társadalmi elégedetlenségnek. (Pl. a Tüzet vegyének parasztleánye, aki saját házát gyújtja fel tébolyult dühében, mert a jegyző el akarja azt árvereztetni temetkezési költségek fejében.) Legszebb novelláit azonban az embernek a természettel folytatott küzdelme ihleti (*Világó éjszaka*). Hősei lelkiállapotát a mostoha természeti viszonyok, a zord szépségű táj és a kegyetlen társadalom egyaránt determinálják. A keserves megélhetés gondolai alakítják ki a furfangos, jég hátán is életlehetőséget kereső székely típusát: „Jó fajta ez — írja Tamási hőseiről —; szívós és hamar gyógyul. Minden kis ürügyet felhasznál arra, hogy éljen.” Figyelemre méltó mozzanata Tamási szemléletének, hogy — szemben a Horthy-korszak faji uszításával — az együttélő népcsoportok megbékélését hirdeti. Szép példája ennek Közös kincs című írása vagy az Erdélyi csillagok című elbeszélése. Ez utóbbiban a szerelem ver hidat magyar és román közé, noha a szerelmeseik nem kerülhetik el a mártírriumot. Külön kell szólnunk az író nyelvéről, amelyet a székely népi nyelv ízes fordulatai tesznek feledhetetlenül érzékletessé. Talán éppen ezeknek a nyelvi elemeknek túlzott bősége okoz gondot az olvasóknak: sokszor ugyanis már mesterkéltnek-zsúfoltnak, de legalább is stilizáltnak érezzük Tamási stílusát.

Veres Péter Való világ című, nyolcadfélszáz oldalas gyűjteménye — hasonlóan Szabó Pálhoz — az alföldi szegénység krónikáját adja a huszas-harmincas években. Őt elsősorban a falu szélén lakó zsellérek-napszámások sorsa, a „Gyepsor” nyomorúságos élete ingerli írásra. Hőseinek sorsát a nagybirtok, a föld- és munkanélküliség, a pénztelenség s nem utolsósorban a csendőrszuronyok jelenléte írja körül. A kitörés szinte lehetetlennek látszik ebből az Európa-alatti világból. „Mert a szegénynek az a sorsa, hogy engedelmeskedjen, és ne vegye nagyon a szívére, ha bántják.” (Kis kondás) Aratási szerződés című írása is a társadalmi kiszolgáltatottság állapotát festi: a szerződés feltételeit az uraság állapítja meg. Mit lehet ez ellen tenni? „A gépszínekben aratógépek, a folyosón csendőrök, Budapesten országgyűlés és az országban hárommillió koldus van.” Veres Péter szegényei tehát — egyelőre — hallgatnak. Nem azonos hallgatás azonban ez a Kovács Imre könyvében rajzolt, önpusztító „néma forradalommal”. Téli a gyepsoron című elbeszélésében „Kinn dühöng a hóvihár, a kéményben vonít a szél...” Dankó János „gondolatait csak az Isten látja, hallja és érti. Mert ő hallgat. Vajon meddig hallgat?” — kérdezi az író. Veres Péter parasztjainak hallgatása tehát a lázadás ígéretét rejti, az író kérdése vihar előtti csendet érzékeltet. Veres Péter írói módszere merőben különbözik mint Szabó Pálétól, mint Tamási Áronétól. Nála az elbeszélés egyszersmindenkorra elvetette az anekdotikus csattanóra épített megoldást. A valóság módszeres, hogy azt ne mondjuk — szociográfikus felmérésére, a legapróbb részletekig pontos helyzetleírásra törekszik novelláiban is. Kétségtelen, hogy ennek a módszernek vannak hátrányai: mindenekelőtt némi körülményesség s a Möriczra annyira jellemző dramatikusság feszültség csökkenése. De előnyei is vannak: a szóra kényszerített pusztá tények ilyen csoportosítása a kiáltás erejével bír és a mondanivaló sokáig továbbrezeg az olvasóban. Végül pedig: Veres Péter írásait mindez a kordokumentum szintjére emeli. Olyan biztos és határozottan körvonalazott képeket ad egy napjainkra eltűnőben levő paraszti életformáról, a szegényparasztság gondolkodásmódjáról, a „béres-arisztokrácia” mert ilyen is van!) szolgáléktanáról stb., amelyeknek tanulságait nem nélkülözhetjük ma sem, a maguk korában pedig a nemzeti önmegismerés terén szereztek elévülhetetlen érdemeket.

Goda Gábor Miért nőtt az ember az égig? című gyűjteménye látszatra kevésbé korhoz és társadalmi valósághoz kötött írásokat tartalmaz. Az író ugyanis főként a művészi magatartás és a műalkotás gondjaival vívódik. Am ki tagadhatná, hogy amikor a művész megalkuvásáról, be nem teljesült művekről, nagy tervek elmaradásáról elmélkednek hősei — egyúttal a kort is elmarasztalja az író, mely nem kedvezett a műsáknak. Goda e kötetben levő írásainak látható modellje Thomas Mann. Mesterével rokonítja mindenek előtt maga a tematika. A művészet műhelygondjai számos Mann-novella témáját adták, de ezzel a kérdéssel néz szembe Doktor Faustus című regénye is. A zsidó-keresztény mítoszok feldolgozása ugyancsak Thomas Mann-ra emlékeztető vállalkozás (l. Thomas Mann: József-tetralógia, Eleserélt fejek, A kiválasztott stb.) Goda Gábor novelláinak szemléleti alapállása a szkepszis, s az ebből fakadó fanyar ironia. A hazugság dicsérete című elbeszélésének örült hőse így szól az álmában megjelenő ördöghöz: „...hagyd meg nekem az én kétségeimet, mert kételemek nélkül összeomlanék, mint a zsák, amely üres... Hát nem látod, hogy ebben az egész játszmában nem Te vagy a fontos, hanem Én, az ember, aki fénylő hipotézisemmel... teremtek és rombolok, csúfítok és szépítek?” Nem rezignált kételkedésről van tehát szó Goda Gábor novelláiban, hanem társadalmilag nagyon is meghatározott és idejét múlt életelvek tagadásáról és a teremtő fantázia jogainak elismertetéséről. S ezzel összefüggésben az író jogainak és kötelezettségeinek újrafogalmazásáról: „...nincs igaza annak, aki hazudik, aki áltat, aki megelégedett, s aki — ha csak egy percre is — feledtetni akarja az emberiséggel a kínos igazságot.” (Az író halála)

Illés Bélának A 339-es szoba című, új írásait tartalmazó kötete is megjelent. Az író néhány, Budapest felszabadításával kapcsolatos története mellett, a kötet jórészt felülről, egységes elbeszélés-füzérben hosszú betegsége alatti vízióiról számol be. Félig öntudatlan állapotban — a kronometrikus időnek az emlékezés szeszélyei szerinti megtörésével — elvonulnak forradalmár múltjának eseményei. Eleven leírásokat kapunk e látomásokról. Kár, hogy a szerző helyenként kiesik szerepéből, s olyan direkt elmélkedéseket is közbeiktat, amelyek ugyan egyéb összefüggésben helyénvalóak, de amelyeket az álomkeret nem képes hitelesíteni. A könyv leginkább figyelemre méltó mozzanata az, amikor Illés Béla néhány szóban (Nexó moszkvai látogatása kapcsán) a személyi kultusz problematikáját érinti — személyes vonatkozásban. Ez az epizód arra ösztökél bennünket, hogy újra megfogalmazzuk a többször elhangzott igényt: szívesen olvassánk végre Illés Béla tollából, a szemtanú első személyes előadásának szuggesztivitásával hitelesítve, olyan eseményeket, a magyar munkásmozgalom, a forradalmi emigráció történetéből, amelyeket — éppen a mozgalomban vitt szerepe révén — egyedül ő tudhat.

Vészi Endre is új kötettel jelentkezett a könyvhét alkalmából (*Aranyszoba*). Mint korábban, újabb írásait is erőteljes társadalmi problematika, az új jelenségek feltérképezésének igénye jellemzi. Novelláinak legláthatóbb erénye a dramatikusság és a tömör megfogalmazás. Témái között szerepel a lassanként megszépítő messzeségbe tűnő ifjúság (Inasgyerek mellékalakokkal), az emberi gyöngeségek kifigurázása (A nercbelépő), s a társadalom erkölcsi gondjai (Egy ember becsülete). A kötetben — terjedelmét és mondanivalója gazdagságát illetően egyaránt — legkimagaslóbb írói teljesítmény a Kettévált mennyezet című novellája. Nagy kár, hogy a szerző szétforgácsolja benne erejét, s éppen azt a cselekmény-fonalat hagyja elvarratlanul, amelynek következetes végigvitelével igazán „társadalmasítani” lehetett volna hősei egyéni konfliktusát, (A személyi kultusz törvénysértéseiről van szó). A szerkesztés ilyen tétovásága következtében ugyanis az írói szándékot sem lehet egyértelműen megfejteni.

Befejezésül emlékezzünk meg *Fejes Endre Vidám cimborák* című elbeszélés-kötetéről. Fejes könyve nemcsak azért számít eseménynek, mert lassú, nagy műgondot feltételező alkotásmódja következtében igen ritkán publikál, hanem előző elbeszélés-kötetében és Rozsdatemető című regényében tapasztalt színvonaláért is. Igaz, a jelen kötetben összegyűjtött írások — néhány vázlat kivételével — jórészt ismerősek már a folyóiratok hasábjairól, mégis kitűnő alkalmat nyújtanak így együtt arra, hogy összegezni próbáljuk Fejes művészetének egy-két sajátosságát s fejlődése jellemzőit. Első novelláiban főleg Gelléri Andor Endre hagyományára támaszkodott, a mély valóságismeret nála is egyfajta „tündéri realizmussal” ötvöződött össze. Vannak ennek ma is nyomai művészetében, de tovább fokozódott írásainak belső realitásigénye. Fejes azonban nem a naturalisztikus hajlandóságú író szemével közelíti meg a valóságot. Nem az átlaghősöket keresi, hanem a különleges, egyszeri, nem egyszer groteszk életrészeket bányássza elő az élet forgatagából. Páratlan érzéke van azonban ahhoz, hogy ezek a sorspályák éppen a valóság legjellemzőbb vonásait olvassák magukba kvintesszencia-szerűen. Vonó Ignác furcsa története például így emelkedik egy társadalmi rengést túlélő szemlélet megörökítésének jelképi magasába, de ugyanezt lehetne elmondani Mocorgó című novellájáról is, amelyet itt forgatókönyvnek feldolgozva ad közre. Fejes művészete mintha azt a megállapítást illusztrálná, mely szerint nem a statisztikai átlag, hanem az egyedi, a különös kiválasztása a legcélravezetőbb eljárás a társadalmi jelenségek belső összefüggéseinek feltárásához. Az író új kötete nagy öröm azoknak, akik megtanulták becsülni művészetét.

Szappanos Balázs

REGÉNYES ZENÉSZ-ÉLETRAJZOK

Nincs kölcsönző könyvtáros, akitől olvasói ne kérték volna az *Elfújta a szél-t*, a *Randevu Rómában-t*, vagy a *Manderley-ház asszonyát*. Érdeklődtek esetleg Edgar Wallace, Edgar Burroughs Rice, sőt talán még Bús Fekete László művei iránt is. Ez az érdeklődés inkább csak jelzészzerűen utal a tényleges problémára, hiszen az olvasók többsége már „megtanulta”, milyen jellegű műveket találhat a könyvtárban és milyeneket nem. Ezek a jelzések azonban — más, talán kevésbé feltűnő jelzésekkel együtt — világosan megmutatják, milyen erős az érdeklődés „az irodalom alatti irodalom”, a giccs, a ponyva, a limonádé és a lektűr iránt.

A ponyva, limonádé, lektűr a giccsen belüli irodalmi „műfajok”, az összefoglaló fogalom a giccs. Mi a giccs? Az Irodalmi Lexikon definíciója szerint „művészietlen eszközökkel, többnyire pusztán anyagi érdekből készült, hamis vagy sekélyes mondanivalójú, legtöbbször érzélgős, olcsó hatásokra törekvő irodalmi, képzőművészeti, zenei stb. mű, amely a felületes műélvező számára tetszetős, rutinos ábrázolásával elsősorban a kispolgári ízlésű közönségre hat”. A meghatározás tökéletes, de egy nagy baja van: magából a meghatározásból derül ki, hogy *nincsen olyan biztos, objektív kritérium, amelynek alapján el lehetne dönteni, hogy egy adott mű giccs-e vagy sem*. Már a meghatározás egyes részei is ellentmondhatnak egymásnak. Kétszülhet egy mű pusztán anyagi érdekből, de művészi eszközökkel, törekedhet művészietlen eszközökkel nemes, nem érzélgős, pozitív hatásokra stb. Nyilvánvaló, hogy a giccs megítélése történelmileg, valamint társadalmi osztályonként és rétegenként, sőt egyénenként is változhat. Nincs abszolút mércéje: minősítése az egyén vagy a társadalmi csoport szubjektív esztétikai követelményeitől függ. A követelmények emellett művészeti áganként és műfajonként is nagyon különbözőek lehetnek. Vannak műfajok amelyek könnyebben hajlanak a giccsre, mások pedig szinte teljesen érzéketlenek vele szemben. Operát vagy szimfóniát sohasem írnak cigányzenekarra magyarnóta-stílusban, verses regényre vagy eposzra nem vállalkoznak „pusztán

anyagi érdekből". Ugyanakkor például a zenei életrajz-regények a giccs számára különösen hálás, termékeny területet jelentenek.

Nem akarok ezzel a regényes zenéséletrajzok és a giccs közé egyenlőségjelet tenni. Egyszerűen arról van szó, hogy ez a műfaj, amely természeténél fogva az irodalom határterületén helyezkedik el, rendkívül alkalmas a giccsprobléma konkrét elemzésére. Rövid időközben megjelent, viszonylag nagy számú és ami talán a legfontosabb, tematikailag homogén példaanyag áll rendelkezésünkre. Ez lehetővé teszi, hogy megvizsgáljuk magának a műfajnak a művészi lehetőségeit és problémáit, megpróbáljuk elkülöníteni a műfajon belül található típusokat és irányzatokat, s ezen belül a giccs ismérveinek némileg részletesebb, konkrét összehasonlításon alapuló megvilágítását. Az elemzés módszere talán támpontot ad az átfogóbb tájékozódáshoz is, s anélkül, hogy megkísérelné a giccsprobléma könyvtári vonatkozásainak elvi tisztázását, talán elindít néhány erre vonatkozó gondolatot.

*

Alig másfél év alatt tizenöt olyan regényes életrajz jelent meg, amely muzsikust választott hősülé. Példányszámuk könyvkiadásunkban ritka magas átlagszintet mutatott, gyakran elérte a 40–50 000-ert, több ízben nem is egyetlen kiadásban. Ami áll az élőlényekre, az áll az irodalmi műfajokra is: életerejük szaporaságukon mérhető le. A zenei életrajzok életereje, népszerűsége és közönségikere vitathatatlan.

Pedig maga a műfaj — az életrajzi regény — irodalmi szempontból nem sokat ígér. Híres, ismert személyiségekről, legalábbis ami személyiségük nyilvános, közéleti oldalát illeti, rendszerint gazdag történelmi és tudományos dokumentumanyag áll rendelkezésre. Ez az író kezét erősen megköti, egyszerűen kiterjedt tudományos kutatásra kényszeríti. Hogyan állunk a magánéletünkkel? Ha az illető híresség viszonylag régen élt, magánéletéről rendszerint kevés, gyakran semmi adat nincs. Így az író ebben a tekintetben szabad kezet kap, viszont elbeszélésének csak egyik része hiteles. A közelmúlt hírességeinek személyes ügyeit viszont gyakran még nem lehet nyilvánosságra hozni, mert esetleg még élő személyeket vagy családtagokat sértenének. Kényes kérdés a nagy ember presztízsének megőrzése is: kellemetlen és hálátlan feladat nemzeti hőskéket vagy akár művészi nagyságokat leszállítani a piederasztárról és az igazsághoz híven megírni róluk, hogy, mondjuk, verték a feleségüket vagy sikkasztottak. Ha az író ragaszkodik a tényekhez, „besározza” a nagy halott emlékéit, ha elhallgatja, vagy elkeni őket, akkor hamisít és „lakkoz”. Nem véletlen, hogy az életrajz legközelebbi rokonai, a történelmi regények, legtöbbször *nem* híres történelmi alakokat tesznek meg főhősükné, hanem olyan képzelt vagy valószínűs, de mindenképpen kevésbé ismert, viszonylag alárendelt történelmi szerepű személyt, akinek megformálása az írónak jóval nagyobb szabadságot tesz lehetővé, és a történelmi nagyságok legtöbbször csak a háttérben, epizódalakként szerepelnek.

A művészéletrajzok az eddig említettek mellett még egy sajátos nehézséggel járnak. Az életrajzi regény mindig nevezetes alakot választ tárgyának, aki munkássága, tevékenysége révén lett kiemelkedő alakja korának. Ez a munkásság vagy tevékenység tehát szerves része életének, amellyel az életrajzírónak jelentőségéhez mérten kell foglalkoznia. A művész életében a művészet, a művészi alkotó munka főszerepet játszik. Míg azonban az államférfi, felfedező, politikus, tudós stb. tevékenysége a *társadalmi-fogalmi szférában* zajlik, ami viszonylag könnyebben ábrázolható, *a művészet sajátos nyelvét, kifejezési módját és tartalmát a fogalmi szférába áthelyezni, vagy más művészet (jelen esetben az irodalom) eszközeivel megeleveníteni szinte megoldhatatlan feladat.*

Ha maga a műfaj ilyen sok súlyos nehézséggel jár, érdemes-e az írónak erre a nehéz és hálátlan terepre merészkednie? Úgy látszik igen. Egyeseket talán éppen a feladat nehézsége vonz, másokat pedig a műfaj népszerűsége, a szinte biztos anyagi siker. A műfajból következő problémákat azonban mindkét esetben meg kell oldani: lássuk most milyen konkrét lehetőségei vannak a megoldásnak.

Az egyik, újabb irodalmunkban viszonylag ritkán használt megoldásnál az író megkerüli a legfőbb problémát: lemond a regényesítésről, nem regényt ír, hanem tanulmányt, esszét. Ezzel féllábbal megmarad az irodalom területén — hiszen az esszé lehet igényessége mellett rendkívül olvasmányos is — féllábbal pedig átlép a történelem, zenetörténet, esztétika, kultúrtörténet területére. Ennek a módszernek óriási előnye, hogy nem kényszeríti az írókat teljességre. Azt mondhatja el, amit akar és amit tud, nem kell kitalálni és ellenőrizhetetlen részletekkel kitölteni a hézagokat. Szabadon választhatja meg az őt érdeklő összefüggéseket és figyelmen kívül hagyhatja azokat, amelyek nem illenek a mondanivalójába. Végül, de nem utolsósorban, tetszése szerint közölhet olyan eredeti dokumentumokat (leveleket, kritikákat, újságcikkeket stb.), amelyek a regényes feldolgozásba nem illeszthetők be. Ennek a

formának könnyebb, olvasmányosabb rétegét képviselték *Guy de Pourtalés* régebben nálunk is népszerű írásai, nehezebb, súlyosabb mondanivalójú rétegeből pedig *Romain Rolland Beethovenét* vagy *Thomas Mann Wagnerrel* foglalkozó írásait hozhatjuk fel példának. A közelmúltban megjelent művek közül csak egy tartozik ide, *Szegő Júlia Bartók*-könyve, amely ugyan megtévesztő módon életrajzi regénynek nevezi magát, de valójában a személyes emlékezés és az életrajzi esszé rokonszenves keveréke.

Ha az író ragaszkodik a regényformához, vállalnia kell a velejáró kötöttségeket. Hajlamai, műveltsége, írói szándéka és rangja szerint ezen belül is több lehetséges megoldás között választhat. Előrebocsátva, hogy a módszerek és típusok a gyakorlatban legtöbbször egymásba folynak és sokkal ritkább a tiszta típus képviselő mű, mint a vegyes „hibrid”, durván kitűzve a határokat, mégis három fő típusal találkozzunk: a regényesített ismeretterjesztéssel, az életrajzi keretbe öntött limonádé-giccsel és végül, sajnos ritkán, művészi-irodalmi értékű művekkel.

A regényesített ismeretterjesztés legegyszerűbb és legtisztább formája az ifjúságnak szól. Fő elemei a korrajz, a művész harcainak, küzdelmeinek nevelő célú bemutatása, főbb műveinek vázlatos, nem esztétikai vagy elemző igényű méltatása. A művész magánélete minimális teret kap, hiszen ezek a könyvek természetszerűleg „fehérek”, igen nagy szerepe van viszont rendszerint gyermek- és ifjúkora ábrázolásának, főbb töredékes, befejezetlen, egyenetlen feldolgozás, amikor a szerző lélegzete kifulladás: az ifjúkor leírása után nem talál ifjúsági szinten regényesíthető mondanivalót. Ez áll az utóbbi időben megjelent idevágó művek közül mindkettőre (*Gál György Sándor: Hazám, hazám...; Székely Júlia: Elindultam szép hazámból*).

A „felnőtt” ismeretterjesztés ritkán jelentkezik ilyen tiszta formában — ez a forma nem igazán vonzó és inkább csak az ifjúsági olvasóközönség lebecsülését mutatja. Ezért az ide sorolható művek részben a giccsel, részben az irodalommal tartanak rokonságot. Az irodalmi igényű művek céljukat néha majdnem el is érik: nem a szándékon, vagy az irodalmi készség hiányán múlik, hogy nem válhatnak valódi irodalmi alkotássá, hanem a műfajjal járó elháríthatatlan problémákon, amelyek a vállalkozást gyakran megoldhatatlanná teszik. Ha a becsületes ismeretterjesztő szándékot nem lehet elvitatni, akkor elsősorban a stíláriis, formai és technikai eszközök kapnak szerepet: a konzervatív regényírói technika inkább a giccs, a modern írói eszközök alkalmazása inkább az irodalom felé húzza el a művet. A konzervatív irány „tisztességes” példája *Ambrózy Borostyánja* vagy *Passuth Monteverdi*-regénye, amelyekben nyilvánvaló az alapos életrajzi, történeti és zenei tájékozottság, s az írók biztos kézzel bánnak anyagukkal és eszközeikkel. A modern irány pedig kétszeresen is instruktív: nemcsak zenei ismereteket terjeszt, de ízelítőt ad az olvasónak a nehezebben megközelíthető modern szépirodalomból is. *Keszi Végtelen dallamának* nyilvánvaló mintája *Thomas Mann Doktor Faustus*a, s ilyen mintát igényesen követni nem szégyen. *Ambrózy Világos pillanat*-a a megzavarodott, elmeegógyintézetbe zárt *Schumann* egyetlen hatalmas belső monológja — impozáns formai teljesítmény.

A leplezetlen limonádé-giccs „klasszikus” hazai mintáját *Harsányi Zsolt* irodalmi manufaktúrájának életrajz-sorozata szabta meg. Ez a szabvány a mai napig él és hat, élő irodalmunkban legjellegzetesebb és a maga nemében talán „legszínvonalasabb” képviselője *Zsigray Julianna*. Bár az irodalmi kritika ilyen periferiális jellegű művekkel általában nem foglalkozik, az író abban a „szerencsében” részesült, hogy *Tékozló élet* c. regényére alighanem az utolsó évtized leglesújtóbb kritikáját kapta (*Zsadányi Oszkár, Új Írás, 1963*). Legutóbb 2. kiadásban (és 30 000 példányban!) megjelent könyve, a *Tragikus keringő* talán a legalkalmasabb írásainak jellemzésére. A Lehár-kulcsregény hűségesen tükrözi tárgyát: csillogó, édeskés, banális és mesterkelt, mint egy operett. Az író rutinosan épít a pontosan kiszámított, bevált hatásokra. A Harsányi-féle kelléktárat felfrissítette ugyan néhány „haladó” kellékkel, kitér a társadalmi és szociális problémákra is, de ezek nem törnek meg a stílus vagy a tartalom egységét, ábrázolásuk éppolyan egysíkú és sematikus, szóval operettes, mint a könyv egésze. A regény vitathatatlanul giccs, mégpedig szándékos, tudatos giccs — de azt el kell ismerni, hogy az író tökéletesen ura az eszközeinek, virtuóza a mesterségének. Az olvasó, aki giccsot keres, szolid árut kap a pénzéért. Nem ritkák azonban ugyanennek az árunak a silány, selejtes termékei sem. Mit mondjunk *Láng György Bach*-regényére (4. kiadás, 1966!), amely ugyanennek a giccsműfajnak nehézkes, ügyetlen, dilettáns megtestesítője? Feltéve, de meg nem engedve, hogy ilyesféle olvasmányra is szükség van, a maga nemében bizonyos mércét annak is meg kell ütnie.

Végül, vizsgáztatásul, térjünk át a műfaj sajnos oly ritka irodalmi értékű példáira. Ezeket irodalomtörténetileg is, korunkban is általában az jellemzi, hogy bizo-

nyos mértékig szintén megkerülük a műfaj legsúlyosabb problémáját: nem próbálnak *teljes* pályaképet vagy életrajzot adni, hanem egy kisebb részben, epizódban ragadják meg az egészet, a lényegét. A klasszikus minták, — E. T. A. Hoffmann zenei tárgyú elbeszélései, *Mórike* halhatatlan *Mozart prágai utazása* — nem értelmező leírások, hanem impresszionisztikus, intuitív portrék. A legutóbbi magyar könyvtermésből sajnos ilyen nem említhetünk, s hosszabb időre visszatekintve is csak *Szentkuthy Miklós* két könyvére hivatkozhatunk.

Szembeszállhat-e a könyvtáros az árral, a zenei életrajzok iránti tömeges olvasói igényvel, amely, mint láttuk, nagyrészt a lektűr-limonádé-giccs iránti igény sajátos megnyilvánulási formája? Nehéz kérdés. Számtalan olyan problémát vet fel, amelynek akár csak futólagos áttekintése is nagyon messzire vezetne. Ki kell-e irtani a giccset, vagy szükséges rossznak kell tekinteni? Kiirtható-e egyáltalán, pótolható-e jó irodalommal? Esetleg mégis van némi kulturális haszna? Talán előkészítheti a talajt az igényesebb irodalom befogadására? Szólnak érvek a lektűr mellett is, ellen is — a kérdést elméletileg talán nem is lehet eldönteni.

Abban azonban, azt hiszem, mindnyájan megegyezünk, hogy az irodalom értéke-sebb, társadalmilag kívánatosabb, mint a giccs, ha esetleg el is ismerjük az utóbbi korlátozott létjogosultságát. Ezért a legfontosabb, hogy ne csapjunk be magunkat, hogy meg tudjuk különböztetni a giccset a művészettől, a lektürt az irodalomtól. Úgy látszik, nem zárhatjuk el az olvasót a giccstől, de ne ringassuk magunkat abban a hitben, hogy irodalmat adtunk a kezébe. Ha az olvasó sorozatosan zenei életrajzot kér, adjunk neki, de próbáljuk meg kihasználni gyanútlan *tárgyi* érdeklődését és indítsuk az értékesebb művek irányába. És itt nem csak a szépírók jönnek számításba, hanem a tollforgató zenészek is, nemcsak az életrajzok és tanulmányok, hanem az önéletrajzok és emlékezések is. *Agatha Fawcett* emlékezései többet mutatnak meg Bartók emberi arcából mint akárhány életrajzregény; *Honegger Zeneszerző vagyok*-iából a laikus olvasó többet és hitelesebben érthet meg a zenéből, mint tucatnyi híg „szépirodalmi” feldolgozásból. S ha az olvasó néha olyan könyvet kap a kezébe, mint *Bruno Walter* emlékezései, amely szépírói teljesítménynek is mesteri, akkor talán közelebb jut annak megértéséhez, hogy mi a művészet és mit jelent művésznek lenni, s talán nem is leli többé kedvét a limonádéban abban a fajtájában, amelyik a zenét, a műsziák legnemesebbikét szentségteleníti meg.

Szilágyi Tibor

IRODALOM

- AMBRÓZY Ágoston: Borostyán. Schubert életének regénye. 3. kiad. 1965, Zeneműkiadó.
 AMBRÓZY Ágoston: Világos pillanat. Schumann életregénye. 1964, Zeneműkiadó.
 AMENDA Alfred: Eroica. Beethoven életregénye (Apassionata.) 1964, Európa.
 BARÁT Endre: Boszorkánytánc. Paganini életregénye. 3. kiad. 1965, Zeneműkiadó.
 BOKAY János: Egy rózsaszál szebben beszél. Kacsóh Pongrác 2. kiad. 1964, Zeneműkiadó.
 GÁL GYÖRGY Sándor: Hazám, hazám, te mindenem. Erkel Ferenc életregénye. 4. kiad. 1965. Móra.
 GÁL GYÖRGY Sándor—SOMOGYI Vilmos: Mesél a bécsi erdő... A keringő és a Strauss-család regénye. 1965, Zeneműkiadó.
 KESZI Imre: A végtelen dallam. Wagner életregénye. 2. kiad. 1964, Zeneműkiadó.
 LÁNG György: A Tamás templom karnagya. Johann Sebastian Bach életregénye. 3. kiad. 1964, Móra.
 MANN, Thomas: Wagner és korunk. Írások, elmélkedések, levelek. 1965, Zeneműkiadó.
 PASSUTH László: A mantuai herceg muzsikusa. Claudio Monteverdi korának regényes története. 5. kiad. 1964, Zeneműkiadó.
 SZEGŐ Júlia: Embernek maradni. Bartók Béla életregénye. Bukarest — Bp. 1965, Ifj. Kiadó — Zeneműkiadó.
 SZÉKELY Júlia: Elindultam szép hazámból. Bartók Béla élete. 1965, Móra.
 SZÉKELY Júlia: A halhatatlan kedves. Beethoven 3. kiad. 1964, Zeneműkiadó.
 SZENTKUTHY Miklós: Divertimento. Válogatok W. A. Mozart életére. 1957, Magvető.
 SZENTKUTHY Miklós: Doktor Haydn. 1959, Zeneműkiadó.
 VINOGRADOV, ANATOLIJ Kornel'evics: Paganini. 3. kiad. Uzsgorod — Bp. 1964, Kárpáti Kiadó — Európa.
 WALTER Bruno: Téma variációkkal. Emlékezések és gondolatok. 1966, Zeneműkiadó.
 ZSIGRAY Julianna: A Sugár úti palota. Erkel Ferenc életregénye. 4. kiad. 1961, Zeneműkiadó.
 ZSIGRAY Julianna: Tékozló élet. Reményi Ede életregénye. 1963, Zeneműkiadó.
 ZSIGRAY Julianna: Tragikus keringő. [Lehár] 2. kiad. 1966, Zeneműkiadó.

LENIN: MŰVÉSZETRŐL, IRODALOMRÓL

1951-ben, a Magyar Írók Szövetsége I. Kongresszusa tiszteletére jelent meg először egy válogatás Lenin irodalmi vonatkozású írásaiból, „Az irodalomról” címmel. Az akkori kötet — egy tíz évvel korábbi szovjet válogatás alapján — Lenin irodalmi tárgyú tanulmányait, leveleit, egyéb munkáinak egyes írókra vonatkozó részleteit tartalmazta. Azóta megjelent magyar nyelven Lenin műveinek 39 kötetes sorozata, s folyamatban van Összes műveinek kiadása is, tehát hozzáférhetőkké váltak mindazok a lenini írások, amelyek kapcsolatban állnak az irodalom és művészet problémáival. A mostani, a korábnál háromszor nagyobb terjedelmű kötet jobb fordításban, szinte a teljesség igényével gyűjti egybe Leninnek azokat a cikkeit, leveleit és egyéb írásait, amelyek betekintést engednek Lenin és az irodalom viszonyába, s megvilágítják irodalomszemléleti elveit.

Leninnek az irodalom és a művészet kérdéseiben elfoglalt álláspontja szervesen beleilleszkedik politikai és filozófiai szemléletének egységes, megbonthatatlan körébe. Az irodalomelmélet számára is fontos megnyilatkozásai a történelmi jelenségek alapos elemzése és az aktuális feladatok világos meghatározásának jegyében születtek. Nem véletlen, hogy éppen 1905-ben, a forradalmi események erősödésének idején vetette fel a pártos irodalom elvét, és írta meg „A párt szervezete és a pártos irodalom” című, nagy jelentőségű cikkét. (Az 1951-es kötet helytelen és félreérthető fordítása szerint a pártos irodalom pártirodalomként szerepelt.) Az írás a kadettek „pártonkívüli” eszméje ellen lépett fel, a kadettek ugyanis megakarták akadályozni, hogy a haladó értelmiség, s köztük az írók a következetes, harcos forradalmiság oldalára álljanak. Lenin szenvedélyesen leplezte le az álfüggetlenséget, a látszati pártonkívüliséget, és e cikkben fogalmazta meg a pártos irodalom lényegét. „Az irodalom nem lehet egyes személyek vagy csoportok nyereszkesedésének eszköze, sőt egyáltalán nem lehet a proletariátus közös ügyétől független magánügy, Le a pártatlan írókkal! Le az irodalmi übermenschekkel! Az irodalmi munka legyen része az egyetemes proletár művészetnek, legyen kereke és csavarja az egyetlen egységes, nagy szociál-

demokrata gépezetnek, amelyet az egész munkásosztály tudatos élcsapata mozgat.”

Sokszor előfordul, hogy Lenin egy-egy nagyobb lélegzetű politikai művében részkérdésként megállapít valamit, amiből irodalomelméleti következtetések is levonhatók. Ilyen volt például a „Mi a teendő?” híressé vált szállóigéje: „Álmodoznunk kell!”. Nem Lenin követése, hanem félreértése vagy félremagyarázása volt, amikor ez a gondolat egy időben a lakkozott irodalom hivatkozási alapja lett. Pedig Lenin világosan beszélt. Éppen a forradalmi demokrata Piszarevre hivatkozva olyan álmodozást hirdetett, amelynek érintkezése van az ábránd és az élet között, amikor az álmodozás reális elébevágás az események természetes menetének, nem pedig elcsapongás egészen más irányba, ahová sohasem juthat el az események természetes menete.

Leninnek a forradalmi eszméktől áthatott magatartása határozta meg a múlt orosz íróiról alkotott véleményét is. Lenin egyéniségét és érdeklődését is megvilágítják azok a cikkek és szemelvények, amelyek az orosz forradalmi demokraták munkásságát értékelik. Lényegbevágó megállapítások, tömör értékelések jellemzik a Herzenről, Belinszkijről, Csernisevszkijről szóló írásokat, emlékezőseket. A legnagyobb elismeréssel Szaltikov-Csedrin munkásságáról írt, s vele kapcsolatban törtek fel a legszubjektívebb, elragadtatott érzései. Fontos helyet foglalnak el a kötetben a Lev Tolsztojról szóló írások. A fontosabbak: Lev Tolsztoj, mint az orosz forradalom tükré, L. N. Tolsztoj és a mai munkásmozgalom, Tolsztoj és a proletárharc, L. N. Tolsztoj és kora. Szinte teljes egészében hozzáférhetővé teszi a kötet Leninnek Gorkijhoz küldött leveleit és észrevételeit, egy megindítóan őszinte és elvi alapokon nyugvó kapcsolat izgalmas dokumentumait.

Sok szemelvény és cikk ismerteti meg az Októberi Szocialista Forradalom utáni időszak lenini munkásságát. Sok írás ad betekintést abba a tevékenységbe, amelyet Lenin folytatott a kulturális nevelő- és szervezőmunka terén. Fontosak például a Proletkult-tal kapcsolatos megnyilatkozásai. Lenin emberi egyéniségének és fáradhatatlanságának legmegkapóbb dokumentumai azok a néhány soros

feljegyzések, levelek és táviratok, amelyeket a polgárháború véres napjaiban, tengernyi munka közepette írt vagy küldött. Az OK(B)P programtervezetének készítése közben küldött például táviratot az Orjol Kormányzósági Végrehajtó Tanácsnak, hogy helyezték szabadlábra a letartóztatott Ivan Volnij irodalmárt, Gorkij barátját. A kötetben az I. oroszországi iskolán kívüli oktatási kongresszuson elmondott beszéde szomszédságában egy feljegyzést találunk Kamenyev részére, hogy a Moszkvába érkező Gorkij számára biztosítsanak tűzifát. 1920-ban levelet írt Lunacsarszkijnak a nagy orosz szótár elkészítése ügyében, kitérve arra is, hogy a szerkesztést végző 30 tudósnek katonai fejadagot biztosítsanak. Volt ideje arra, hogy levelet írjon a Petrográdi Szovjethoz, mert úgy értesült, hogy Plehanov sírját elhanyagolták, s méltatlankodó feljegyzést írt Buharinnak amiatt, hogy a Pravda „mi-

nek közöl olyan butaságokat, mint amilyen Pletnyovnak ez a tudós és divatos kifejezésekkel nagyképűsködő tárcája? A szerzőnek nem a „proletár” tudományt kell tanulnia, hanem egyszerűen tanulnia kell” — írja Lenin a csipőshangú feljegyzésben.

A kötetbe belekerült néhány olyan munka is, amelyeknek nincs kapcsolatuk a gyűjtemény témájával, de — az előszó szerint — hozzásegítenek Lenin módszertani elveinek megértéséhez. (Pl. „A marxizmus három forrása és három alkotórésze, s néhány más munka és szemelvény.) Az elgondolás helyessége, a válogatás ilyen jellegű kitérítése vitatható.

A fontos kézikönyvtári kötetben az írások kronológiai sorrendet követnek, és magyarázó jegyzetekkel és névmutatóval egészültek ki. (Kossut, 564 l. 30 Ft)

G ö n c z i I m r e

A MAGYAR FORRADALMI MUNKÁSMOZGALOM TÖRTÉNETE I.

A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottságának Párttörténeti Intézete régóta érezhető hiány megszüntetésére vállalkozott „A magyar forradalmi munkásmozgalom története” megírásával és kiadatásával. A két kötetre tervezett mű első kötete a magyar munkásmozgalom kezdeti lépéseitől, az 1848—1849-es polgári forradalomtól és szabadságharctól kezdve 1919-ig, a Tanácsköztársaság megdöntéséig ad rendszeres és összefüggő áttekintést a magyar munkásmozgalom kialakulásáról, fejlődéséről és harcairól.

A kötet öt főrészben, részletes időrendi táblázattal és bő illusztrációs anyaggal kiegészítve ad képet a tárgyalt korról. Az első rész a magyar szocialista munkásmozgalom kezdetét és fejlődését ismerteti a XIX. század második felében. A második rész az 1900—1914-ig terjedő korszakot tekinti át, amikor Magyarországon is kifejlődik a monopolkapitalizmus, élesedik az osztályharc, a munkásmozgalom főfeladatává a forradalmi harcra való felkészülés, és a harc győzelemre vezetésére alkalmas forradalmi munkáspárt megteremtése válik. Ilyen szempontból foglalkozik a szociáldemokrata mozgalom erősödésével, a baloldali ellenzék kialakulásával, és az első világháborút megelőző évek élesedő politikai harcaival. A harmadik rész az első világháború kirobbanásától 1918 októberéig veszi

számba a magyar munkásosztály háborúellenes mozgalmait, a baloldali ellenzék aktivizálódását, a Nagy Októberi Szocialista Forradalom győzelmének hatását, a forradalmi válság érlelődését és a Szociáldemokrata Pártnak a forradalom előestéjén folytatott politikáját. A negyedik rész az 1918 októberétől 1919 márciusáig terjedő eseményeket: a polgári demokratikus forradalmat, a Kommunista Magyarországi Pártjának megalakulását és a szocialista forradalomért vívott harcát, majd a szocialista forradalom győzelmének közvetlen előzményeit foglalja össze. Az ötödik rész pedig a Tanácsköztársaság 133 napjának eseményeit és problémáit, a szocialista forradalom győzelmét, a szocialista építés és a forradalmi honvédelem megszervezését, a párt helyzetét és harcait, az ellenforradalom aknamunkáját és a tanács hatalom megdöntését ismerteti, végezetül pedig összefoglaló értékelést ad a Tanácsköztársaság történelmi jelentőségéről és tanulságairól.

Az egyes részekben belül következetesen érvényesül az a törekvés, hogy a magyarországi állapotokat és a magyar munkásmozgalom harcait ne elszigetelten, hanem az általános nemzetközi helyzettel és a munkásmozgalom nemzetközi fejlődésével és problémáival összefüggésben ábrázolja.

A hiányt pótló mű jelentőségét csak fokozza az a tény, hogy a témáról eddig rendelkezésre álló régebbi irodalom jó része a dogmatikus korszak torzításai következtében nemcsak szemléleti, hanem tárgyi vonatkozásban sem ad mindig hű képet a magyar munkásmozgalom egyes szakaszairól és eseményeiről. Sőt, még az olyan újabb keletű, helyes szemléletű mű sem mentes a tévedésektől, mint a MTA Történettudományi Intézete gondozásában 1964-ben megjelent „Magyarország története”, amely pl. a Forradalmi Szocialisták 1918. november 16-i röpiratát a Magyarországi Szocialista Párt és a Forradalmi Kormányzótanács 1919. március 21-i kiáltványaként publikálja.

A most megjelent mű szerkesztő bizottságát szemelláthatóan az a cél vezette, hogy tudományos igényességgel, de mégis népszerű, közérthető formában, a történeti hűségnek megfelelő, torzításmentes képet adjon a magyar munkásmozgalom fejlődéséről, hogy a kiadványt minél szélesebb rétegek forgathassák haszonnal, s ugyanakkor a különböző oktatási formák keretében tanuló emberek igényeit is kielégítse. Ezt a célt azonban csak részben sikerült megvalósítani. A hasznos és hiánypótló műnek ugyanis erőnei és értékei mellett hibái is vannak.

Legfőbb hibája a nagy anyag viszonylag kis terjedelemre való összesűritésé-

ből adódó túlzott tömörség, az adatok, nevek és események szinte már felsorolásszerű zsúfolása, amely a korszak történetében járatlanabb emberek számára nehéz feladattá teszi az események világos megértését és elsajátítását. Igaz, hogy bizonyos esetekben igyekeznek a könyv a közérthetőséget egyes fogalmak magyarázatával megkönnyíteni, ebben azonban nem következetes. Mindenki számára érthető módon meghatározza pl., hogy mi a monopolkapitalizmus, más hasonlóan fontos fogalmakat és eseményeket azonban csak megemlíti, de egyáltalán nem világítja meg azok lényegét. Az ebből adódó hiányosságok részben áthidalhatók lettek volna azzal, ha akár fejezetenként, akár a könyv végén bibliográfiai tájékoztató is lenne az egyes korszakok és a főbb elvi kérdések irodalmáról, ez azonban hiányzik. Hasznos lenne a második kötetben való pótlása.

Az említett hibáknál azonban sokkal fontosabbak és jellemzőbbek a könyv erőnei. Mindenekelőtt eszmei megalapozottsága és szilárdsága, történeti hűsége és könnyen áttekinthető szerkezeti felépítése. Haszonnal forgathatják mindazok, akik a magyar munkásmozgalom történetéről hiteles képet akarnak kapni. (Kossuth, 278 l. 20 Ft)

(K. I.)

KÉPESSY JÓZSEF: 228 ARANYÉREM

A címben szereplő 228 aranyérmet az eddig megrendezett hét atlétikai Európa-bajnokságon adták a győzteseknek. Az atlétikai Európa-bajnokságok megszületésében Magyarországnak oroszlánrésze volt: magyar kezdeményezésre 1934-ben Budapesten határozták el e versenysorozat kiírását és dolgozták ki szabályzatát. Az első Európa-bajnokságot 1934-ben Torinóban rendezték, és ettől kezdve minden négy évben — a két olimpia közötti időszak felében — került sor a továbbiakra: 1938-ban Párizs, 1946-ban Osló, 1950-ben Brüsszel, 1954-ben Bern, 1958-ban Stockholm, 1962-ben Belgrád fogadta Európa legjobb atlétáit. Az atlétanők számára 1938-ban Bécsben rendezték meg az első Európa-bajnokságot, a későbbi vetélkedéseken azonban már mindig együtt szerepeltek a férfiak és a nők

Képpessy József, az ismert sportújságíró könyve azért is időszerű, mert az idén augusztus 30. és szeptember 4. között Budapest lesz a színhelye az Európa-bajnokságnak. A szerző többnyire saját emlékei és a korabeli tudósítások alapján eleveníti fel a nagy versenyek legizgalmasabb mozzanatait. Több esetben azonban megszólaltatja az egykori események hőseit is, a tűnékeny idő távolából az ő emlékeik idézik fel leghitelesebben egy-egy nagy verseny hangulatát, atmoszféráját.

A kötetet gazdag adatanyaga a kézikönyvek sorába emeli. Bizonyára szívesen forgatják majd az olvasók a budapesti EB idején: táblázatai, különböző keresztmetszetű összeállításai miatt ott a helye minden felnőtt- és gyermekkönyvtár kézikönyvtárában. (Sport, 197 l. 24,50 Ft)

Gerő Gyula

AZ ÚJ VESZPRÉMI KÖTETKATALÓGUS

A Veszprémi Megyei Könyvtár kötetkatalógusának második kiadása két részben jelent meg. Az első rész az ismeretterjesztő és szakirodalmat, a második a szépirodalmat tartalmazza. Mindkét rész legalább 4—4 ezer címet tár fel.

A katalógus egyszersmind lelőhelyjegyzék: válogatva a megyei könyvtár, a járási könyvtárak, az ajkai és várpalotai városi könyvtár, valamint a balatonfüredi községi könyvtár állományát tükrözi, mégpedig úgy, hogy közben tekintettel van a kisebb könyvtárak állományára is. Így — bevezetője is ezt vallja — kettős funkciót lát el. Részben a megyén belüli könyvtárközi kölcsönzés segédeszköze kíván lenni, részben könnyíteni szeretné a katalógus nélküli községi könyvtárakban való eligazodást, a tudatosabb állományválasztást.

Mi elsősorban abból a szempontból vizsgáltuk a művet, hogy mennyire áll helyt a könyvtárközi kölcsönzés segédeszközeként. S hogy elkerüljük a szubjektív és felületes kritikát, e vonatkozásban is viszonylag szűk területre szorítkoztunk, de ezt konkrét társadalmi igény alapján tettük. Összevetéssel tudakoltuk meg, hogy miképpen elégíti ki ez a reprezentatív megyei állomány egy IV. éves magyar-szakos egyetemi levelező hallgató pedagógiai, esztétikai, magyar- és világ-irodalmi, valamint ideológiai könyvszükségletét. Az alábbi eredményekre jutottunk:

Bölcsészhallgatóknak összesen mintegy 190 szép- és szakirodalmi művet kell kötelezően vagy ajánlott jelleggel feldolgoznia. Igen öröndetes, hogy ezekből az olvasmányokból a katalógus 121-et — általában a lelőhelyként szereplő könyvtárak zömében megtalálhatóan — tartalmaz. Szinte hiánytalanul megtalálhatók bennük az előirt Ady, Dosztojevszkij, Flaubert, Fontane, France, Kaffka Margit, Móricz, Tolsztoj, Turgenyev, Verlaine és Zola művek, de elégséges előfordulással szerepel Baudelaire, Csernysevszkij, Csehov, Goncsarov, Hauptmann, Ibsen, Juhász Gyula, Rimbaud is.

Néhány bántó hiányosság azonban a szépirodalom vonatkozásában is akad. Így pl. nem található a katalógusban Babits Válogatott művei (1—2. köt.), nem található meg Kaffka Margit Hullámozó élete sem. Megfigyelhető, hogy a köztudatban szépíróknak tartott és egyébként

méltóan reprezentált szerzők tanulmánykötetei nem egyszer elkerülték, ha nem az állománygyarapítók, akkor a szerkesztők figyelmét. Ezért hiába keressük Ady: A nacionalizmus alkonya, Bálint: A toronyőr visszapillant, Bóka: Tegnaptól máig, Füst: Emlékezések és tanulmányok, Gábor: Irodalmi tanulmányok, Vas: Évek és művek c. munkáját.

A marxizmus—leninizmus klasszikusainak válogatott művei és tematikus gyűjteményei szintén ott vannak mindenütt, ahol lenniük kell. Kérdés azonban, hogy Lenin összes műveit csak a megyei könyvtárban kell-e megtalálni. És miért nincs benne a katalógusban Kun Béla: A Magyar Tanácsköztársaságról c. munkája?

De visszatérve ismét az egyéb szakirodalomra: örülnünk kell annak, hogy Klaniczay—Szauder—Szabolcsi Kis magyar irodalomtörténetét és a magyar irodalom történetének hatkötetes új szintézisét minden könyvtárban megtalálhatja az olvasó, s ha kell, még a „nagy Pintért” is megkaphatja három könyvtárban. Viszont Szerb Antal Magyar irodalomtörténetét hiába keresné, ha a szerkesztőknek igazuk van. Jó, hogy Nagy Péter Móriczmonográfiája, Dániel Anna Ibsenje minden könyvtárban megkapható és Bölöni: Az igazi Ady; Koch: Marxizmus és esztétika; Kortársak nagy írókról; Nagy: Az oktatás elmélete; Szigeti: Bevezetés a marxista—leninista esztétikába; Kardos: Vázlatok, esszék, kritikák; Mehring: Irodalmi tanulmányok; Révai: Irodalmi tanulmányok; Szabolcsi: Költészet és korszerűség; Benedek: Kis könyv a versről; Duclos: A párizsi kommün; Fischer: A nélkülözhetetlen művészet; Révai: Marxizmus, népiesség, magyarság; Gorkij: Irodalmi tanulmányok; Hatvany: Irodalmi tanulmányok; Kosztolányi: Írók, festők, tudósok; Lukács: Az esztétikum sajátossága; Ortutay: Írók, népek, századok; Nagy: Író, könyv, olvasó; Hatvany: Ady; Lukács: Ady; Móricz: Irodalomról, művészetéről; Vargha: Móricz Zsigmond és az irodalom; Czine: Móricz útja a forradalomig; A magyar munkásmozgalom történetének válogatott dokumentumai; Pszichológiai tanulmányok; Radnóti: Tanulmányok és jegyzetek; Révai: Válogatott irodalmi tanulmányok; Szigeti: Irodalmi tanulmányok; Vanszlov: A szép problémája; Vincze: Harc az önálló pro-

letárpárt megteremtéséért Magyarországon 1848—1890; Turóczi—Trostler: Magyar irodalom — világirodalom; Lukács: A realizmus problémái; Horváth: Rendszeres magyar verstan c. művek iránti igény is kielégíthető a megyéből. De érthetetlen, hogy miért hiányzik Jermilov Dosztojevszkij-e, Lukács György néhány fontos könyve (Adalékok az esztétika történetéhez, Nagy orosz realisták stb.), Révai több munkája (Kulturális forradalmunk kérdései, Marxizmus és magyarság), Gáldi népszerű verstana, Halász Válogatott írásai, Horváth János egyes munkái (Tanulmányok, Irodalom és felelősség), Kardos László, Tolnai Gábor egy-egy tanulmánykötete (Művek és mesterek, illetve Évek — századok), Sós Zolája. Hiánycikk Osvát Ernő, Komlós Aladár, Plehanov egy-egy műve is.

Felvethetjük továbbá, hogy — bár a katalógus, mint egyébként nem kölcsönözhetőket, bibliográfiákat is elég szép számban felvesz — miért maradt ki Kozsoma magyar irodalomtörténeti bibliográfiájának sorozata.

Tényleges hiány-e, vagy csak szerkesztési hiba, hogy Zsembery Anna tavalyi figyelemzetése (ld. Könyvtáros, 1965. 9. sz.) ellenére egy sereg fontos, felszabadulás előtti mű ismét csak nem került be a katalógusba. Itt elsősorban Babits, Földessy különböző tanulmányköteteteire, Schöpflin néhány alapvető munkájára gondolunk.

Márcsak a könyvtárosok, az iskolákkal való együttműködés szempontjából is fontos lenne, hogy a katalógusba felvegyék az általános és középiskolai tantervet és utasítást.

A hiányzó művek közül 21 a felszabadulás előtt, 14 a felszabadulás és 1955 között, 27 pedig 1956 óta jelent meg. Ezek egy része nyilvánvalóan szerkesztési hibából maradt ki, de egy részük bizonyára tényleges hiány, igaz, hogy olykor (pl. a Révai művek esetében) más kötet kézbeadásával is ki lehet elégíteni a meghatározott igényt.

Láttunk a katalógus más fejezeteiben is hiányokat. Mivel azonban konkrét elemzésükre nem kerülhetett sor, felsorolásuktól eltekintünk. Egyébként elemzésünk eredményét is csak azért részleteztük, hogy rámutassunk: nagy és nagyobb közművelődési könyvtáraink állománya van már olyan gazdag, hogy az e gazdagságban mutatkozó hiányokat a teljesíthető és teljesítendő társadalmi igények felől feltárjuk, és felszámoljuk. Különösen egy olyan vállalkozás publikálása előtt lett volna ez fontos, amely a szakirodalmi szükségletek kielégítését van hi-

vatva elősegíteni. (Esetünkben a szépirodalom iránti igény kielégítése lényegében szakirodalmi szolgáltatás, mégpedig nemcsak a felsőoktatás keretében történő használat miatt, hanem azért is, mert igen sok szépirodalmi műben tanulmány található.)

Most azonban lássuk a kiadványnak a második funkcióra való alkalmazását. Az elemzett szakokban ténylegesen meglévő művek előfordulásának gyakorisága (35%, minden, 39% pedig a legtöbb könyvtárban megvan) arra enged következtetni, hogy a felvett címek — különösen a szépirodalom vonatkozásában — megvannak a kisebb könyvtárak állományában is. Más kérdés persze, hogy a katalógus segítségével mennyire lehet „flottul” tájékozódni. Az összevetési kísérlet arról győzött meg bennünket, hogy a katalógus használata a szakirodalmat illetően eléggé nehézkes. A szakrendi részből elsősorban az általános utalók hiányoznak. (Ézért előfordulhat, hogy a fentiekben hiányként felsorakoztatott művek egyike-másika valójában meg is bűvik a katalógus valamelyik szakjában.) Ismerve az egyszeri szakbeosztásból eredő nehézségeket, a szakrendi rész betűrendes szerzői mutatójának elhagyását sem tarthatjuk helyesnek. A tanulmánykötetek egy része a szépirodalmi kötetben szerepel. Bizonyos szerkesztési figyelmetlenségek leszámításával ebben is az ETO ludas. Tehát az általános utalók sűrű használata mellett a másodbeosztások lehetőségével is élni kellett volna. Kár volt elspórolni azt a bizonyos misét, amibe a terjedelemtöbblet kerül.

A veszprémiek ezúttal félsikert értek el. De ha a belőle levonható tanulságok nyomán a megyében — sőt országosan — megindul a közművelődési könyvtári állományok vizsgálata, fokozatos és szisztematikus kiegészítése, ha csak valamenynyire is segít a katalógustalan és tovább már alig tűrhető (a Könyvtárellátó 1952 óta szolgáltat katalóguscédulákat!) helyzetet áthidalni, akkor a munka nem volt hiábavaló. Az állományépítés megjavításához ugyan egy megyei központi cédulakatalógus kifejlesztése is elégséges lett volna, a katalóguspótló funkció hatékonyságának kitapasztalásához a közreadás is kellett. Egyáltalán nem lehetetlen, hogy e nem hibátlan kötetkatalógussal szerezhető tapasztalatok országosan is segíteni fognak a katalógusprobléma megoldásában. (Veszprém Megyei Könyvtár, I—II. kötet.)

Futala Tibor

Könyvtári kiadványok

AZ EGÉSZSÉGÜGYI KÖNYVTÁROS ez évi 1. száma nagyobb közleményben foglalkozik a hálózat 1965. évi munkájának elemzésével. Érdekes beszámolót közöl a II. Szemklynika szakszervezeti könyvtárának eredményeiről. A két nagyobb elemzésen kívül több írás foglalkozik a könyvtárak időszerű feladataival. A híradó tartalommutatót közöl eddig megjelent számainak anyagáról.

A **FALUSI KÖNYVTÁROS**, a kaposvári járás könyvtárainak híradója új számának bevezető cikkében a III. ötéves terv feladataira hívja fel a figyelmet. A továbbiakban az olvasólétszám emelkedésének lassúságáról, a falusi propaganda javításáról és a puszta könyvtárosok előtt álló olvasótoborzási feladatokról közöl hatásos anyagot. A híradó tartalmas számát a békéről összeállított 16 tételes ajánló könyvjegyzék zárja.

A KÖNYVTÁRÉPÍTÉS és Berendezés Füzetek című KMK kiadvány a 4. számtól kezdve folyamatosan könyvtári berendezési tárgyakat ismertet. A korszerű könyvtári bútorok méreteivel, anyagával, tervezésének és kivitelezésének szempontjaival foglalkozó segédlet nemcsak a kis-könyvtárak berendezői számára lehet hasznos, de mérhetőnek belőle azok is, akiknek a nagy könyvtárak berendezését kell megtervezniük. A kiadvány 4. száma teljes egészében könyvtári állványokkal foglalkozik. A szöveges részek megértését a mellékletben közölt vázlatok és kiviteli részletrajzok segítik elő.

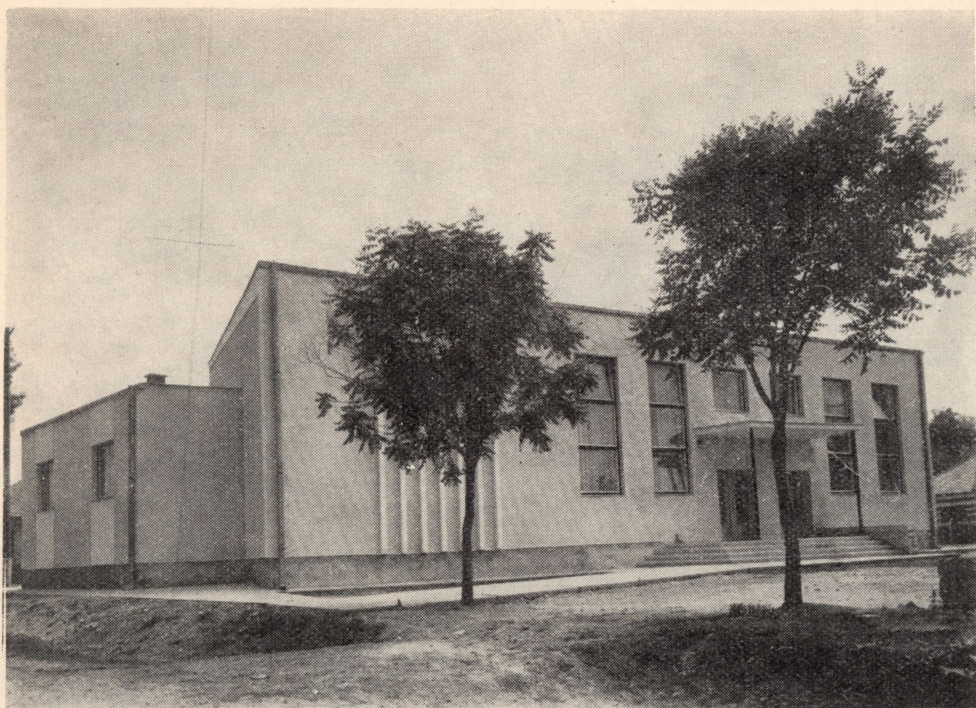
A **PEDAGÓGIAI szakirodalom ajánló bibliográfiáját** készítette el a Népművelési Intézet elméleti főosztálya. Anyagába azokat a publikációkat vették fel, amelyek a népművelési munka, a felnőttek nevelése és oktatása számára adnak elvi és módszertani segítséget. Szerkezetében a nevelés és oktatás fogalomkörének követésére törekszik. A könyvtárosok érdeklődésére elsősorban a könyvtárakkal, valamint a könyvek és újságok felnevelést, népművelési szerepével foglalkozó munkák tarthatnának számot, ilyeneket azonban sajnos, csak nagyon kis számban vettek fel.

A **NÉPMŰVELÉSI Intézet Könyvtári és Adattári Tájékoztatója** a jövőben két kiadványra válik szét. A változatlan címmel megjelenő tájékoztató a könyvtár és az adattár gyarapodási jegyzékét tartalmazza, míg a másik kiadvány: Tájékoztató a Magyar Népművelési Szakirodalomból címmel a teljes magyar népművelési szakirodalom kurrens regisztrálását kísérli meg. Tájékoztató az önálló népművelési tárgyú művekről, analitikusan dolgozza fel más önálló kiadványok népművelési vonatkozású anyagát, feltárja a népművelési szaklapok minden, az egyéb magyar periodikák népművelési tárgyú cikkeit, végül azokat a nem publikált dokumentumokat, amelyek a Népművelési Szakkönyvtár birtokában vannak. Használatát tárgyászó mutató könyvnyitja meg.

A **KGM Műszaki Tudományos Tájékoztató Intézetének** Témadokumentáció sorozatában két fontos kiadvány jelent meg. A 11. szám a műszaki tudományos tájékoztató gazdasági haté-

konyságáról közöl irodalmi szemlét. Első részében a műszaki tudományos tájékoztatóval, mint beruházási rendszerrel foglalkozik, külön elemezve a hosszútávú és rövidtávú beruházási szempontokat, a korrelációs módszereket, a tájékoztató használatának konkrét gazdasági hatását és a tájékozottság hiányából eredő károkat. A második rész a tájékoztató közvetett gazdasági hatását és az ilyen jellegű beruházások mértékének gazdaságosságát vizsgálja. A 12–13. szám A tájékoztató részleg helye és szerepe a vállalatban címmel közöl szakirodalmi szemlét. Foglalkozik a szakkönyvtár és a dokumentáció kapcsolatával, a tájékoztató-szervezés megoldási módjaival, a centralizálás és decentralizálás dilemmájával. A szemle második része a tájékoztató funkcionális problémáit elemzi, különös tekintettel a könyvtári és dokumentációs feladatok összefüggéseire. Foglalkozik a vállalati tájékoztató központok és a kihelyezett tájékoztató egységek munkamegosztásával, a kisüzemi, középüzemi és nagyüzemi tájékoztató speciális problémáival, az egyes üzemi funkciókkal kapcsolatos feladatokkal. Mindkét szakirodalmi szemlét gazdag bibliográfia egészíti ki.

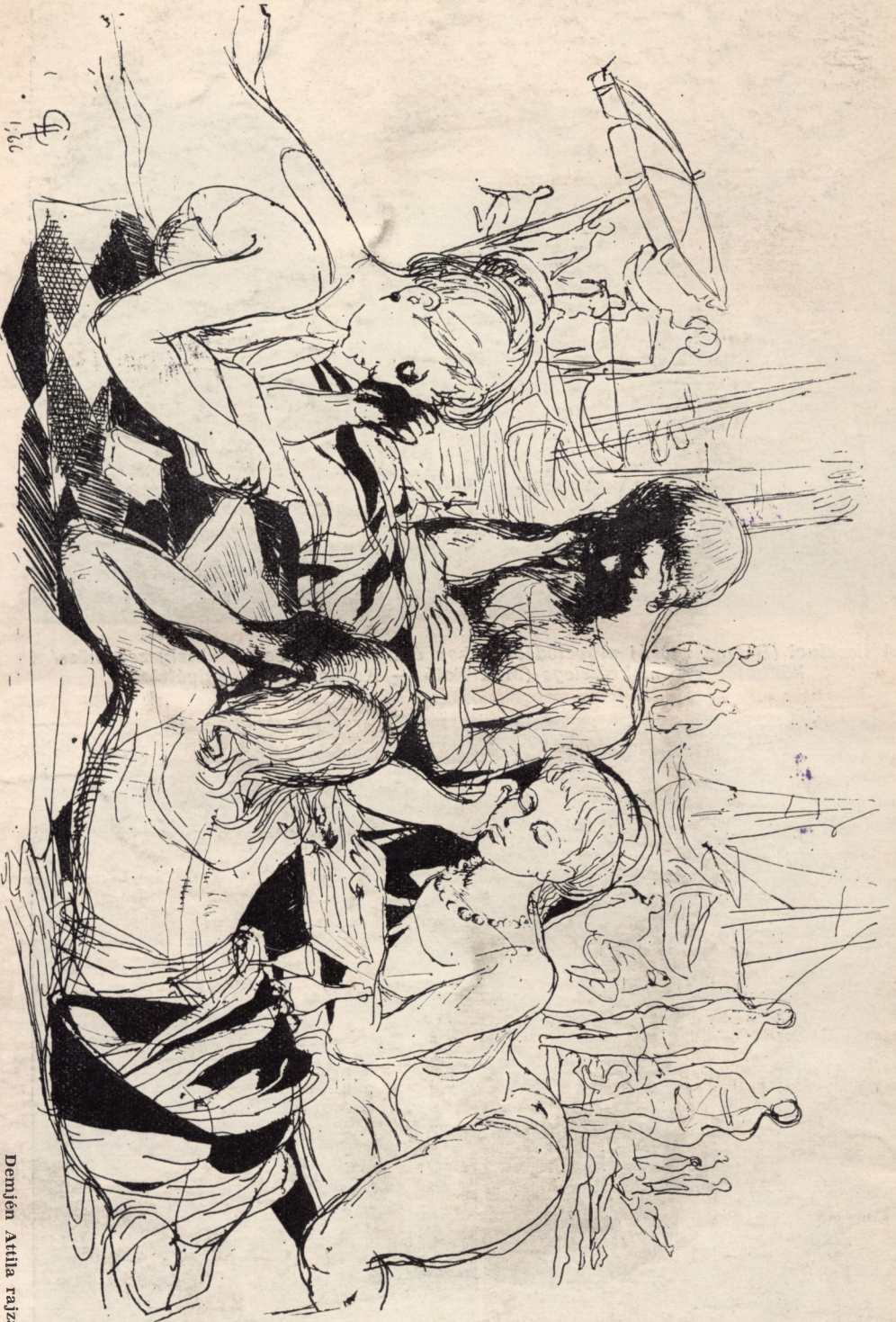
A **PEST megyei Könyvtáros f. évi 2. száma** módszertani levelet közöl az író–olvasó találkozók rendezéséről, bemutatja az újjáépített Történelmi Községi Könyvtárat, ismerteti a Szentendrei Járási Könyvtár propaganda tevékenységét, végül az MSZMP művelődéspolitikai határozataira és irányelveire vonatkozó cikkek bibliográfiáját közli.

A tiszaluci (Borsod m.) új művelődési otthon épülete és a benne elhelyezett községi könyvtár gyermekrészlege (MTI Fotó — Kovács László felvételei)

Ára: 4,— Ft

Denjén Áttila rajza

„INDEX” 25449